

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ГУМАНІТАРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ПЕРЕКЛАДУ

Пояснювальна записка

до дипломної роботи

другого (магістерського) рівня

ПАРЕМІЙНА ОБ'ЄКТИВАЦІЯ КОНЦЕПТІВ MAN I WOMAN В АНГЛІЙСЬКІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРІ

Виконав:

студент VI курсу, групи ГФ-313м

спеціальності 035 – «Філологія»

за ОПП 035.04 – Германські мови та літератури (переклад включно)

АЛІМПІЄВА ОЛЕКСАНДРА ІЛЛІВНА

Керівник: *д-р. філол. наук, професор*

А. М. Приходько

Рецензент: *к.філол. н., доц. М. О. Кузнецова*

Запоріжжя – 2018

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Запорізький національний технічний університет
 (повісе найменування вищого навчального закладу)

Інститут, факультет ЕТТ, гуманітарний факультет
 Кафедра теорії та практики перекладу
 Ступінь вищої освіти (освітній ступінь) магістр
 Спеціальність Терминологічна мова та література (переклад)
 (код і назва) (видавничо)
 Напрямок підготовки 035.04 Філологія
 (код і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ
 Завідувач кафедри

Трихоріо А.М.
 "10" 12 2018 року

З А В Д А Н Н Я
НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЕКТ (РОБОТУ) СТУДЕНТУ

Аришнів Олександр Філіпович
 (прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема проекту (роботи) Терминологічне відображення концентів MAN, WOMAN в англійській мові

керівник проекту (роботи) Трихоріо А.М. д-р філології, професор
 (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом вищого навчального закладу від «31» жовтня 2018 року №3/11

2. Строк подання студентом проекту (роботи) 17.12.2018

3. Вихідні дані до проекту (роботи) 356 паремій з загальною тематикою значення (214 з чоловіками і 142 з жінками), обраних з англійських пареміологічних збірників і довідників

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) визначити місцезнаходження паремій у системі та структуру мови, встановити соціологічний профіль носіїв мови MAN, WOMAN в англійській мові; описати соціологічний профіль носіїв мови MAN, WOMAN в англійській мові

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

6. Консультанти розділів проекту (роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	прийняв виконане завдання
I	Трихоско А.М. д.р. ^{фінансовий директор}		
II	Трихоско А.М. д.р. ^{фінансовий директор}		
III	Куровель С.М. ст. вик.		
Корпункт	Пігорна А.Б. доц.		

7. Дата видачі завдання 5 вересня 2018

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1.	Вибір теми	вересень	виконано
2.	Підготовка розширеного плану	березень	виконано
3.	Підготовка графічного вар. кер. з.	14 жовтня	виконано
4.	Ухвалення зауважень, затвердження теор. частини роботи	1 листопада	виконано
5.	Підготовка графічного варіанту практич. частини роботи	листопад	виконано
6.	Ухвалення зауважень, затвердження практич. частини роботи	листопад	виконано
7.	Подання готової роботи на читання науковому керівникові	22 листопада	виконано
8.	Подання роботи рецензенту	грудень	виконано
9.	Захист дипломної роботи	грудень	виконано

Студент

(підпис) Алішківа О.І.
(прізвище та ініціали)

Керівник проекту (роботи)

(підпис) Трихоско А.М.
(прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

ДР: 140 с., 6 рис., 3 табл., 4 додатки, 116 джерел.

Об'єкт дослідження – паремійні одиниці з гендерно маркованим сегментом сучасної англійської мови.

Мета роботи – з'ясування етноспецифічних вимірів концептів MAN і WOMAN в англійській лінгвокультурі.

Методи дослідження – системно-функціональний метод; метод семантичного аналізу; метод словникових дефініцій; компаративний метод.

В першому розділі дипломної роботи окреслено лінгвокультурологічні засади вивчення англомовних паремій, визначено місце паремії в системі мовних одиниць, зокрема здійснено опис характерних рис, а також види і типи паремії. В другому розділі надан детальний опис характеристик досліджуваного в роботі оцінного тезаурусу англійської мови, що розглядається як лінгвокультурологічна категорія, визначено соціорольові спрямованності концептів MAN і WOMAN, розглянуто відмінності валоративної репрезентації концептів через паремії. У третьому розділі роботи проаналізовано потенційні небезпеки на робочому місці фахівця економіко-гуманітарного профілю, досліджено засоби захисту при виникненні надзвичайних ситуацій. У результаті проведеного дослідження та аналізу з'ясовано роль і місце чоловіка і жінки в англійській лінгвокультурі на основі принципу їх оцінного маркування. В додатках надано зразки емпіричного матеріалу, цитованого в тексті роботи.

ПАРЕМІОЛОГІЯ, ГЕНДЕР, ЛІНГВОКУЛЬТУРА, ЕТНОКУЛЬТУРА, КОНЦЕПТ, СТЕРЕОТИП, ОЦІНКА

**ПЕРЕЛІК
УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ**

КС – картина світу

ЛГ – лексико-семантична група

ПО – паремійна одиниця

СР-профіль – соціорольовий профіль

ТІГ – тематико-ідеографічна група

ЗМІСТ

Завдання на роботу

Реферат

Перелік умовних скорочень

ВСТУП..... 8

РОЗДІЛ 1. ЕТНОСПЕЦИФІЧНІ ВИМІРИ АНГЛІЙСЬКОЇ ПАРЕМІЇ... 12

1.1. Дефініційні передумови вивчення англомовних паремій..... 14

1.2. Лінгвокультурологічні засади вивчення англомовних паремій.. 21

1.3. Місце паремії в системі англійських мовних одиниць..... 24

1.3.1. Паремія у світлі етнолінгвістики..... 24

1.3.2. Характерні риси англійської паремії..... 28

1.3.3. Види і типи англійських паремій..... 32

РОЗДІЛ 2. СОЦІОРОЛЬОВА ПРОФІЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТІВ MAN І WOMAN У ПАРЕМІОФОНДІ АНГЛІЙСЬКОЇ ЛІНГВОКУЛЬТУРИ..... 42

2.1. Соціорольова репрезентація концептів MAN і WOMAN у пареміях..... 42

2.1.1. Феномен «концепт» у сучасній лінгвістичній науці..... 42

2.1.2. Гендерна специфіка концептів MAN і WOMAN..... 47

2.1.3. Соціорольова маркованість концептів MAN і WOMAN..... 52

2.2. Валоративна репрезентація концептів MAN і WOMAN у пареміях 58

2.2.1. Оцінне маркування концептів MAN і WOMAN..... 58

2.2.2. Оцінна номінація чоловіка та жінки в англійській лінгвокультурі..... 62

2.3. Ономастична репрезентація концептів MAN і WOMAN у пареміях..... 69

2.3.1. Паремійні одиниці-оніми.....	69
2.3.2. Паремійні одиниці з історико-релігійним підґрунтям.....	73
РОЗДІЛ 3. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ.....	77
3.1. Аналіз потенційних небезпек.....	77
3.2. Заходи по забезпеченню безпеки.....	79
3.3. Заходи по забезпеченню виробничої санітарії та гігієни праці..	82
3.4. Заходи пожежної безпеки.....	89
3.5. Заходи по забезпеченню безпеки у надзвичайних ситуаціях....	90
ВИСНОВКИ.....	95
SUMMARY.....	98
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	101
ДОДАТКИ.....	111
Додаток А. Стаття у фаховому виданні.....	111
Додаток Б. Тези доповіді №1.....	116
Додаток В. Тези доповіді №2.....	120
Додаток Г. Зразки емпіричного матеріалу.....	125

ВСТУП

На сьогоднішній день одним із пріоритетних напрямів лінгвістичних досліджень є гендерологія. Гендерно маркована лексика є унікальним фрагментом мовної картини світу в плані семантичного наповнення та культурологічного значення. Сьогодні лінгвістична наука переходить до наукової парадигми, основою якої є антропоцентризм, що підштовхує мовознавців розширювати свої погляди серед іншого й на гендерно марковані одиниці. Це зумовлено тим, що всі сфери людського життя поділяються на дві сфери – жіночу та чоловічу. Прослідкувати цю дихотомію можна на всіх рівнях мовної системи, у т.ч. й на лексико-семантичному, одним із представників якого є пареміологія.

Паремійні одиниці (далі – ПО) найбільш точно репрезентують ідею гендеру тому, що відбивають безпосередній зв'язок людини, культури і мови. Зіставлення ПО з точки зору наявності гендерного компонента надає можливість зрозуміти гендерні стереотипи цієї мови, соціорольову профілізацію чоловіка та жінки, образи їх мислення, розуміння світу. З'ясування спільного та відмінного у структурі концептів MAN і WOMAN, а також встановлення паремійних характеристик осіб чоловічої та жіночої статі надає можливість досягнути англійську лінгвокультуру більш повно.

Не дивлячись на інтенсивні дослідження прислів'їв і приказок, паремії залишаються без належної уваги через низку об'єктивних труднощів, а саме: стрімке поповнення мови новими лексичними одиницями, зміна концептів через активне поширення феміністичних поглядів. Попри окремі дослідження ПО у різних мовах (див. роботи В. П. Анікін, М. Р. Бакірова, К. Т. Баранцев, Е. Г. Берсенєва, О. Л. Бессонова, О. С. Бондаренко, И. А. Волошкина, Ж. Є. Глущенко, Е. В. Іванова, А. В. Кирилина, Ж. В. Краснобаєва-Чорна, К. І. Мізін, К. Крісті, В. Мідер), проблема паремійної об'єктивації концептів залишається актуальною і дотепер привертає увагу мовознавців.

Актуальність роботи зумовлена посиленням інтересом гуманітаристики до соціо- та лінгвокультурних явищ антропосфери, серед яких чільне місце посідають і паремійні одиниці з гендерним компонентом значення як такі, що є втіленням народної фольклорної та філософської спадщини народу. Прислів'я активно використовують як матеріал для вивчення лінгвокультурних концептів та етнокультурних мисленнєвих стереотипів MAN і WOMAN.

Зв'язок роботи з науковими темами. Дипломну роботу, тему якої затверджено наказом ректора № 311 від 31.10.2018, виконано в межах ініціативної наукової теми № 61118 кафедри теорії та практики перекладу ЗНТУ «Система й структура германських мов у когнітивно-комунікативній парадигмі знання».

Об'єктом пропонованої розвідки є гендерно маркований сегмент паремійної підсистеми сучасної англійської мови.

Предметом аналізу соціорольова профілізація концептів MAN і WOMAN у пареміофонді англійської лінгвокультури.

Метою роботи є з'ясування етноспецифічних вимірів концептів MAN і WOMAN в англійській лінгвокультурі.

Мета передбачає вирішення таких **завдань**:

- встановити місце і роль паремії у системі та структурі мови;
- визначити соціорольовий профіль концептів MAN і WOMAN в англійській лінгвокультурі;
- описати валоративну специфіку концептів MAN і WOMAN в англійській лінгвокультурі;
- з'ясувати шляхи і способи ономастичної репрезентації концептів MAN і WOMAN в англійській лінгвокультурі.

Матеріалом роботи є 356 паремій з гендерним компонентом значення (214 з чоловічим і 142 з жіночим), дібраних з англомовних пареміологічних і фразеологічних словників та довідників (див. «Список джерел емпіричного матеріалу»).

У процесі аналізу було застосовано такі **методи дослідження**: *системно-функціональний метод* – для вивчення функціонування мовних одиниць в англійській етно- та лінгвокультурі; *метод компонентного аналізу* – для встановлення структури плану змісту лексико-семантичних одиниць; *метод семантичного аналізу* – для точного розуміння та розмежувань понять наведених у роботі; *метод словникових дефініцій* – для дослідження гендерно маркованих одиниць; *компаративний метод* – для виявлення спільного та відмінного у когнітивно-семантичній структурі концептів «чоловік» і «жінка».

Наукова новизна роботи полягає в тому, що вперше тезаурус англійської мови було розглянуто крізь призму гендерного підходу; було виокремлено основні концепти сучасної англійської пареміосфери та розглянуто їх у вигляді тришарової ментальної система; з'ясовано роль і місце чоловіка і жінки в англійській лінгвокультурі на основі принципу їх оцінного маркування.

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що її результати і висновки становлять певний внесок у когнітивну і комунікативну лінгвістику, зокрема у лінгвоконцептологію та лінгвокультурологію. Запропонований підхід сприяє розширенню знань і уявлень щодо теорії номінації та гендерну специфіку, що проявляється через пареміологічний фонд. Дослідження етноспецифічних і лінгвокультурологічних рис англійської паремії, а також соціальної та оцінної репрезентації концептів MAN і WOMAN може стати в нагоді при вивченні аналогічних або споріднених явищ в інших природних мовах.

Практичне значення дослідження полягає, перш за все, в можливості застосування його результатів на практиці при перекладі текстів з англійської мови та можливості порівняння особливостей різних культур за допомогою паремій.

Апробація. Основні теоретичні положення та результати дипломної роботи пройшли апробацію на різноманітних наукових конференціях: Всеукраїнській інтернет-конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених «Соціально-економічні, освітні та фахові проблеми молоді в умовах єроінте-

граційних процесів» (Запоріжжя, 2018); Щорічній науково-практичній конференція викладачів, науковців, молодих учених, аспірантів та студентів «Тиждень науки-2018» (Запоріжжя, 2018).

Структуру дипломної роботи зумовлено науковою логікою дослідження, його метою та поставленими завданнями. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (116 найменувань) і додатків. Загальний обсяг роботи – 140 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ЕТНОСПЕЦИФІЧНІ ВИМІРИ АНГЛІЙСЬКОЇ ПАРЕМІЇ

Мова – це не тільки система звукових і графічних знаків, що виникла на певному рівні розвитку людства, вдосконалюється і має соціальне призначення, мова – це наш характер, наша поведінка, наш стиль життя, наше буття. Мова – це те, до чого неможливо доторкнутися, це те, що можна почути, що можна осягнути розумом, серцем. Чинники розвитку в суспільстві впливають безпосередньо як на саму людину, так і на мову, розвиток якої найповніше відображений у її лексичному та термінологічному складі. Мова є найбільшим, найціннішим багатством як людського суспільства в цілому, так і кожної людини. За допомогою мови люди спілкуються між собою, виражають свої думки, почуття, зберігають їх і передають нащадкам. Немає і не може бути мови без суспільства, без народу, який є її творцем. Також немає і не може бути суспільства без мови. Мова – це шлях світобачення окремого етносу, народу. Мову можна порівняти зі Всесвітом. Вона може бути великою та складною голограмою історії та розвитку людства.

У процесі становлення та розвитку мова накопичила достатньо ресурсів, які збагатили і доповнили її семантично. Одним із найбільш атрактивних і різнобарвних у семантичному сенсі ресурсів є паремія. На відміну від інших фольклорних жанрів, які виникали у певний історичний період, досягали вершини свого розвитку і за деякий час занепадали, втрачаючи своє первісне значення, паремія, з'явившись на основі елементів інших жанрів, виокремилась у самостійний жанр і постійно розвивається, поповнюючись новими формами, текстами. З'являються нові варіанти уже відомих паремій, розгалужуються понятійні гнізда, старі формулювання змінюються новими, набувають свіжого значення, постійно шліфуються, доповнюються.

«Мова – це сховище колективного досвіду людства. Цей досвід виражається в значеннях слів і стійких виразах, у ціннісних асоціаціях і зафіксованих у мові нормах поведінки, у прецедентних текстах, що визначають при-

належність людей до тієї чи іншої культури» [Дмитрієва 1996, с. 23]. Прислів'я відіграють важливу роль у передачі колективної мудрості з покоління у покоління. В них народ відобразив своє ставлення до рідної природи, тваринного світу, соціального та історичного досвіду своїх пращурів, висловив свою думку, моральні норми і естетичні ідеали.

На думку С. Г. Бережан, «одним із джерел появи паремій є усна народна творчість – пісні, казки, билини, загадки. У фонді кожної мови існують чіткі моделі прислів'їв, а самі прислів'я зводяться до кінцевого списку» [Бережан 1988, с. 25]. Прислів'я в переважній більшості створюються самим народом і відбивають найрізноманітніші сторони людського життя. Виникнення прислів'їв, за думкою дослідників, бере початок з часів первіснообщинного ладу. Воно пов'язане з трудовою діяльністю людей. Прислів'я мали практичне значення, носили повчальний характер. У майбутньому тематика прислів'їв значно розширилась. Проте, їх повчальний зміст зберігся та незабаром став однією з їх відмінних жанрових ознак [Баранцев 1973, с.87]. Саме паремія містить уявлення про норми співіснування і взаємодії людей і представляє їх цінності.

Прислів'я завжди існували, не втрачаючи своєї актуальності, їх активне існування і розвиток тісно пов'язані з писемною літературою. Перший шар прислів'їв утворився на основі вже існуючих жанрів, а далі почали виникати нові судження, твердження, афористичні вислови, побудовані на зразок вже існуючих. Кожна історична епоха залишила свій шар паремій. Одним із найвизначніших факторів був розвиток писемності. В найдавніших пам'ятках літератури зустрічаються прислів'я і приказки. Зразки цього жанру є в Руському Літописі та інших рукописах.

Особливо інтенсивно почали розвиватися малі жанри філософського змісту з приходом християнства. Незаперечно значення для розвитку народних приказок мало поширення Святого Письма, де афористичні висловлювання мудрості не тільки вплітаються в канву текстів, а й творять цілі окремі книги, як «Книга приповістей Соломонових», «Книга Еклезіаста», деякі роз-

діли «Книги Йова», частково «Книга Псалмів». Велика кількість приказок зустрічається і в Новому Заповіті, особливо в Євангеліях. Звідси походить перше та есенціальне визначення паремії. Паремія – притча, алегорія; уривок зі Святого Письма, Старого або Нового Завіту, що читається на богослужінні і містить пророцтво, що святкується або прославляє особу. На думку святителя Василя Великого, паремія означає «Припутнє» – те, що Повинно бути таким собі зазначенням шляху для людини, наставляти його для належного проходження життєвого шляху [ВС 2011, т. 2, с. 171-172].

Таким чином, мова відображає у всіх своїх одиницях культуру і життя народу. Разом із тим існують одиниці, що відображають не звичайні, але і специфічні характеристики духовного життя людини – паремії. Саме паремії є дзеркалом всесвіту, певного народу, певного етносу. Паремія є уявленням про норми взаємодії та співіснування людей, представлення їх цінностей.

1.1. Дефініційні передумови вивчення англomовних паремій

«Прислів'я – джерело народної мудрості, що здавна привертало до себе увагу дослідників. І не тільки дослідників: письменники включали прислів'я в тексти книг, художники і скульптори створювали твори на теми прислів'їв, а член англійського парламенту одного разу виголосив промову, цілком складену з прислів'їв. Але все ж у першу чергу, особливо в XIX – XX ст., прислів'я перебували у центрі уваги вчених, що працюють в лінгвістиці й фольклорі, що пояснюється неоднозначною природою прислів'я» [Иванова 2002, с. 3].

Для визначення того, що являє собою *паремія*, звернемо увагу на найпоширеніші визначення цього терміну. Паремія (грец. *pareimia* – прислів'я або лат. *proverbium* – приказка, прислів'я) – це видове позначення фольклорних малих жанрів афористичного спрямування [Волков 2001, с. 392].

В енциклопедичному словнику-довіднику лінгвістичних термінів та понять паремія визначається наступним чином: «паремія» – (грец. *paroimia* «притча, вислів») коротке крилате висловлювання, що містить мораль, повчальне спостереження або узагальнення [ЕССЛТП 2014, с. 133].

Не всякий вислів ставав прислів'ям, а тільки таке, яке узгоджувалося з образом життя, думками безлічі людей. Такий вислів міг існувати тисячоліття, переходячи із століття в століття. За кожним прислів'ям стоїть авторитет поколінь, що їх створили [Берсеньева 2010, с. 2].

У роботах В. П. Анікіна термін паремія визначається наступним чином: «Паремія – це короткий вислів, який увійшов у мову і має повчальний зміст, ритмічно організований поетичний вислів, в якому народ впродовж століть узагальнював свій соціально-історичний досвід» [Аникин 1957, с.14].

У зарубіжних джерелах термін «паремія» взагалі не вживається, а замість нього, як правило, ми знаходимо термін «proverb» (прислів'я), тобто короткий добре відомий всім вислів, що несе узагальнену думку, висновок, пораду та відноситься до таких форм фольклорної літератури, як загадка і байка [Gwinn 1991, с. 168].

Визначення поняття «прислів'я» – складне завдання. Прислів'я вчені часто цитують за класиком Арчером Тейлором: «Визначення поняття прислів'я занадто складне, щоб його чітко визначити ... Необмежувальна якість говорить нам, що це речення є загальновідомим, а інше не є таким. Отже, жодне визначення не дозволить нам позитивно визначити речення як прислів'я» [Taylor 1931, с. 3]. Ще одне загальне визначення: «Прислів'я – це до теплості одного, та мудрість багатьох» [Mieder 1993, с. 25].

Ананд Прахлад відрізняє прислів'я від деяких інших, тісно пов'язаних із висловами: «Істинні прислів'я повинні ще більше відрізнитись від інших видів проповідницької мови, наприклад, прислів'я, фрази, цитати і порівняльні приказки [Prahlad 1996, с. 33]. Хасан Золфагарі пропонує таке визначення: «Прислів'я – це коротке речення, яке добре відоме і часом ритмічне; включаючи поради, теми мудреців та етнічний досвід, що включає в себе по-

дібність, метафоричну іронію, відоме серед людей за її вільне формулювання, чіткість вираження, простоту, розширюваність і загальність, і використовується як із зміною, так і без неї» [Zolfaghar 2012, с. 93].

У Кембріджському словнику знаходимо таке визначення терміну «proverb» як коротке речення тощо, як правило, відоме багатьом людям, що вказує щось у звичайному досвіді або дає поради [Jones 2006, с. 281].

Оксфордський етимологічний словник тлумачить термін «proverb» як усталений у мовленнєвому вжитку вислів, приказка, крилате слово; утворено з префікса *pro-* + слова *verbum* + суфікса *-ium* [OD 1996, с. 418]. Далі словник представляє розгорнуте розкриття терміну, ключовими моментами якого є такі постійні ознаки, як: стислість, небагатослівність, метафоричність, загальність вживання, анонімність, алегоричність, особлива віршована форма, передача життєвого досвіду або спостереження. При цьому прислів'я (*proverb*) має цілий ряд синонімів. Словник англійських синонімів і антонімів подає наступні синоніми до слова *proverb*: *adage, maxim, aphorism, apothegm, saw, dictum, byword* [Greenbaum 1992, с. 285-286].

Немає чіткого визначення цьому мовному явищу і серед мовознавців. Так, М. М. Пазяк зазначає, що термін «паремія» здебільшого вживається для визначення родового поняття жанру поряд з терміном «прислів'я та приказки», а видові поняття, окрім термінів «прислів'я» та «приказка», позначаються також термінами «побажання», «вітання», «загадка» та ін., хоча нерідко обидва терміни змішуються і вживаються як синоніми [Пазяк 1984, с. 57]. Пряме підтвердження такого розуміння знаходимо у монографії В. М. Телії: «паремії – прислів'я та приказки» [Телия 1996, с. 201]. Т. В. Цив'ян називає паремії короткими текстами, нерідко обмеженими одним реченням (прислів'я, приказки, вислови та ін.) або навіть фрагментом речення (різного роду кліше) [Цив'ян 2005, с. 175]. О. В. Дуденко розглядає поняття паремії й прислів'я як рівнозначні і вказує на їхню універсальність [Дуденко 2002, с.121]. М. Ф. Алефіренко визначає паремію як: ... «афоризм народного походження, що характеризуєть-

ся лаконічністю форми, відтворюваністю значення і переважно повчальним смислом» [Алефиренко 2008, с. 251].

Отже, підсумовуючі вищеперераховані дефініції терміну «паремія», можемо дати наступне визначення: це влучний образний вислів, який має багатофункціональність, узагальненість, особливе звукове оформлення, образність. Паремія такий тип речення, який несе інформативне навантаження у плані відображення ментальності, має буквальний та/чи метафоричний зміст.

У процесі ознайомлення з працями багатьох науковців часто постає питання про розмежування понять – *прислів'я та приказка*. Перші спроби виявити відмінні риси прислів'їв і приказок, визначити стійкі критерії їх розмежування були зроблені російськими мовознавцями і збирачами фольклору І. М. Снегірьовим [2014], В. І. Далем [1994], які висловили цікаві думки і зауваження з цього питання. Проблема диференціації прислів'їв і приказок висвітлюється і в роботах О. С. Широкова [1931], А. М. Бабкіна [1964]. У перерахованих роботах подано різні критерії розмежування паремій. Головною особливістю прислів'я є її закінченість і дидактичний зміст. Приказка відрізняється незавершеністю висновків, відсутністю повчального характеру.

Так, І. М. Снегірьов вважає, що прислів'я відрізняється від приказки, по-перше, закінченістю форми і думки; по-друге, тим, що відрізняється за змістом: «прислів'я містить в собі важливу для життя істину, приказка ж створює натяк, уподібнення, порівняння загальноновживаний оборот мови» [Снегирев 2014, с. 28].

В. І. Даль розмежовував прислів'я і приказки у смисловому плані і дає їм таке визначення, яке стало класичним: «Прислів'я – коротенька притча ... Це судження, вирок, повчання, висловлене натяком і пущене в обіг, під чеканом народності. Прислів'я – відверте, з додатком до справи, зрозуміле і прийняте всіма ..., як будь-яка притча, повне прислів'я складається з двох частин: з натяків, картини, загального судження і з програми, тлумачення, повчання; нерідко, проте ж, друга частина опускається, надається кмітливості

слухача, і тоді прислів'я майже не відрізниш від приказки» [Даль 1862, с. 137].

І. А. Волошкіна розглядає прислів'я і приказки як короткі фольклорні тексти, що складаються з одного висловлення, і мають структуру простого або складного речення. Цікавим зауваженням дослідниці є те, що «прислів'я і приказки мають стійкість словникового складу і граматичної структури; а коли стають частиною контексту, вони повністю зберігаються як стійкі утворення, що займають граматично незалежне місце у фразі» [Волошкіна 2006, с. 25].

А. М. Бабкін зазначає, що «на відміну від прислів'я, приказкам не є притаманним характер морального правила і повчання; вона являє собою алегоричне вираження експресивно-емоційного характеру, що має смислову єдність» [Бабкін 1964, с. 27].

Інші лінгвісти підходять до питання розмежування прислів'їв і приказок з точки зору наявності чи відсутності в них переносного значення. Наприклад, О. С. Широков вважав, що «осовною відмінністю прислів'я від приказки вважається переносне значення, яким володіє прислів'я, і відсутність його у приказки» [Широков 1931, с. 20].

П. У. Бакірова виділяє такі риси, властиві прислів'ями та приказками:

1) «клішованість: властивість того чи іншого тексту сприйматися глобально, як існуюче в готовому вигляді конструктивне і семантичне ціле без істотних змін у відповідних комунікативних ситуаціях»). Синоніми цього терміну – стійкість, відтворюваність і ін.;

2) афористичність: передбачає влучність, ємність і стислість;

3) утилітарність: характеризується повчальним характером прислів'їв, відображенням в них життєво-практичного сенсу. Цією властивістю володіють всі види паремій;

4) антропоцентричність: прислів'я завжди звернене до людини: воно вчить його жити, наказує або забороняє будь-які дії, дає мудрі поради» [Бакірова 2006, т. 2, с. 7-41].

Всі ці ознаки наводять на думку, що не зважаючи на те, що багато вчених намагаються акцентувати увагу на розмежуванні цих понять, прислів'я і приказки містять не тільки відмінності, але й безліч подібних ознак.

Необхідно зазначити й той факт, що поняття фразеології та паремії слід відрізняти. У мовознавстві існує кілька теорій, згідно з якими прислів'я або включаються до складу фразеології, або залишаються за її межами:

1) прислів'я не є фразеологічною одиницею – «вузьке» трактування обсягу фразеології;

2) прислів'я є частиною фразеологічного фонду мови – «широке» трактування обсягу фразеології.

Прихильники «вузького» трактування обсягу фразеології дотримуються думки, що прислів'я не потребують синтаксичного оточення, в той час як фразеологізми не є закінченими реченнями. Прислів'ю, на відміну від фразеологічних одиниць, не притаманна семантична неподільність. Живий синтаксичний зв'язок між компонентами завжди присутній, загальне їх значення мотивовано і зазвичай виводиться з значення компонентів [Фелицына 1988, с. 145].

«Широке» трактування обсягу фразеології передбачає такі характерні особливості, як відтворюваність і стійкість. Цієї точки зору дотримуються В. В. Виноградов [1986], Н. М. Шанський [1985], А. В. Кунін [1986], В. Н. Телія [1972]. Оскільки прислів'я – це стійкі сполуки слів, які не створюються у процесі мовлення, а відтворюються комунікантами як цілі готові одиниці, то їх слід відносити до області фразеології.

На думку Н. М. Шанського, «прислів'я відрізняються від фразеологічних одиниць логічно (прислів'я – адекватні судження і спонукання, в той час як фразеологічні одиниці – є поняттями); синтаксично (мають форму речення, а не словосполучення); прагматично (можуть служити дидактичним цілям, що для фразеологічних одиниць не характерно). Прислів'я – це свого роду автосемантичні тексти, вбудовані в дискурс» [Шанский 1985, с. 30].

Зарубіжні дослідники часто звертаються до етнокультурної специфіки прислів'їв, особливостей національного мислення і його відображення в пареміях і значно менше уваги приділяють аналізу власне лінгвістичному статусу паремій. Наприклад, їх знаковій природі, місцю в системі мови і співвідношенню із суміжними мовними феноменами (наприклад, проблема співвідношення понять «прислів'я» і «фразеологізм» зарубіжними авторами не ставиться взагалі).

На нашу думку, шанс на існування може мати ще й теорія фразеології як невід'ємної складової пареміології. Паремія є тим самим ресурсом, криницею зародження та розвитку фразеології. Вона поєднує властивості фразеологізмів із властивостями речення і вільних поєднань. Більш того, прислів'я і приказки співвідносяться з фразеологізмами за різними ознаками, і причина різниці полягає в різній синтаксичній природі цих видів паремій.

За В. М. Мокієнко, прислів'я, безсумнівно, є одним із джерел фразеології [Мокієнко 1989, с. 201]. В. П. Жуков стверджує, що основна відмінність прислів'я від фразеологізму – форма речення паремії. Крім цього паремії відрізняються від фразеологізмів смисловою інтонаційною завершеністю і синтаксичним поділом. Важливим фактом є те, що в основі прислів'я лежить не поняття, як у фразеологізмів, а судження [Жуков 1978, с. 55]. Всі ці аргументи і є підставою для вивчення пареміології як складної та багатогранної науки.

Підсумовуючі вищесказане, можемо стверджувати, що невичерпним джерелом паремії є усна народна творчість. Мова паремії – це мова, без якої не буде існувати людина, її внутрішній і зовнішній світ як єдине ціле. У формальному плані поняття «прислів'я» і «приказка» різняться закінченістю думки. За змістом приказка лише створює натяк, в той час, як прислів'я містить важливу для життя істину. На відміну від приказки, прислів'я має характер повчального і морального правила. Але не дивлячись на певні відмінності між цими поняттями, вони все одно залишаються джерелами культури та пам'ятками культурної історії людства.

1.2. Лінгвокультурологічні засади вивчення англomовних паремій

Відношення *мови й культури* – одна із найпопулярніших тем сьогодення. Одні вчені та мислителі, починаючи з Платона, стверджували, що мова створює культуру. Інші вважають, що мова – пасивне дитя культури. Прибічники першого погляду і їх опоненти погоджувалися в тому, що мова й культура не існують одна без іншої, що вони нероздільні. Ця проблема заклала підвалини для нового напрямку в мовознавстві – лінгвокультурологічного [Мізін 2011, с. 87].

Ідеї В. фон Гумбольдта стали близькими дослідникам, які переконалися у перспективності погляду на мову як на складник культури: багато культурних феноменів, насамперед, ціннісно навантажених смислових утворень, просто не вдається описати, ігноруючи мову.

Ми також спираємося на гумбольдівське розуміння мови як духовної діяльності, живої діяльності людського духу, єдиної енергії народу. Мова, згідно з цією концепцією, є дзеркалом культури, історичною пам'яттю про соціально значущі події в людському житті, виразником і зберігачем несвідомого стихійного знання про світ, оскільки «вона бере активну участь у всіх найважливіших моментах культурної творчості – вироблені уявлення про світ, їх фіксування й подальше осмислення» [Постовалова 1999, с. 25-33].

Багато письменників стверджували, що прислів'я відображають їх культуру та цінності; це можна побачити в таких заголовках, як наступні: «*Prejudice, power, and poverty in Haiti: a study of a nation's culture as seen through its proverbs*» [Tavernier-Almada 1999], «*Proverbiality and worldview in Maltese and Arabic proverbs*» [Mifsud-Chircop 2001]; «*Fatalistic traits in Finnish proverbs*» [Kuusi 1994]; «*Vietnamese cultural patterns and values as expressed in proverbs*» [Dinh Te 1962]; «*The Wisdom and Philosophy of the Gikuyu proverbs: The Kihooto worldview*» [Wanjohi 1997] та «*How Russian Proverbs Present the Russian National Character*» [Gibian 1990].

На сьогоднішній день існує багато визначень лінгвокультурології. Ми обрали найпоширеніші та найточніші. На думку О. П. Воробйової – це комплексна наукова дисципліна синтетичного типу, що вивчає взаємозв'язок і взаємодію культури й мови в її функціонуванні та відображає цей процес як цілісну структуру одиниць у єдності їх мовного й позамовного (культурного) змісту за допомогою системних методів та з орієнтацією на сучасні пріоритети й культурні настанови (система норм і загальнолюдських цінностей) [Воробйова 2008, с. 127].

В. В. Красних вважає, що це дисципліна, що вивчає вияв, відзеркалення і фіксацію культури в мові й дискурсі, вона безпосередньо пов'язана з вивченням національної картину світу, мовної свідомості, особливостей ментально-лінгвіального комплексу [Красных 2002, с. 20].

Е. И. Шейгал і В. А. Бурявська визначають лінгвокультурологію як дисципліна, що вивчає «окремі об'єкти концептивної картини світу та їх осмислення суспільною свідомістю й мовою з погляду об'єкта віддзеркалення, одним з яких є етнос» [Шейгал 2002, с. 9]. Одна з найбільш гострих дискусій на сьогоднішній день розташовується навколо визначення об'єкта лінгвокультурології – лінгвокультурологічних одиниць.

В. А. Маслова вважає лінгвокультурологічними «одиниці мови, що набули символічного, еталонного, образно-метафоричного значення в культурі і узагальнюють результати власне людської свідомості: безеквівалентні одиниці; міфологізовані одиниці; пареміологічні одиниці; символи, стереотипи, ритуали, еталони, образи; стилістично марковані одиниці; етикетні мовні одиниці» [Маслова 2001, с. 36].

Становлення принципів лінгвокультурології та утвердження методів цієї дисципліни відбувається в процесі активної дискусії про її діахронічні зв'язки й актуальні взаємовідношення з такими дисциплінами, як лінгвістична семантика, когнітивна лінгвістика, етнолінгвістика, етнопсихолінгвістика та лінгвокраїнознавство, що сигналізує про одну з основних характеристик нового напрямку – інтегративність, коли знання, отриманні в інших наукових

галузях, активно використовується для досягнення власне лінгвокультурологічних завдань. Мова в певній мірі є складником культури.

Для ідентифікації національно-культурної специфіки перспективним виявився розгляд поняття *мовна картина світу* (далі – МКС). Одним з перших цей термін став вживати А. С. Герд стосовно фізичного світу. А. С. Герд трактував це поняття як сукупність внутрішніх образів зовнішніх об'єктів, які відображають суттєві властивості об'єктів, включаючи мінімум порожніх, зайвих відносин, хоча повністю уникнути їх не вдається, тому що образи створюються розумом. Внутрішні образи, або символи, зовнішніх предметів, створювані дослідниками, по Герду, повинні бути такими, щоб «логічно необхідні наслідки цих уявлень у свою чергу були образами природно необхідних наслідків відображених предметів» [Герд 1986, с. 45].

Створювані образи не повинні суперечити законам мислення, а їх суттєві співвідношення – відносинам зовнішніх речей, вони повинні відображати істотні властивості речей, включаючи мінімум зайвих, або порожніх відносин, тобто бути більш простими. Як вважає А. С. Герд, повністю уникнути порожніх відносин неможливо, так як образи створюються нашим розумом і в значній мірі визначаються властивостями способу свого відображення [Герд 1986, с. 48].

Сучасні автори визначають КС як «глобальний образ світу, що лежить в основі світогляду людини, тобто виражає істотні властивості світу в розумінні людини в результаті його духовної та пізнавальної діяльності» [Постолова 1999, с. 21].

Мова безпосередньо бере участь у двох процесах, пов'язаних із картиною світу. По-перше, в його надрах формується МКС, один із найбільш глибоких шарів картини світу людини. По-друге, сама мова виражає і експлікує інші КС людини, які за посередництвом спеціальної лексики входять у мову, привносячи в неї риси людини, її культури. За допомогою мови досліджене знання, отримане окремими індивідами, перетворюється в колективне надбання, колективний досвід.

Кожна з картин світу, яка як відображуваний фрагмент світу представляє мову як особливий феномен, задає своє бачення мови і по-своєму визначає принцип її дії. Вивчення та зіставлення різних бачень мови через призму різних картин світу може запропонувати лінгвістиці нові шляхи для проникнення в природу мови та її пізнання [Мізін 2011, с. 88]

Нині більшість мовознавців визнає національно-культурну специфічність МКС, оскільки знання, отримані представниками певного етносу, залежать від їхнього індивідуального й соціального досвіду, що свідчить про наявність у них загальної та варіативної частин [Гачев 1995, с. 122]. Безпосередня КС містить як змістовне, концептуальне знання про дійсність, так й сукупність ментальних стереотипів, які визначають розуміння та інтерпретацію тих чи інших явищ дійсності. Таку КС ми називаємо когнітивною, так як вона є результатом когніції (пізнання) дійсності й виступає як результат діяльності когнітивної свідомості та базується на сукупності впорядкованих знань – концептосфери.

Оскільки у формуванні картини світу беруть участь всі сторони людської діяльності, пареміологічні одиниці можна вважати глибинним, історичним джерелом не тільки МКС, а й лінгвокультурології, лінгвокультури та етнолінгвістики. Поняття «лінгвокультурологія» точно позначає особливу предметну галузь і передбачає, що володіння однією мовою та соціалізація в межах однієї культурної спільноти являють собою критерії об'єднання людей.

1.3. Місце паремії в системі англійських мовних одиниць

1.3.1. Паремія у світлі етнолінгвістики

Безпосередньою попередницею лінгвокультурології можна вважати етнолінгвістику. В. М. Телія розглядає її дисципліну як частину етнолінгвіс-

тики. «Етнолінгвістика – галузь мовознавства, яка вивчає мову у її зв'язках з культурою, описує мову як елемент культури; досліджує взаємодію мовних, етнокультурних і етнопсихологічних чинників у функціонуванні та еволюції мови» [Телия 1972, с. 223]. Етнолінгвістичні ідеї історики мовознавства виявляють ще в Йоганна-Готфріда Гердера (18 ст.) і Вільгельма фон Гумбольдта (поч. 19 ст.). Але етнолінгвістика як напрям і як певний підхід до мови крізь призму духовної культури виникла в першій третині ХХ ст. і була пов'язана з іменами етнографа і мовознавця Е. Сепіра. Для Е. Сепіра було характерно переконання, що «мова є чисто історична спадщина колективу, продукт тривалого соціального вживання. Вона різноманітна, як і будь-яка творча діяльність, можливо, не настільки усвідомлена, але все ж не в меншій мірі, ніж релігія, вірування, звичаї, мистецтва різних народів» [Сепір 1993, с. 26].

В. В. Жайворонок називає етнолінгвістику міждисциплінарною наукою, що вивчає мову як творчий продукт її носія, тобто етносу, який породив мовний феномен – ключовий елемент і водночас рушій національної культури [Жайворонок 2004, с. 23]. О. О. Селіванова визначає етнолінгвістику як маргінальну галузь мовознавства, спрямовану на вивчення віддзеркалення в мові й мовленнєвій діяльності (етнотекстах) етнічної свідомості, менталітету, національного характеру, матеріальної та духовної культури народу [Селіванова 2006, с. 435].

Попри відсутність єдиного визначення етнолінгвістики, усі вчені сходяться в тому, що в етнолінгвістиці йде вивчення мовних одиниць з погляду антропоцентризму, як творчого продукту їхнього носія, етносоціуму, який породив мовний феномен [Мізін 2011, с. 94].

У широкому колі досліджень сучасної етнолінгвістичної науки перебуває насамперед проблема співвідносних зв'язків між національною мовою та культурою, детермінованих взаємодією трьох чинників: власне мовного, етнокультурного та етнопсихологічного, а також роль останнього у процесах функціонування й еволюції певної мови. Іншими словами, проведення науко-

вих розв'язок у етнолінгвістичному аспекті передбачає дослідження результатів впливу, здійснюваного на лінгвосистему міфологією, психологією, звичаями, побутом, віруваннями, обрядами, загальною культурою й менталітетом етносу. У першу чергу сказано стосується корпусу окремих шарів лексики, а також таких ділянок мовної системи, як теорія номінації, теорія значення, народна фразеологія, пареміологія. Проте це абсолютно не виключає того факту, що елементи архаїчної етносвідомості можуть позначатися у будь-який інший спосіб, наприклад, на особливостях фонетичної чи граматичної підсистеми, або навіть і на якійсь іншій мовній підсистемі [Мізін 2011, с. 95].

Отже, етнолінгвістику, яка сьогодні переживає друге народження, слід розуміти як комплексну наукову дисципліну, що здійснює дослідження «плану змісту» етнокультури, народної психології та міфології, формою втілення для якого стало слово, предмет, обряд, зображення; у системі наукових знань етнолінгвістика розташовується на перетині дослідницьких векторів фольклористики, етнографії, культурології, соціології і, звичайно ж, власне лінгвістики [Жайворонок 2001, с. 49-50].

Мова як одна з форм духовної культури етносу безпосередньо виражає його ментальність, а як основний засіб спілкування постала в результаті тривалого історичного розвитку свого носія. Як динамічною субстанцією (мова постійно перебуває у русі, змінюючись у просторі й часі) вона зберігає ознаки іманентної стабільності, цілісності. Цей факт гарантує виконання мовою комунікативної ролі, а також реалізацію функцій акумулювання досвіду соціуму, зв'язку між поколіннями, збереження етнічної культурної пам'яті.

Питання виявлення в мові історично-культурної пам'яті етносу, слідів його багатогранної життєвої діяльності, що формують проблематику «історичних пошуків ідентичності» [Селіванова 2006, с. 129] у колі сучасних лінгвістичних досліджень посідають помітне місце, адже «історія мови – історія етносу» у мові зазнають об'єктивації результати пізнавальної діяльності людини. Використовуючи мову, людська спільнота нагромаджує знання про світ, що існує об'єктивно, усвідомлює взаємозв'язки між природними яви-

щами, осягає їх у якісному й кількісному аспектах, з'ясовує характерні риси процесів, які відбуваються між ними [Селіванова 2006, с. 133]. Як замкнена система мова повною мірою відкриває себе тільки для членів відповідного етносоціуму.

Засобом реалізації часткової герметичності кожної мови є насамперед її внутрішня форма (а також внутрішня форма її компонентів), що являє собою форму «існування і безнастанного виявлення колективного світовідчуття (світогляду) певної народності». Так, для того щоб зрозуміти історико-культурні джерела пареміологічних одиниць необхідно знати національний контекст їх виникнення, характер способу життя, психічні особливості народу. З цим пов'язаний той загальновідомий факт, коли спільна для різних народів поняттєва система передається найрізноманітнішими мовними формами. Закономірність такої ситуації детермінована тим місцем, яке посідає рідна мова народу у відображенні в національній свідомості об'єктивної дійсності, виступаючи потужним чинником цього процесу.

Мова допомагає формувати етномовну картину світу – продукт і важіль національної самосвідомості. З іншого боку, вона є тим фактором, що поєднує духовні здобутки попередніх і наступних поколінь, а також виступає засобом етнічної ідентифікації, шляхом якої актуалізується зв'язок між конкретним мовцем і цілим етносом – творцем і носієм мови [Кубрякова 1997, с. 66].

Займаючи провідне місце серед національно-специфічних компонентів культури, мова виступає одним з найвиразніших засобів репрезентації національної самобутності. Мовні засоби у поняттєво-семіотичній сфері паремій, а саме прислів'їв та приказок, репрезентують архаїчну, «наївну КС» [Апресян 1995, с. 37]. Виконання мовою функції передачі етнічної ментальності «полягає не в тому, що виражається мовою, а в тому, як воно виражається».

Отже, з огляду на те, взаємозв'язок мови і культури є дуже давньою темою. Вивчення паремії як етнокультурного елементу є дуже важливим етапом у науці. Вона поєднує в собі знання про культурну, соціокультурну ан-

тропологию та етнолінгвістику. Паремія – це середовище етнокультурних процесів, це форми способу життя і культури всередині етносу, це тісний перетин мови й культури в історичному континуумі.

1.3.2. Характерні риси англійської паремії

Прислів'я завжди виступали одним із способів вираження думки. Свій початок прислів'я беруть з давніх часів, але упродовж віків семантика їх змінювалась. Особливості англійських прислів'їв є одним із основних аспектів досліджень у царині пареміології, звідси і безліч різних підходів до визначення цього поняття.

Для того, щоб детально усвідомити й зрозуміти паремії, їх структуру, способи творення, звертаємо увагу на національний характер англійської мови. Він був описаний різними способами, але більшість коментаторів погоджуються з однією якістю, яку вони характеризують як відчуття переваги або «ізолювану гордість». Англійці – це дисципліновані і ввічливі люди, і це, мабуть, не перебільшення, якщо сказати, що вони мають найкращі манери у світі. Грубі вирази не часто використовуються. Англієць демонструє дивовижну єдність у кризі. Вони також акцентують увагу на значимості сенсу громадського порядку. Очевидна холодність англійців була майже повсюди відмічена іноземцями. Але вони також зізнаються, що як тільки хтось знайомиться з англійцем краще, останній виявляється дуже комунікабельним. Типовою особливістю англійців є їх любов до ігор. Вони всі люблять грати у футбол і крикет. Але є дуже серйозними у бізнесі. Англійці вже давно відомі як нація любителів тварин. У кожній сім'ї є домашня тварина. Все це не означає, що англійська мова відрізняється від інших мов. Англійці безперечно відчують ті самі емоції: ревності, заздрість, радість і щастя, як інші – лише їх зовнішні реакції різні.

Національний характер англійської мови описується дуже по-різному, але більшість авторів називають одну фальшиву якість – самозадоволеність, безтурботне відчуття переваги або гордість. Емоції, мовні та культурні особливості, поведінкові характеристики, які притаманні англійцям, найкраще підкреслюють саме прислів'я та приказки.

Прислів'я та приказки – це короткі твердження мудрості або поради, які передаються з покоління в покоління і стають загальнонародним надбанням. В кожній культурі є колекція мудрих висловлювань, які пропонують поради про те, як прожити життя. Приказки вважалися квітами популярної доброти та скарбами популярної мудрості. Прислів'я – це просте і коротке висловлювання, широко відоме, часто метафоричне, яке виражає основну істину чи практичну настанову, засновану на практичному досвіді людства та особливості народу та їх культури в часі та історії.

Відмінним способом покращити розуміння англійської культури, людей та історії є вивчення англійських прислів'їв та висловлювань. Запам'ятавши їх, ви зможете вивчити не тільки основні паремії, вивчити лише те, що ви говорите англійською мовою; ви також допоможете вашому мозку краще створювати адекватні англійські речення [Дешерієв 1988, с. 78].

Прислів'я та приказки різних культур мають багато спільного, але крім того є певні особливості, які відбивають оригінальну національну культуру, її багатовікову історію. У поєднанні з іншими джерелами вони могли б показати нам невідомі сторони «історії», яким чином різні аспекти життя були і відображаються в розумінні людей, що вважається важливим у сприйнятті культурою свого мікросвіту.

Як каже д-р Панос Карагіоргос: «Прислів'я містять спостереження повсякденного життя, складають популярну філософію життя і дають уявлення про поведінку та характер людини. Вони вижили завдяки своїй стислості, ритмі та ритму, котрий захоплював слух і допомагав пам'яті» [Karagiorgos 1999, с. 83].

Англійські прислів'я характеризують типові риси Англії – такі, як самозбереження, самоконтроль, толерантність, консервативність, важка робота, любов до свого будинку та здоров'я [Karagiorgos 1999, с. 81]. Приказки є яскравим проявом національного мистецтва та важливої частини мови. У прислів'ях люди поділяли свої уявлення про істину, любов і дружбу, справедливість, людину та її стосунки з оточуючими, життя та смерть, багатство та бідність, в минулому та теперішньому, в різних аспектах реальності.

Переважна більшість приказок і прислів'їв виникла ще в давні часи. З того часу вони передаються з покоління в покоління з тим самим значенням. Упродовж віків вони не втратили своєї властивості коментувати життєві ситуації і нагадувати про те, що мудрість наших предків може бути корисною нам і тепер. Саме ці властивості паремій, що зберігаються сьогодні грають важливу роль у формуванні МКС в цілому, а також в окремо взятих етносах, народах, культурах.

Процес утворення прислів'їв є тривалим та не має певних часових континуумів їх зародження. Проте ми можемо охарактеризувати з впевненістю шляхи їх утворення. Джерела виникнення прислів'їв і приказок досить різноманітні. Висловлювання стає прислів'ям лише після того, як сприймається і засвоюється звичайними людьми. З часом прислів'я чи приказка стає частиною суспільної свідомості [Глущенко 2013, с. 44]. Ми можемо зробити припущення, що будь-яке прислів'я було створено конкретною людиною в конкретних обставинах. На жаль, джерело походження багатьох висловів повністю втрачене. Тому доцільно відзначити, що прислів'я і приказки мають народне походження, а їх першоджерело – це колективний розум народу.

У безлічі висловлень, що підсумовують практичний досвід, значення слів переростало у форму прислів'я поступово. Загалом, дослідники припускають, що багато прислів'їв і приказок абстрактного характеру були створені інтелегентними людьми, які могли підкреслити особливості часу, взаємини між людьми і власне сутність людини.

Значна кількість англійських приказок і прислів'їв узяті саме з Священного Писання. Мідер дійшов висновку, що культури, які ставляться до Біблії як до «великої духовної книги, що містить у собі п'ятсот приказок, що походять від Біблії» [Mieder 1990, с. 12]. Оскільки Біблія перекладена з арамейської мови, то її мудрі думки відображають свідомість старовіснійського суспільства. «Книгу книг» читали ще у старі часи, тому багато висловлювань з неї стали частиною свідомості людства» [Южченко 1998, с. 62].

Вживання приказок і прислів'їв досягло розквіту за часів В. Шекспіра, і більш ніж ймовірно, що багато з них, приписувані саме йому, проте вони існували в усній традиції і раніше. Цілком логічно, що В. Шекспір їх лише популяризував. Але і не варто заперечувати думку про те, що Великий Барт був творцем влучних висловів. «Цитати Шекспіра стали і залишаються надзвичайно чисельними – вони зробили значний вклад у лексику англійської мови» [Арнольд 1986, с. 180] (див. Рис. 1.1.).

Рис. 1.1. Основні джерела виникнення прислів'їв і приказок

За кількістю фразеологізмів, що збагатили англійську мову, твори Шекспіра посідають друге місце після Біблії. Дуже часто дослідники називають їх «шекспіризмами». Більшість з них трапляється в тексті лише один раз, і тому їх форма є фіксованою. Вартий уваги той факт, що висловлювання з літературних творів час від часу використовуються як прислів'я, але так і не стають ними, а фігурують або як цитата, або як прислів'я.

Інше важливе джерело англійських прислів'їв – це прислів'я та приказки, запозичені з інших мов. Прислів'я, перш ніж стати англійським, існувало у латинській, французькій чи, скажімо, у якійсь іншій мові. Це означає, що воно могло бути запозиченим із будь-якої іншої мови. Цікавим є припущення, що вислів з самого початку його використання міг належати до англійської мови, але, щоправда, не будучи записаним, утвердився вже в іншій.

Отже, власне англійські прислів'я та приказки відображають загальну культуру й досвід англійців, вони є національним кодексом життя, мають різні джерела походження (зокрема, з Біблії), прислів'я і приказки Шекспіра, запозичення з інших мов, зміцнення висловлювань інтелігентних людей, які характеризували епоху. Ці прислів'я та приказки містять глибокий зміст і національну мудрість, які мають коріння далеко в минулому. Вони відображають людський спосіб мислення та сприйняття світу. Вони вважаються «кодами» культури, її специфічною лаконічною та дотепною мовою.

1.3.3. Види і типи англійських паремій

З семантичної точки зору прислів'я та приказки можуть бути характерними або оцінними, оскільки їх функціональна специфіка полягає у вираженні свого ставлення до попереднього контексту. Внаслідок цього висловлювання про предмет, ситуацію, людину може бути позитивним чи негативним. Паремії можуть бути з точки зору семантики також міжзнаковими або

модальними. Такі вирази володіють особливо високим ступенем ідіоматичності [Никифорова 2006, с. 38].

Що стосується структури приказок, то поряд із оповідальними і питальними існує безліч приказок оклику. Для структури приказок характерною особливістю є можливість інтегрування в контекст за допомогою відповідного займенника або прислівника. Зміст і форма прислів'я визначаються такими ознаками:

- вираз часто вживається у процесі спілкування багатьма носіями мови; таким чином, прислів'я є народним виразом;
- вираз характеризується такою формою, що легко запам'ятовується. Це невеликий поетичний твір;
- прислів'я містить в собі загальновідому думку, яка грає велику роль для життєрозуміння людей [Никифорова 2006, с. 40] (див. Рис. 1.2.).

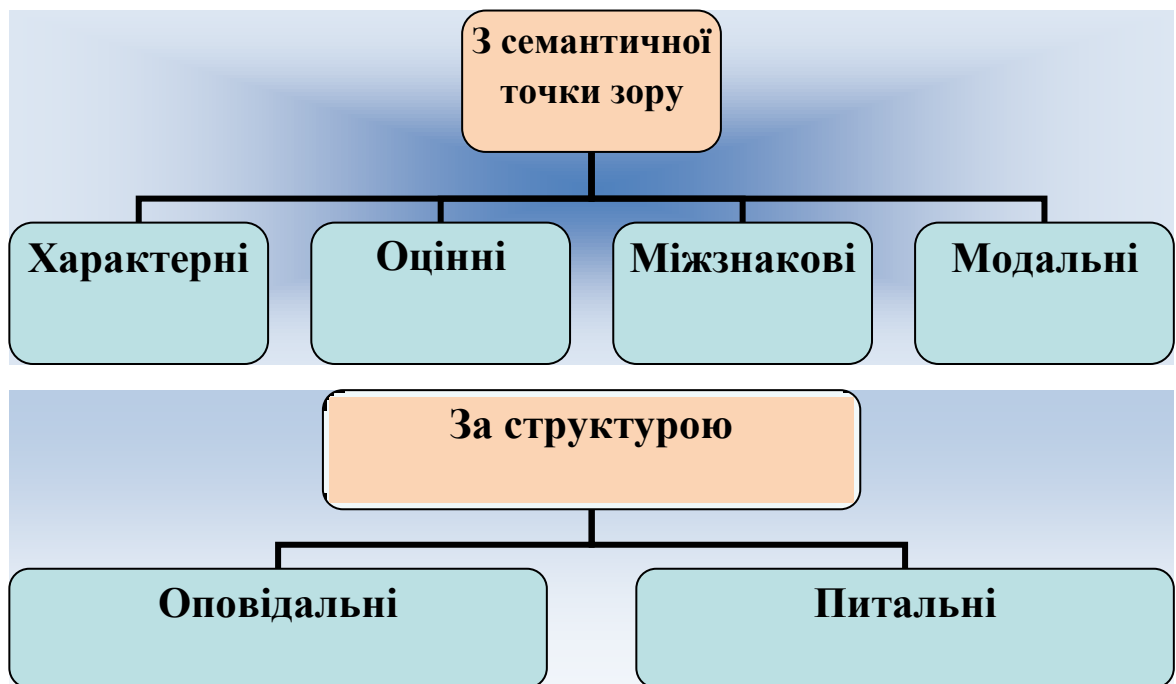

Рис. 1.2. Види і типи англійських паремій

Висловлювання мають фразеологічний характер. Їх класифікують не тільки відповідно до джерел їх походження, але і за сферами людської діяльності, особливостей життя, природних явищ і т.п. [Антрушина 1999, с. 242].

Виділяють наступні ідейно-тематичні групи приказок і прислів'їв (див. Рис. 1.3.):

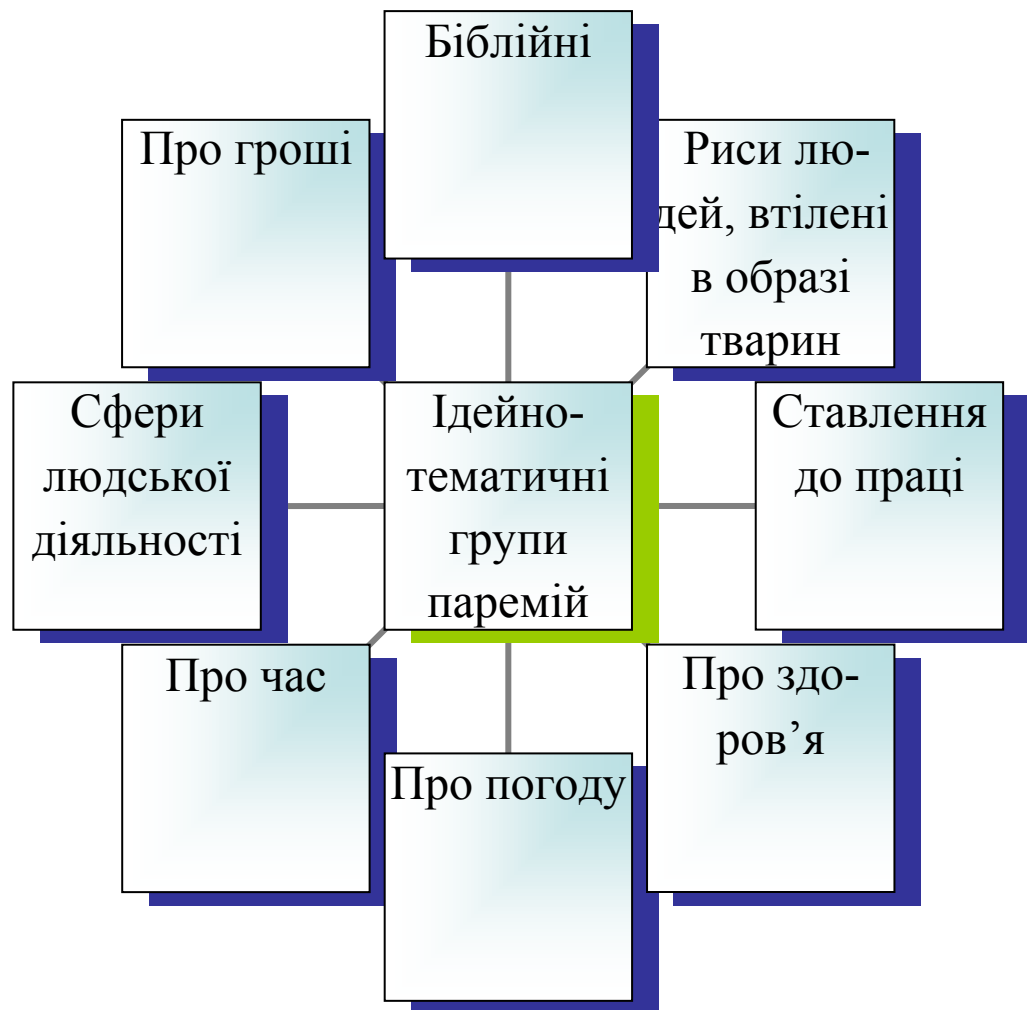

Рис. 1.3. Основні ідейно-тематичні групи прислів'їв і приказок

- біблійні прислів'я (*the laborer is worthy of his hire; a soft answer turned away wrath*) [Хазан 2001];

- прислів'я про гроші (*money can not buy everything; a bad penny always comes back; he that will steal a pin will steal a pound; money does not grow on trees*) [Кунин 1984];

- прислів'я про риси людей, втілені в образі тварин (*curiosity killed the cat; birds of feather fly together; if you want pretense to whip a dog say that he ate a frying pan*) [Sieftring 2005];

- прислів'я про позитивні риси людей (*the early bird catches the worm; a friend in need is a friend indeed; honesty is the best policy*) [Flavell 2004];
- прислів'я про ставлення до праці (*a rolling stone gathers no moth; a bad sheerer never had a good sickle*) [Кунин 1984];
- прислів'я про здоров'я (*an apple a day keeps the doctor away; just what the doctor ordered; laughter is the best medicine*) [Flavell 2004];
- прислів'я про погоду (*red sky at night; nature abhors a vacuum; if there were no clouds, we should not enjoy the sun*) [Кунин 1984];
- прислів'я про час (*time flies; time is the greater heater; other Times, other manners*) [Allen 2006];
- прислів'я про сфери людської діяльності (*to be all at sea; a man who sails under false colors*) [Allen 2006] та ін.

Типи фразеологізмів розглядають також з точки зору семантичної стійкості (неподільності) їх компонентів. Класифікація фразеологізмів з точки зору семантичної неподільності їх компонентів належить академіку В. В. Виноградову. Як відомо, фразеологізми виникають з вільного поєднання слів, що вживається в переносному значенні. Поступово переносність забувається, стирається, а поєднання стає стійким. Залежно від того, наскільки стираються номінативні значення компонентів фразеологізму, наскільки сильно в них переносне значення, В. В. Виноградов і ділить їх на три типи: фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності та фразеологічні сполучення [Виноградов 1986, с. 89]:

1) фразеологічні зрощення не вмотивовані. Сенс цілого не виводиться зі значень компонентів: *to kiss the hare's foot* 'запізнюватись'; *to kick the bucket* 'зіграти у ящик'; *the king's picture* 'фальшива монета' [Manser 2002];

2) фразеологічні єдності мотивовані через образ, виражений у всій конструкції, метафори, на яких вони ґрунтуються: *to turn over a new leaf* 'розпочати все з чистого аркушу'; *to dance on a tight rope* 'ризикувати' [Allen 2006];

3) фразеологічні сполучення мотивовані; один з їх компонентів використовується у прямому сенсі, тоді як інший може бути використаним образно: *bosom friend* 'дружелюбний друг'; *to get in touch* 'зв'язатися з кимось' [Hughes 2012].

Однак, ці три типи В. В. Виноградова не зовсім точно підходять до приказок. Звернемо увагу, що Н. М. Шанський виділив четвертий тип фразеологічних одиниць – «фразеологічні вирази». До фразеологічних виразів відносяться такі стійкі в своєму складі і вживанні фразеологічні звороти, які цілком складаються зі слів з «вільним номінативним значенням і семантично членовані» [Шанський 1985, с. 35]. Їх єдина особливість – відтворюваність: вони використовуються як готові мовні одиниці з постійним лексичним складом і певною семантикою. Фразеологічні вирази – це тільки звороти з буквального значенням компонентів. До складу фразеологічних виразів включають численні англійські прислів'я та приказки, які вживаються у прямому значенні і не мають образного алегоричного сенсу: *live and learn* 'вік живи, вік учись'; *better untaught than ill taught* 'краще бути невченим, ніж неправильно вченим'; *many men, many mind* 'скільки голів, стільки й думок'; *easier said than done* 'легше сказати, ніж зробити'; *nothing is impossible to a willing heart* 'хто хоче, той доб'ється'.

Фразеологічними висловлюваннями І. І. Чернишова називає одиниці, які за своєю граматичною структурою є предикативними сполученнями слів і речень. За комунікативної значущості вона розрізняє наступні різновиди:

- 1) загальноновживані прислів'я: *all is not gold that glitters* 'не все те золото, що блищить';
- 2) приказки типу *that's where the shoe pinches* 'ось де собака зарита';
- 3) стійкі й відтворювані вигукі і модальні висловлювання: *Oh, my God!* 'Бог ти мій!' (вираз жаху або здивування).

Розглядаючи розряди фразеологічних висловів, І. І. Чернишова виділяє дві основні властивості фразеологізмів: наявність у них одиничної сполучуваності компонентного складу і специфічного різновиду семантичного пере-

творення. Так, для прислів'їв характерний дидактичний сенс, який виражається через переосмислення відповідного зразка. Наприклад: *too many cooks spoil the broth* 'у семи няньок дитя без ока'. Для нашого дослідження найбільш цікавими видаються фразеологічні висловлювання, тому що до них належать прислів'я і приказки [Чернышова 1970, с. 87].

Пареміологічні одиниці є стійкими словосполученнями, що відображають КС. Вони наділені комунікативним статусом, бо очевидно, що паремії не можуть не володіти комунікативними потенціями, які визначають використання прислів'їв і приказок поряд зі словом і словосполученням як додатків смислів висловлювань.

Мудрі висловлювання, знайдені у приказках і прислів'ях, можна згрупувати кількома способами:

1) протилежна паралель: ті самі твердження або вказівки наводять двічі, але протилежним чином: *Hatred stirs up trouble; love overlooks the wrongs that others do* 'Ненависть викликає неприємність; любов не помічає помилок, які роблять інші';

2) подібна паралель: ті самі твердження або вказівки наводяться два рази аналогічним чином. Одна й та сама ідея повторюється різними словами. Іноді друге речення робить точку сильнішою, ніж у першому реченні: *God's people avoid evil ways, and they protect themselves by watching where they go* 'Божий народ уникає злих шляхів, і вони захищають себе дивлячись, де вони йдуть'. Або *Use wisdom and understanding to establish your home; let good sense fill the rooms with priceless treasures* – 'Використовуйте мудрість і розуміння, щоб створити свій дім; нехай здоровий глузд заповнює кімнати безцінними скарбами';

3) єдине твердження: деякі прислів'я – це єдине твердження, що описує якусь правду. Це часто короткі, сміливі заяви або прості попередження: *Even fools seem smart when they are quiet* 'Навіть дурниці здаються розумними, коли вони тихі'; *You may think you are on the right road and still end up*

dead 'Ви можете подумати, що ви на правильному шляху і все одно все закінчиться поразкою';

4) твердження з поясненням: перший рядок – конкретне зображення, яке потім пояснюється другим рядком: *Just as iron sharpens iron, friends sharpen the minds of each other* 'Так само, як залізо заточує залізо, друзі загострюють розуми один одного';

5) порівняння: деякі прислів'я використовують яскраві зображення, які порівнюють одну річ або особу з іншою. Вони називаються «метафорами»: *A beautiful woman who acts foolishly is like a gold ring on the snout of a pig* 'Красива жінка, яка діє нерозумно – це як золоте кільце на морді свині'; *Our inner thoughts are a lamp from the LORD* 'Наші внутрішні думки – це світильник від Господа';

6) описовий список: зазвичай три-чотири відповіді, які слідують за твердженням на основі невисловленого питання: *There are three or four things I cannot understand: How eagles fly so high or snakes crawl on rocks, how ships sail the ocean or people fall in love* 'Існує три чи чотири речі, які я не можу зрозуміти: Як орли літають так високо, або змії повзають на скелях, як кораблі плавають в океані або люди закохуються';

7) твердження «Якщо ... потім» і інструкція «або ще»: друга частина пояснює наслідки того, як робити або не робити щось: *If you obey God, you will have something to leave your grandchildren* 'Якщо ви слухаєтесь Бога, у вас буде що залишити своїм онукам'; *Make fun of wisdom, and you will never find it* 'Смійся над мудрістю, і ти ніколи її не знайдеш'; *It's better to take hold of a mad dog by the ears than to take part in someone else's argument* 'Краще схопити божевільну собаку вухами ніж брати участь у чужих аргументах'.

Усі англійські паремії можна поділити за гендерною ознакою, простежити більший або менший акцент гендеру. Ця диференціація може простежуватися через усі вищеперераховані типи та види паремій. **Гендер** – це специфічний набір культурних характеристик, які визначають соціальну поведінку жінок і чоловіків, їх взаємовідносин. Гендерна система певним чином

пов'язана з біологічними відмінностями, але не зводиться тільки до них: гендер – це знання, яке встановлює значення для тілесних відмінностей.

Багато науковців розглядають гендерний аспект англійських паремій з точки зору сміху. Соціально-філософський та філософсько-історичний погляд на проблему гендерної концептуалізації соціалізації сміху, на відміну від підходу фізіолога, психоаналітика чи лінгвіста, особливого значення надає соціокультурному та історичному контексту. Сміх починають використовувати для створення механізму ієрархізації, що тримається на гендерних нормах, гендерних стереотипах та гендерних ідентичностях [Мальцева 2017, с. 503].

Ці значення варіюються залежно від культур, соціальних груп і часу. Так, в архаїчних суспільствах, особливо з полювально-збиральним укладом, народження дівчинки віталосся меншою мірою, ніж у землеробських культурах, де вже з'являється моногамна сім'я і жіноча праця (відтворення роду, виховання) набуває більшого значення. Гендер відображає історичну і етнокультурну детермінацію соціальних особливостей чоловіків і жінок як трансляторів відповідного бачення суспільством фемінності і маскулінності. Не стать, а саме гендер зумовлює психологічні якості, здібності, види діяльності, професії та заняття чоловіків і жінок через систему виховання, традиції і звичаїв, правові та етнічні норми.

Сформований на сьогодні у вітчизняній та зарубіжній лінгвістиці гендерологічний напрям фіксує, з одного боку, стереотипні зразки фемінності й маскулінності, а з іншого – гендерні асиметрії, деконструкцію референтної ситуації «стать-гендер» [Марчишина 2017, с. 517].

Лінгвістична гендерологія співвідносить мову з особистістю за ознакою «біологічна стать». Гендерні ознаки мовної картини світу – це сутнісні прояви пізнання світу крізь призму чоловічого і жіночого бачення, що інтегрують універсальні та національно специфічні ознаки, відбивають специфічні особливості когнітивної та комунікативної діяльності чоловіків і жінок, а також вплив статі на мовну поведінку її носія [Антрушина 1991, с. 246].

Необхідно зробити акцент на взаємозв'язку понять «біологічна стать», «категорія роду», «гендер», зокрема, зв'язку граматичного роду і біологічної статі оцінної гендерної лінгвістики. У контексті гендерного підходу до дослідження семантики мовних одиниць слід розмежувати поняття «біологічна стать», «граматичний рід», «гендер».

Відомо, що гендерологія звертається до структур мови, визнає їхню значущу роль у механізмах культурної репрезентації статі, що робить лінгвістику однією з найважливіших наукових дисциплін, за допомогою яких може бути здійснений процес пізнання гендера. Дослідженню в гендерному аспекті піддаються практично всі галузі мови як системи і мови в її функціонуванні [Кириллина 2000, с.7].

Поняття *sexus* «біологічна стать» розглядається як компонент лексичного значення слова і відбиває «екзистенційні параметри індивіда» (термін А. В. Кириліної). Гендер виражає результати й особливості процесу соціалізації особистості в аспекті культурно зумовленої моделі мужності й жіночості. Отже, гендер є більш широким поняттям, ніж біологічна стать, і його опис стає можливим шляхом вивчення не тільки структур мови, пов'язаних із статтю, але і значно більшої кількості мовних явищ [Бессонова 2002, с. 244].

Відомо, що в давній англійській мові було три роди, що характерне для германських мов. Проте, в сучасній англійській мові рід визначається не формою, а значенням. Так, будь-який неживий іменник має форму середнього роду. Істота, що має біологічну стать, буде відноситися або до чоловічого, або до жіночого роду. В англійській мові є велика група слів загального роду: англ. *driver* 'водій', *friend* 'друг'. У цьому випадку питання узгодження роду залежить від контексту. Така класифікація орієнтована на значення і заснована на понятті «природний рід» [Cameron 1992, р. 151; Бессонова 2002, с. 245].

Культурно-символічний гендерний ряд представляє не завжди явні ціннісні орієнтації та установки, оформляє образи фемінності й маскулінності в їх соціокультурній конкретиці, виражає культурно-символічну ієрархію. Гендерна стратифікація – це процес, за допомогою якого гендер стає осно-

вою соціальної стратифікації, а розбіжності, що виникають, щодо гендеру, систематично оцінюються. Бути в суспільстві чоловіком чи жінкою означає не просто володіти певними анатомічними особливостями, а виконувати ті чи інші покладені на них гендерні ролі [Шкворченко 2017, с. 534].

Таким чином, прислів'я та приказки постають як паремійні висловлювання різних культур. Вони мають багато спільного, але мають і певні особливості, які відбивають оригінальну національну культуру. Безперечними джерелами англійських паремій є Священне Писання, Шекспірівська епоха і запозичення з інших мов. Типи премій поділяються з точки зору семантичної неподільності та за ідейно-тематичними групами. Щодо їх тематики, то вона охоплює значну кількість нагальних проблем: робота, гроші, побут, здоров'я, риси людей тощо. Особливим поділом англійських паремій є їх диференціація за гендерною ознакою.

РОЗДІЛ 2

СОЦІОРОЛЬОВА ПРОФІЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТІВ MAN і WOMAN У ПАРЕМІОФОНДІ АНГЛІЙСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

2.1. Соціорольова репрезентація концептів MAN і WOMAN у пареміях

2.1.1. Феномен «концепт» у сучасній лінгвістичній науці

Англійська лінгвокультура має свою поняттєву систему, способи сприйняття та концептуалізації світу. Процес концептуалізації включає фрагменти знання, що є базовою одиницею мисленнєвого процесу. Цим фрагментом знання називається концепт. Як зазначає І. А. Стернін, концепт є базовою одиницею розумового коду людини, яка володіє відносно впорядкованою внутрішньою структурою, представляє собою результат пізнавальної (когнітивної) діяльності та несе комплексну, енциклопедичну інформацію про предмет або явище, про інтерпретацію даної інформації суспільною свідомістю і про саму суспільну свідомість [Стернін 2005, с. 257]. З одного боку, поняття взаємопов'язане в одній глобальній системі, а з іншого, – у кожному з них воно являє собою співвідношення елементів і процесів всіх можливих типів – психічних, сенсорних і емоційних.

О. С. Кубрякова визначає концепт як одиницю ментальних або психічних джерел нашої пам'яті та інформаційної структури, що відображає знання та досвід людини. Це оперативна одиниця пам'яті, розумова лексика, концептуальна система і мова мозоку, вся КС, яка відображається у психіці людини [Кубрякова 1996, с. 90]. На думку А. М. Приходька у вузькому розумінні *концепт* виникає як феномен життєвої філософії, як звичайний аналог світоглядних понять, закріплених у лексиці природних мов, який забезпечує стабільність і спадкоємність духовної культури етносу, тобто як найважливіша культурно значуща категорія внутрішнього світу людини. В *широкому розумінні концепт* інтерпретується як нашарування ціннісних конотацій на зна-

чення слова, тобто як будь-який вербалізований зміст, позначений якоюсь мірою етнічною специфікою» [Приходько 2013, с. 20].

У сучасному культурологічному дискурсі концепт постає як «основний осередок в ментальному світі людини», а це думки, ідеї, смислові універсалії. Так, в енциклопедії філософії знаходимо, що «концепти є складовими думок, отже, вони життєво необхідні для таких психологічних процесів, як категоризація, умовивід, пам'ять, навчання, прийняття рішень [Zlata].

«Філософський енциклопедичний словник» інтерпретує концепт як смисловий зміст поняття [Ильичев 1983, с. 342]. Погоджується зі смисловою природою концептів С. С. Неретіна, стверджуючи, що концепт вказує «на загальне, універсальне джерело, що породжує смисл», представляє «конкретний, індивідуальний, контекстуальний смисл» [Неретина 1995, с. 30]. На думку дослідниці, виступаючи похідним духу, концепт включає в себе розум як свою частину, він здатний творчо збирати і відтворювати смисли «як універсальне, що представляє собою зв'язок речей і мови», і як мова висловлювання, концепт «не тотожний поняттю» [Неретина 1999, с. 181].

Довгий час тривали суперечки на тлі тотожності або нетотожності «концепту» і «поняття». Словник «Merriam-Webster» пояснює «поняття» наступним чином: 1) ідея, яка представлена словом, фразою і т. д.; 2) ідея, яку людина хоче висловити, використовуючи слова, знаки і т. д.; 3) ідея, яка виражається в творі письма, мистецтва і т. д. Також цей словник пояснює «концепт» як уявлення про те, що це є чи як це працює. В основному, поняття працює з ідеями та цілями «щось», тоді як концепт подібне, але зосереджене на тому, що таке є «щось». Концепт – це слово, а поняття – це визначення слова, конотація, пояснення та імплікація [Webster].

Концепт – це категорія людського знання, думка про об'єкт, який виділяє найбільш характерні, найважливіші риси об'єкта. Отже, всі поняття практично однакові для всього людства в один і той же період свого історичного розвитку. Значення слів, однак, різні в різних мовах: виражають ідентичний концепт, можуть мати різні семантичні структури в різних мовах. Концепти

завжди емоційно нейтральні, оскільки вони є категорією думки. Мова, проте, виражає всі можливі аспекти людської свідомості. Тому поняття багатьох слів не лише є відображенням об'єктивної реальності, але й ставленням мовця до того, про що він говорить. Навіть якщо порівняти синонімічні ряди цих двох визначень, що надаються у словнику, можемо побачити різницю: «концепт» – концепція, поняття, абстракція; «поняття» – значення, визначення [Zlata].

Таким чином, співвідношення концепту і поняття визначається їх онтологічним статусом. Концепти – явище розумове, форма здійснення понятійного мислетворення. Це понятійний апарат людини, за допомогою якого виділяються певні розумові коди, необхідні для здійснення мовленнєво-мисленнєвого процесу. Поняття – феномен мовної діяльності. Формуючись на основі відповідних концептів, вони мають універсальну природу, мовні значення конституюють частину словесних знаків, що носять ідіотетичний характер, і зумовлені типологічними особливостями конкретних мов.

Концепти, концентруючи результати освоєння людиною світу, «можуть «парити» над концептуалізовуваними областями», утворюючи так звану концептосферу, яка, на думку Д. С. Лихачова, є сукупністю концептів нації. Не можна не погодитися з ученим, що концептосфера народу набагато ширше семантичної сфери, яка представлена значеннями слів мови, адже «чим багатша культура нації, її фольклор, література, релігія, історичний досвід, тим багатша концептосфера народу» [Лихачев 1999, с. 147]. З. Д. Попова і І. А. Стернін описують концептосферу як «область розумових образів», одиниць універсального предметного коду, які «представляють собою структуроване знання людей», тому джерелом формування концептів, впевнені вчені, є пізнавальна діяльність людей [Стернин, Попова 2002, с. 39].

Ми розглядаємо концепт як дискретне психічне утворення, яке є основною одиницею інтелектуального коду людини і має відносно добре налагоджену структуру. Він являє собою результат пізнавальної діяльності людини і суспільства та містить складну й енциклопедичну інформацію про предста-

влений об'єкт або явище, інтерпретацію даної інформації суспільством та ставлення свідомості суспільства до цього об'єкту або явищ. Концепт – це візуалізація світового фрагмента або частини такого фрагмента, що має складну структуру. Ця структура виражається за допомогою різних груп і функцій, які реалізуються за допомогою різних мовних засобів. Концептуальна особливість об'єктивується у фіксованих і вільних формах поєднання відповідних мовних одиниць – зразків концепту. Концепт відображає категоріальні та істотні знання про деякі фрагменти світу. Функціональні ознаки для відповідної культури відображені у структурі концепту.

Усі труднощі при «перевдяганні» того чи іншого концепту в оздоблення іншої лінгвокультури пов'язані з його багатовимірністю, а точніше – з його **тришаровістю**. Концепт являє собою такий складноструктурований феномен, понятійний початок якого, проходячи через сито етнопсихологічної оцінки, органічно з'єднується з лінгвокультурним [Приходько 2013, с. 21].

У розумінні С. Г. Воркачева, В. І. Карасика і Н. А. Красавського концепту, як багатовимірного ментального утворення, виділяються: образно-перцептивний, понятійний і ціннісний прошарки [Воркачев 2005, с. 7; Карасик 2005, с. 73; Красавській 2001, с. 110].

Поняттєвий субстрат концепту відображає його денотативну співвіднесеність з концептуальним референтом – мінімальною самодостатньою ділянкою ментального простору, своєрідним когнітивним «згустком» [Приходько 2013, с. 21]. Понятійний субстрат концепта концентрує в структурованому вигляді знання про світ і про мову і зорієнтований на репрезентацію цих знань синтаксичними засобами. В силу того що синтаксичний концепт одночасно звернений і до реальної дійсності, і до мови, він відіграє основну роль у мовленнєво-мисленнєвій діяльності. Понятійний компонент зберігається в свідомості у вербальній формі, тому може безпосередньо відтворюватися в мові, на відміну від образного, невербального елемента, який піддається лише опису.

Перцептивно-образний адстрат – це поняття розуміння і сенсорного сприйняття інформації, процес створення картини світу спираючись на власний досвід і колективне знання. По суті, цей адстрат базується на категорії образності, тобто на здатності мовних одиниць (вербалізованих концептів) створювати наочно-чуттєві уявлення про предмети і явища позамовної дійсності. Понятійний субстрат концепту являє собою фактуальну інформацію – пропозиціональне знання, що спирається на мовну фіксацію (опис, визначення, дефініцію) [Приходько 2013, с. 21].

Ціннісний / валоративний епістрат – спирається на ті духовні імпульси, що оживають у свідомості людини завдяки його приналежності до того чи іншого етно- і лінгво-культурного колективу [Приходько 2013, с. 21]. Як і будь-яке лінгвокультурне явище, концепт не може бути статичним. В ході помірного розвитку мовного колективу його структура безперервно змінюється, оскільки змінюється зовнішній світ для людини і внутрішня система цінностей.

Таблиця 2.1.

Параметричні властивості концептів MAN і WOMAN

Ім'я концепту	Основні параметри концепту		
	Поняттєвий субстрат	Перцептивно-образний адстрат	Ціннісний епістрат
MAN	Людина чоловічої статі; хлопець, брат, батько, вітчим, дідусь, чоловік, дядько	ініціатива, мужність, розум, раціональність	голова сім'ї, годувальник, чоловік (кохана людина)
WOMAN	людина жіночої статі; тітка, донька, дівчина, бабуся, мати, мачуха	природа, пристойність, соціальна роль, ніжність, любов	мати, дружина, хранителька вогнища

Отже, концепт за своєю природою є складноструктурним компонентом, що вміщує в себе багатовікову історію людства, а саме понятійні, перцептив-

ні та ціннісні знання, що були акумульовані когнітивною діяльністю людини. Структура концепту репрезентується різноманітними мовними засобами, що реалізують всі аспекти людської свідомості. Заглиблюючись у «концепт», розуміємо, що він є ширшим і важливішим за своїм значенням, ніж «поняття». Розуміння концепту як багатошарової структури дає можливість досягнути його етнопсихологічне та лінгвокультурне значення.

2.1.2. Гендерна специфіка концептів MAN і WOMAN

Гендерна дихотомія проявляється на всіх рівнях мовної системи, у т.ч. й на лексико-семантичному, одним із важливих представників якого є паремія. Паремії найбільш концентровано втілюють ідею гендеру, мабуть тому, що вони відбивають безпосередній зв'язок людини, культури і мови. Тож зіставлення двох гендерних єдностей уможливорює з'ясування спільного та відмінного у когнітивно-семантичній структурі концептів MAN і WOMAN, а також встановлення найбільш суттєвих фразеосемантичних характеристик осіб чоловічої та жіночої статі в англійській лінгвокультурі. Чоловічість і жіночість розглядаються, таким чином, не як іманентний природний фактор, а як «концепти культури» [Бондаренко 2005, с. 6].

Як зазначає В. М. Телія, «система образів, закріплених у фразеологічному складі мови, служить свого роду «нішею» для акумуляції світобачення і так чи інакше пов'язана з матеріальною, соціальною і духовною культурою певної мовної спільноти, а тому може свідчити про її культурно-національний досвід» [Телія 1996, с. 215].

З точки зору лінгвістичної парадигми гендеру, поняття «маскулінність» і «жіночість» одночасно з комунікативною поведінкою точно конструюється і не просто відбивається в мові, оскільки мова представлена за допомогою режиму формування знання. Аналізуючи поняття «маскулінність» і «жіночість», необхідно враховувати розгляд цілого комплексу ознак, що охоплює:

1) культурно та соціально зумовлені уявлення про індивідуальні та фізичні характеристики чоловіків і жінок; 2) уявлення про соціальні ролі та обов'язки, покладені на них (у суспільстві та сім'ї); 3) соціально-символічні компоненти «гендерної» концепції, що передбачає гендернізацію (кореляція з чоловічим і жіночим походженням) об'єктів, явищ, характеристик і відносин, які безпосередньо пов'язані з гендерними ознаками.

Гендерний стереотип жінки сформовано в англійській лінгвокультурі поняттям «жінка», і всі його варіанти характеризують жінок: *aunt* 'тітка', *daughter* 'донька', *girl* 'дівчина', *grandmother* 'бабуся', *mother* 'мати', *mother in-law* 'мачуха', *wife* 'дружина' тощо. Концепт «WOMAN» в англійській мові корелює з природою, пристойністю, соціальною роллю. Наприклад: *a thing of beauty is a joy for ever* 'сенса краси – бути радістю завжди'; *there is no rose without a thorn* 'немає рози без шипів'; *a rose by any other name would smell as sweet* 'як розу не називай, аромат її усе ж солодший'; *the early bird catches the worm* 'яка пташка раніше прокинулася, та швидше й корму знайшла'; *a woman's place is in the home* 'місце жінки – у домі'; *a gracious woman keeps honor, and strong men retain riches* 'гарна жінка береже честь, а сильні чоловіки опікуються багатством'.

Особлива увага в англійській лінгвокультурі приділяється характеристикам **віку та краси**. Така природна характеристика, як **вік**, відбита в пареміях типу – *mutton dressed as lamb* 'жінка похилого віку, що намагається виглядати молодшою'; *women and music should never be dated* 'жінки та музика ніколи не повинні мати вік'; *there is no such thing as good small beck, good brown bread, or a good old woman* 'немає нічого кращого за маленьке гарне привітання, смачний сірий хліб або гарну жінку у віці'; *quoth the old woman* 'покликувати стару'; *when she stepped into the milk bowl* 'коли вона ступила у молодильну чашу'; *she has eaten a snake* 'молода тому, що з'їла гадюку'; *she's in her early twenties* 'означає, що їй лише 20'; *she's wise beyond her years* 'мудра не по рокам'. **Вік** як конститuent концепту «WOMAN» безпосередньо взаємодіє з такими концептами, як ЛЮДИНА, ЧАС, РОЗВИТОК. Для жінки завжди бу-

ло, є і буде актуальним її вік – те, як вона себе відчуває і як її сприймає суспільство. Жінки – це творіння за своєю природою ніжні, гарні, випромінюючі життя та енергію. Звісно, основним рушієм для жінки виступає чоловік. Він – сильний, розумний хоче бачити біля себе гарну молоду та розумну жінку.

Природна характеристика **краса** є наступною за значущістю, що ідеалізує концепт WOMAN в англійській лінгвокультурі. Наприклад: *beauty queen* 'королева краси, виглядає так, наче перемогла конкурс краси'; *dressed to kill* 'може вбити наповал своїм зовнішнім виглядом'; *get your beauty sleep* 'заспокоїти свою красуню'; *not a hair out of place* 'має ідеальну зовнішність'; *A poor beauty finds more lovers than husbands* 'дічина, обділена красою, знаходить більше коханців, ніж чоловіків'; *the most beautiful roses grow on graves* 'найкрасивіші троянди ростуть на могилах'; *a beautiful bird is the only kind we cage* 'чудова пташка – єдина, кого ми можемо саджати у клітку'; *beautiful girls are seldom happy, intelligent boys are seldom beautiful* 'красиві дівчата рідко бувають щасливі, розумні хлопчики рідко красиві'; *eighteen daughters beautiful as goddesses are not as good as one crippled son* 'вісімнадцять дочок прекрасні наче богині не такі хороші, як один покалічений син'; *as fair as a lily-beautiful as a flower lily* 'настільки ж чарівна, як лілія, красива, як квітка лілія'; *as graceful as a swan* 'витончена як лебідь'; *pretty as a picture* 'гарна як картинка'. Краса є одним із ключових концептів англійської лінгвокультури, яка має екзистенційне значення як для окремої людини, так і для мовно-культурної спільноти загалом.

Поняття «краса» можна знайти в кожній етнічній культурі, його існування є універсальним. Англійський стереотипний образ краси пов'язаний з античними ідолами, природними елементами, птахами і квітами. Краса жінки впливає на те, чи зможе вона отримати роботу, чи буде сприйматися серйозно на роботі та чи матиме дозвіл на підвищення та просування по службі. Проте, на нашу думку, краса – це не основний критерій людяності, справжньої краси, душевної повноти. Окрім гарного молодого обличчя та зовнішно-

сті загалом – жінка створена для того, щоб продукувати тепло, життя, легкість в усіх їх значеннях та поширювати це на сім'ю.

Гендерний стереотип чоловіка сформований такими поняттями, як *boy* 'хлопець', *brother* 'брат', *father* 'батько', *father-in-law* 'вітчим', *grandfather* 'дідусь', *husband* 'чоловік', *uncle* 'дядько' та ін.

У свідомості англомовних носіїв маскулінність корелює з духом, ініціативою, мужністю, розумом, культурою та раціональністю: *boys will be boys* 'хлопці завжди залишаються хлопцями'; *busiest men find the most time* 'у занятого чоловіка час завжди знайдеться'; *deeds, not words* 'чоловік справи, а не слова'; *experience is the father of wisdom* 'досвід – батько розуму'; *faint heart never won fair lady* 'з боязким серцем красуню не підкориш'; *first thrive and then wive* 'спочатку наживи, а потім одружуйся'; *a friend in need is a friend indeed* 'друг пізнається у горі'; *a good husband makes a good wife* 'гарний чоловік, тож і дружина гарна'; *handsome is as handsome does* 'гарний той, хто гарно себе веде'; *he is rich that has few wants* 'багатий той, у кого мало бажань'.

Однією з важливих характеристик чоловіка в англійській лінгвокультурі є **мужність**: *fortune favours the brave* 'фортуні сприяє сміливість'; *as firm as a rock* 'стабільний, непохитний'; *as safe as houses* 'дуже надійний'; *as safe as the Bank of England* 'можна пожитися як на кам'яну стіну'; *as tough as nails* 'вольовий, незламний'; *man are not to be measured in inches* 'чоловіків визначають не в дюймах'; *be worth ones salt* 'бути гідною людиною', *father figure* 'людина з повагою, надійна людина'; *Prince charming* 'ідеальний чоловік', *be a man enough* 'бути справжнім чоловіком на всі 100%'; *A good man is hard to find* 'справжнього чоловіка важко знайти'. Відомо, що **мужність** може бути притаманна як чоловіку, так і жінці [Halberstam 2004, с. 203], хоча, ця якісна характеристика вважається суто чоловічою, тому що вона репрезентує маскулінну силу, сміливість, непохитність, наприклад:

<i>Hector Protector was dressed all in</i>	'Гектор-герой був зелено одягнений,
<i>green;</i>	Гектор-герой до королеви йде.
<i>Hector Protector was sent to the Queen.</i>	Але королева і з нею король
<i>The Queen did not like him,</i>	Відправили Гектора негайно додому'
<i>Nor more did the King;</i>	
<i>So Hector Protector was sent back again</i>	

Мужність – це не лише фізична сила. Це також і ментальна сила, уникнення жіночності, обмеження емоцій, прагнення досягнень і статусу. Мужність виховується день за днем у наполегливості подолання труднощів. Мужній чоловік знає, що у будь-якого завдання є способи вирішення. Мужня людина аналізує, приймає рішення, робить кроки. Мужність і її антипод – боягузтво, знаходяться у тісному зв'язку один із одним. Їх розділяє рішучість, що знаходиться у просторі між страхом перед небезпекою і реакцією на нього. Саме тому цей природний параметр першим концептуалізує поняття «чоловік». Мужність завжди буде так би мовити у тренді, бо це є класика, справжність чоловічого «Я».

Не менш важливою характеристикою концепта MAN в англійській лінгвокультурі є **розумовий потенціал**. Найпоширенішим визначенням людини є визначення як «*homo sapiens*», тобто як людини розумної. Тим самим називається головна характерна особливість – розумність. Чоловік не повинен бути гарним, але повинен мати гострий розум. Вся сила його тіла і думок зосереджена в голові. Ніщо так не приваблює жінку, як чоловічий розум. Наприклад: *brain* 'розумник'; *old salt* 'досвідчений матрос' (категорія **віку** в даних пареміях є відзеркаленням досвіду та мудрості, а не старості); *to be a brainiac* 'бути дуже розумним і блискучим чоловіком, бути генієм'; *a word is enough to the wise* 'розумному чоловіку й слова достатньо'; *fools build houses, but wise men buy them* 'дурні будують будинки, але мудрі купують їх'; *a man's brain has a more difficult time shifting from thinking to feeling than a women's brain does* 'чоловічий мозок має важче час перейти від мислення до почуття,

ніж це робить жіночий мозок'; *a wise man will use his mind and knowledge wisely* 'розумний чоловік використовує свій розумовий потенціал з користю'.

Отже, англійська лінгокультура має цілий ряд образів, закріплених у паремійному складі мови, що певним чином характеризують концепти MAN і WOMAN. Нами було з'ясовано, що характеристики краси та віку притаманні жінкам, але вони не є їх єдиними дескрипторами, оскільки жінки мудрі та красиві зсередини, а зовнішнє, як відомо, є відображенням внутрішнього. Справжнім чоловікам притаманні характеристики розумового потенціалу та мужності. Не дарма чоловіки стоять на чолі сім'ї, адже це потребує гарних інтелектуальних можливостей, сміливості, ініціативності та хоробрості. Чоловіки та жінки є цілим концептом англійської етно- та лінгвокультур.

2.1.3. Соціорольова маркованість концептів MAN і WOMAN

Одним із значних репрезентативних зазначених концептів є їх культурно та соціально обумовлені ролі. Категоризація допомагає засвоєнню інформації та сприяє прогнозуванню і формуванню поведінкової стратегії певного гендерного компонента. Їх основна ідея полягає в тому, що бути чоловіком або жінкою – означає прийняття загальної ролі, остаточної для своєї статі – поведінкової ролі (соціорольова) певного гендеру. Відповідно, завжди існували дві поведінкові ролі: «чоловіча роль» і «жіноча роль».

Соціорольовий профіль (СР-профіль) жінки / WOMAN постає в англійській лінгвокультурі і, відповідно, в її пареміофонді щонайменше в трьох іпостасях – дружини, матері та хранительки домашнього вогнища. Всі вони залишаються в англійському суспільстві у незмінному вигляді.

Найважливішим СР-профілем концепту WOMAN є **«жінка-дружина»**. Дружина є завжди помічницею чоловіка, партнером і товаришем. Вона жертвує своїми особистим задоволенням й амбіціями, знімає стрес і напругу, підтримує мир і порядок у домогосподарстві. Тим самим вона створює необхідні

умови для партнера-чоловіка, щоб він більшою мірою переймався економічним піднесенням сім'ї. Вона є джерелом натхнення, підтримкою у всіх кризах, а також ділиться з ним успіхами та досягненнями. Вона є людиною, до якої він звертається за любов'ю, співчуттям, розумінням, комфортом і визнанням (див. Рис. 2.2.).

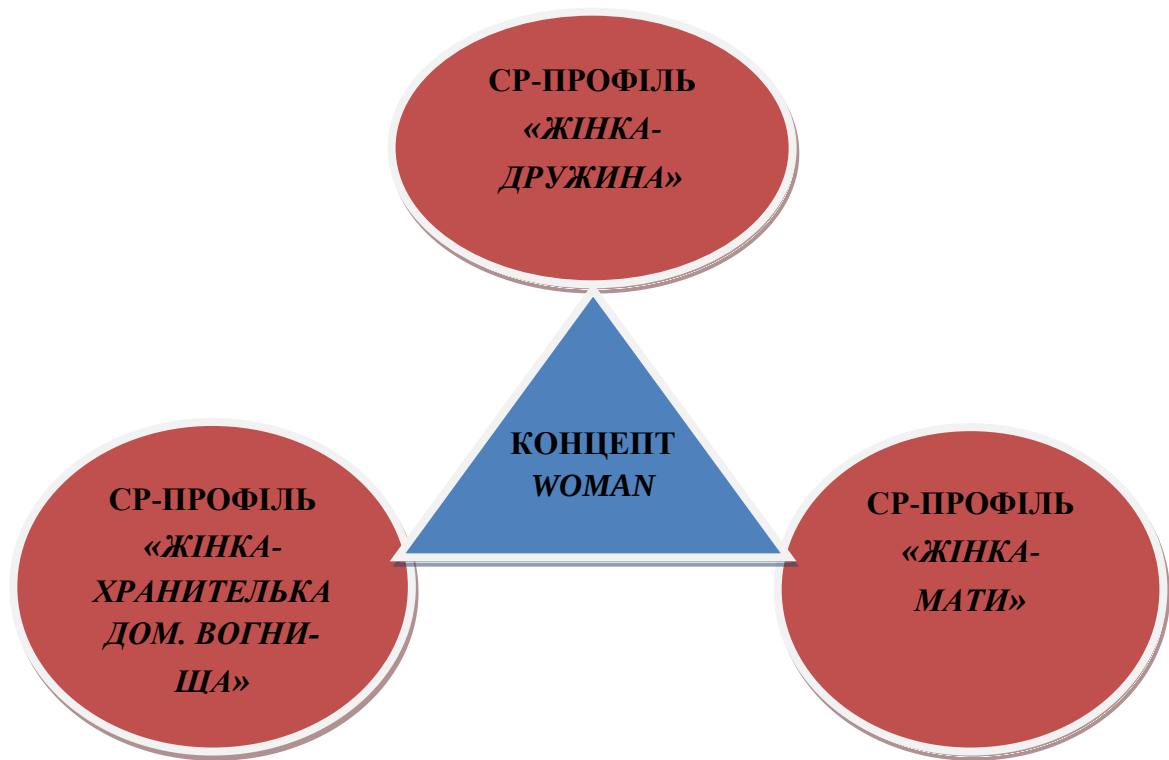

Рис. 2.2. Концепт WOMAN та його основні соціорольові профілі

Жінка є символом чистоти, вірності, підпорядкування та відданості своєму чоловікові. Наприклад: *weeping bride-laughing wife, laughing bride-weeping wife* 'плачуча наречена – дружина, що сміється, наречена, що сміється – плачуча дружина'; *a bad wife is one hundred years of bad harvest* 'погана дружина, то 100 років поганого врожаю'; *a faithful wife does not marry again* 'вірна дружина не одружується знову'; *a man with a skinny wife is a deceitful man* 'чоловік з худою дружиною – 'обманливий чоловік'; *wirtue becomes a wife; beauty becomes a concubine* 'чеснота стає дружиною, краса стає наложницею'; *one God, one wife, but many friends* 'один Бог, одна дружина, але багато друзів'; *a man without a wife is but half a man* 'чоловік без дружини – це ли-

ше половина чоловіка'; *two things prolong your life: A quiet heart and a loving wife* 'дві речі продовжують життя: спокійне серце і любляча дружина'.

Іншим не менш важливим СР-профілем концепту WOMAN є **«жінка-мати»**. Увесь тягар дитинства та більшу частину завдання з виховання дітей здійснюється жінкою в сім'ї. Вона несе відповідальність за звички дитини, самовладання, працьовитості, чесності. Її контакти з дитиною протягом самого формувального періоду розвитку визначають поведінку дитини. Вона є першим вчителем дитини, передає соціальну спадщину дитині, відіграє ключову роль у формуванні особистості. Саме від матері дитина починає пізнавати закони життя, спосіб життя, моральний кодекс та ідеали, наприклад: *don't trust your wife until she has born you ten sons* 'не довіряй своїй дружині, поки вона не породить тобі десятих синів'; *a mother understands what a child does not say* 'мати розуміє дитину, навіть без слів'; *a child may have too much of his mother's blessing* 'дитина може мати занадто багато благословення матері'; *a mother never thinks her baby is ugly* 'для матері не буває не гарних дітей'; *mothercraft* 'навички, пов'язані з турботою про дітей'; *him's the word* 'нікому нічого не говорити'.

СР-профіль концепту WOMAN **«хранителька домашнього вогнища»** включає в себе добре організоване дисципліноване домашнє господарство, що є необхідним для нормального сімейного життя. Жінка відіграє ключову роль у приготуванні їжі та обслуговуванні сім'ї, догляді за одягом, в облаштуванні та утриманні будинку. Жінка виконує різні соціальні функції в сім'ї, планує різні заходи для задоволення потреб молодих та старих членів сім'ї (*the fingers of the housewife do more than a yoke of oxen* 'пальці домогосподарки роблять більше, ніж траверса волів'; *a woman's work is never done* 'багато домашньої роботи'; *every bird likes its own nest* 'кожна птиця любить своє гніздо'; *the wise woman builds her house, but with her own hands the foolish one tears hers down* 'гарна дружина будинок збереже, а погана – рукавом рознесе'). Не дивлячись на те, що цей концепт входить до трійки найважливіших, ми зустрічаємо мало паремійних одиниць на цю тему.

Соціорольовий профіль чоловіка / MAN постає в англійській лінгвокультурі і, відповідно, в її пареміофонді також у трьох іпостасях – власне чоловік, голова сім'ї та годувальник (див. Рис. 2.3.).

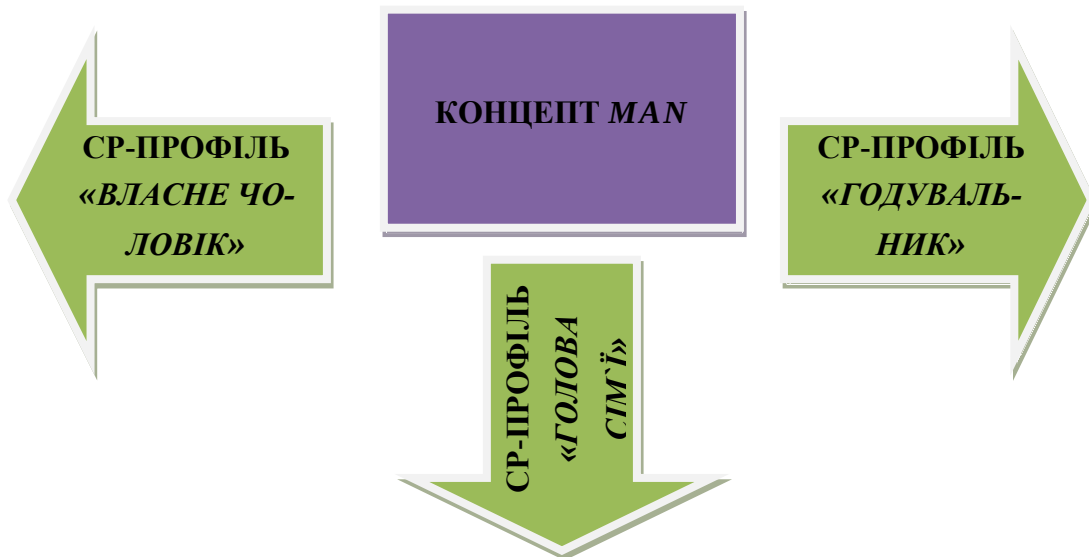

Рис. 2.3. Концепт MAN та його основні соціорольові профілі

СР-профіль концепту MAN *«власне-чоловік»* є дуже важливим аспектом щасливого подружнього життя. Якщо чоловік правильно піклується про свою жінку, кохає її, не принижує – тоді жінка ще більше відповідає взаємністю. Прикладом цих концептів є такі паремійні одиниці: *man and wife are one flesh* 'чоловік та жінка є однією плоттю'; *if you curse your wife in the evening, you will sleep alone at night. A crisis is an opportunity riding the dangerous wind* 'Якщо ти проклинаєш свою дружину увечері, ти будеш спати один уночі. Криза – це момент попастися на небезпечний вітер'; *a good dog does not bite a chicken and a good man does not hit his wife* 'хороша собака не кусає курку і хороша людина не вдарить свою дружину'; *when the husband earns well, the wife spends well* 'коли чоловік добре заробляє, дружина добре витрачає'; *in a good family the husband is deaf and the wife blind* 'у добрій сім'ї чоловік глухий, а дружина сліпа'; *the wife carries the husband on her face; the husband carries the wife on his clothes* 'дружина відзеркалює чоловіка на обличчі; чоловік від-

зеркалює дружину на одязі'; *each husband gets the infidelity he deserves* 'кожен чоловік отримує ту невірність, яку він заслуговує'.

СР-профіль концепту МАН «**голова сім'ї**». Чоловік приймає важливі рішення стосовно сім'ї. Як головнокомандуючий несе відповідальність за життя та безпеку кожного члена сім'ї. Значною є й роль чоловіка у вихованні дитини. Хоч і вихованням дітей більше займається мати, батько повинен передати своїм дітям той досвід і знання, які він отримав впродовж життя. Батько для дітей представляється такою значущою фігурою, у якій апріорі не може бути ніяких недоліків. Прагнення до ідеалу продиктовано роллю чоловіка. Він представляється таким сміливим і могутнім, що на нього не просто хочеться бути схожим, але й слід захоплюватися його яскравою індивідуальністю: *don't give your son's wife fall-harvest eggplant to eat* 'не давай сину своєї дружини з'їсти осінній урожай баклажанів'; *teach your son in the front garden and your wife on the pillow* 'вчіть свого сина у полісаді і свою дружину на подушці'; *cock of the walk* 'важлива персона'; *fortune does not change men, it unmasks them* 'фортуна не змінює чоловіків, вона знімає з них маски'; *a miserly father makes a prodigal son* 'жахливий батько ростить поганого сина'; *man is the head of the family, woman the neck that turns the head* чоловік – 'чоловік – голова сім'ї, жінка – шия, яка повертає голову'.

СР-профіль концепту МАН «**годувальник**». Чоловік ще з часів родоплеменного ладу був годувальником сім'ї, ходив на полювання і приносив здобич. Ця соціороль згодом лише вкоренилася у лінгвокультурі. В основні обов'язки чоловіка входить виконувати всю важку роботу, бути стійким до великих обсягів роботи: *without rice, even the cleverest housewife cannot cook* 'без рису навіть найрозумніша домогосподарка не може готувати'; *the blue-eyed boy* 'чоловік, який не може погано виконувати роботу'; *breadwinner* 'годувальник'; *Englishman's home is his castle* 'будинок англійця – його фортеця'; *with money one may command devils; without it, one cannot even summon a man* 'з грошами можна командувати демонам; без них не можна навіть викликати людину'; *a man without money is like a ship without sails* 'людина без грошей – це

як корабель без вітрил'; *he who trusts in his riches will fall, but the righteous will flourish like the green leaf* 'той, хто вірує в своє багатство, провалюється, але праведники будуть процвітати, як зелений лист'.

У зв'язку з активним поширенням феміністичних поглядів, концепти WOMAN і MAN в англійській лінгвокультурі набули певних змін. Гендерний стереотип англійської жінки дещо змінився через соціальний процес, кар'єрні успіхи жінок і лідерство [Christie 2002, с. 193]. До особливостей англійської жінки додаються і ще й такі якості: впевненість, самовпевненість, рівноправність: *wear the breeches* 'жінка, яка управляє своїм чоловіком'; *the gray mare* 'жінка, яка має владу над свої чоловіком'; *John Thompson's man* 'людина під контролем дружини'; *Mr. Right* 'чоловік, який виконує всі примхи дружини'; *sly puss girl* 'хитра дівчина'. Так у наступній паремії відбивається ідея – управління жінкою чоловіком:

<i>Old Mother Goose,</i>	'Поважна Матінка Гуска схотіла прогуля-
<i>When she wanted to wander</i>	тися, в небеса піднялася. Народ здивувався:
<i>Would ride through the air</i>	- Як це так?
<i>On a very fine gander</i>	- Гуска верхи, а Гусак – в упряжці'.

До гендерної скарбниці англійської лінгвокультури належать: батько, який піклується про дітей, та чоловік, який допомагає дружині у побутових справах: *twinkle in (one's) father's eye* 'час перед народженням когось'; *the child is father of the man* 'син свого батька'; *father something on someone* 'вважати когось автором, творцем чогось' [Benor 2002, с. 54].

Таким чином, концепти MAN і WOMAN є складними смисловими структурами, що не тільки культурно, але і соціально обумовлені. Соціорольова категоризація демонструє той факт, що впродовж віків не змінюються основні значущі ролі представників чоловічої та жіночої статі в англomовному суспільстві. Соціорольові профілі жінки спрямовані на збереження домашнього затишку і тепла, чоловічі соціорольові профілі базуються на верховенстві в сім'ї. Але, не дивлячись на сформовані концепти як ідеальні утворення, що

були закодовані в чуттєво-образних уявленнях, концепти MAN I WOMAN на сьогодні зазнають певних змін.

2.2. Валоративна репрезентація концептів MAN і WOMAN у пареміях

2.2.1. Оцінне маркування концептів MAN і WOMAN

Значущість оцінки в мовній категоризації світу визначаються тим, що з усієї сукупності довільно та випадково здійснюваних людиною психічних актів значна частина припадає на оцінні [Приходько Г. І. 2003, с. 203]. Оцінність лежить в основі самого процесу номінації.

На думку С. Ханстона та Дж. Томпсона, оцінка важлива з трьох основних причин. По-перше, вона служить для вираження думки мовця і в такий спосіб відображає цінність певної особи. По-друге, оцінка слугує для побудови та підтримки зв'язків між мовцем і рецепієнтом шляхом маніпулювання (процес переконання рецепієнта сприймати точку зору мовця), хеджування (коригування значення істинності чи визначеності, що додається до твердження, встановлення ступеня впевненості до твердження), що є ввічливим інструментом. По-третє, оскільки оцінювання, як правило, відбувається по всьому смислу мовних одиниць в їх граничних точках (в кінці кожної одиниці, наприклад, в кінці речення), воно служить для організації дискурсу [Hunston 2002, с. 11]. Наприклад: *Give him an inch and he'll take an Ell* 'Дай йому дюйм, він і весь лікоть відхопить'; *Calamity is a man's true touchstone* 'нещастя – справжній пробний камінь для людини'; *A woman has the form of an angel, the heart of a serpent, and the mind of an ass* 'Жінка має форму ангела, серце змії, і розум осла'; *April weather, woman's love, rose-leaves, dice, and card-luck, change every moment* 'Квітнева погода, жіноче кохання, листя троянди, кістки і карта удачі змінюються кожен момент'.

С. Ханстон і Г. Томпсон визначають чотири основні параметри оцінки в лінгвістиці. По-перше, вони розкривають параметр «добрий-поганий», тобто оцінка в широкому сенсі виражає як позитивну, так і негативну емоцію / судження / значення. Другий параметр передбачає певний рівень впевненості, тобто мовець має бути впевненим, що щось є гарним чи поганим, і дуже чітко виражати цю визначеність. Третій параметр – це докази позитивної / негативної оцінки факту / дії, а четвертий параметр – значення або релевантність оціненого факту / дії [Hunston 2002, с. 25]. Наприклад, ПО назв осіб чоловічої статі: *broth of a boy* 'хороший, добрий чоловік'; *bully* 'близький друг' (звичайно при схваленні, похвалі); *smoothie* 'приємний, хоч і неглибокий, невдумливий чоловік'; *sapient* 'розумний чоловік'; *villain* 'шахрай'; *nitwit* 'роззява'; *skunk* 'неприємна людина, негідник'. ПО назв осіб жіночої статі: *pigsney* 'люба, дорога для когось дівчина або жінка'; *rosebud* 'гарна молода жінка'; *bonnibel* 'чесна, порядна дівчина (при хваленні)'; *damsel* 'молода неодружена дівчина'; *hetpy* 'негідниця, яку варто покарати'; *mermaid* 'жінка, яка часто бовтається вдома у воді'; *mare* 'кобила'; *tannie* 'манірна, немолода жінка'; *cat* 'жорстока, лиха жінка'.

Е. М. Вольф визначає оцінку як «позитивне чи негативне, експліцитне або імпліцитне ставлення суб'єкта (людини, груп людей або суспільства) до об'єктів реальності, яке соціально кодифікується з конкретним використанням у семантиці одиниць мови» [Вольф 1985, с. 18]. Вона виділяє різні компоненти оцінки, серед яких є суб'єкт оцінки; об'єкт оцінки, тобто хто / що оцінюється; шкала оцінки, тобто, від помірного до високого (наприклад, поміркована похвала / критика – надмірна похвала / критика); семантична єдність оцінки, тобто певна особливість об'єкта, що оцінюється [Вольф 1985, с. 22]. Існування багатьох компонентів оцінки підтверджує той факт, що це дуже складне явище, яке слід розглядати з різних точок зору / перспектив.

Визначення оцінки А. В. Куніним подібне до визначення Е. М. Вольфа, але воно виражається у більш короткій формі. За його словами, оцінювання є «об'єктивно-суб'єктивним або суб'єктивно-об'єктивним ставленням людини

до певного об'єкта дійсності, воно виражене лінгвальними засобами – експліцитно, або імпліцитно» [Кунин 1996, с. 181]. Варто зазначити, що визначення оцінки А. В. Куниним зосереджується на тому, що об'єктивне і суб'єктивне ставлення людини до об'єктів мають право на існування. Наприклад, ПО назв осіб чоловічої статі: *everything comes to him who knows how to wait* 'все приходить до того, хто вміє чекати'; *handsome is a handsome does* 'гарний той, хто гарно чинить'; *like carpenter, like chips* 'майстра пізнати по його роботам'; *the answer to a maiden's prayer* 'справжній красень, завидний наречений'; *no fool like an old fool* 'немає такого дурня, як старий дурень'; *fools rush in where angels fear to tread* 'дурні кидаються туди, куди куди ангел боїться ступити'; *silly as a goose* 'дурний як півень'; *drunk as a lord* 'дуже п'яний'; *a cog in a machine* 'малий чи незначний член великої організації чи системи'. ПО назв осіб жіночої статі, наприклад: *chit* 'молода, худорлява жінка'; *Lady Muck* 'жінка, що безпідставно претендує на вищий соціальний статус' (зневажливо); *broad* 'шльондра'; *shrew* 'сварлива жінка'.

Категорію цінності Ж. Л. Краснобаєва-Чорна розглядає у лінгвофілософському та лінгвокультурологічному плані з притаманною їй значущістю, інтенційністю й біполярністю, що передбачають обов'язкове апелювання до антиномії «цінність – нецінність», тобто актуалізують зіткнення сфер ціннісного й неціннісного, сумісних із бінарною опозицією «добре – погано». Цінність складається з різних темпоральних і генетичних прошарків і є динамічним явищем, оскільки її зміст і структура, взаємозв'язки з іншими цінностями залежать від змін у свідомості людини та суспільства [Краснобаєва-Чорна 2017, с. 3].

Оцінка пронизує все лексико-семантичне поле назв осіб чоловічої / жіночої статі. При цьому оцінний компонент може, по-перше, виступати як додатковий стосовно основного компонента значення, що характеризує певну лексичну одиницю. По-друге, оцінка може накладатися на той чи інший компонент значення, що характеризує лексичну одиницю, утворюючи разом із нею складні дифузні поєднання. Наприклад, такі назви осіб чолові-

чої / жіночої статі: *bosthoon* 'грубий нетактовний чоловік'; *carpet knight* 'нероба, залицяльник, знайко'; *nerd*, *baboon* 'нетямущий, тупий чоловік'; *beldam* 'мегера'; *jade* 'відьма'; *floozy* 'жінка легкої поведінки'; *damned wretch* 'негідниця, паскуда' – об'єднуються у власні мікрополя за певними ознаками, але через складне дифузне об'єднання компонентів значення вони можуть одночасно належати і до мікрополя. По-третє, оцінний компонент може виступати в лексичній одиниці як головний або як єдиний компонент значення. Наприклад: *badling* 'нікчемний чоловік'; *bawcock* 'путящий хлопець, чоловік' [Бондаренко 2005, с. 3].

Всі вищеперелічені тлумачення категорії оцінки перетинаються з думкою О. Л. Бессонової, про те, що у сучасній логіці оцінка в найбільш загальному вигляді визначається як судження про цінності. У свою чергу, цінність може бути визначена як позитивна чи негативна значущість об'єктів для людини, класу, групи, суспільства в цілому, зумовлена не їх властивостями самими по собі, а їхньою включеністю до сфери людської життєдіяльності, інтересів і потреб, соціальних відносин [Бессонова 2002, с. 41].

З точки зору суб'єктивних факторів, оцінка залежить від того, хто здійснює акт оцінювання, від ієрархії цінностей і потреб цієї особи (групи осіб), на підставі чого – почуття чи раціонального судження – об'єкту приписується знак «плюс» чи «мінус», які аспекти об'єкта виділяються суб'єктом у процесі оцінювання [Бессонова 2002, с. 41].

Отже, категорія оцінки є багатомірною та складною структурою, що відображає зв'язок між елементами певного семантичного поля. Окрім того на категорію оцінки нашаровується не тільки лінгвальний, але й позамовний вимір. Все це репрезентує оцінку як лінгвокультурну категорію. Оцінне значення англійської лінгвокультури містить тільки узуальну інформацію. Узуальна інформація закріплена і співвідноситься з певним соціумом, закріплене ставлення носіїв мови до позамовного об'єкта. Вона відрізняється від оказіональної та особистісної, в основі яких лежить концептуальний світ того, хто

говорить. Узуально-оцінна інформація закріплена в мовній системі й займає нейтральне положення в ціннісній КС.

Таким чином, оцінка як лінгвістична категорія визначається переважно як позитивне / негативне ставлення людини до певного об'єкта або об'єктів реальності, виражене певними мовними засобами. Потенційною «цінністю», яка реалізується в процесі задоволення людських потреб, в суспільних відносинах, у практичній діяльності людини володіє кожен реальний предмет. Як складне явище, оцінка поділяється на такі компоненти, як предмет та об'єкт оцінки, оціночне ставлення та оціночна реакція, ступінь оцінювання.

2.2.2 Оцінна номінація чоловіка та жінки в англійській лінгвокультурі

Так чи інакше гендерно марковані паремії англійської лінгвокультури конституюються на основі валоризації свого гендерного компонента, у результаті чого вони описують гендерні стереотипи на підставі їх позитивної чи негативної оцінки. Найбільш плідно ці стереотипи проявляються в таких тематико-ідеографічних групах (далі – ТІГ), як морально-етичні якості, сім'я, власне ім'я, соціальна та професійна значущість (див. Рис. 2.4.).

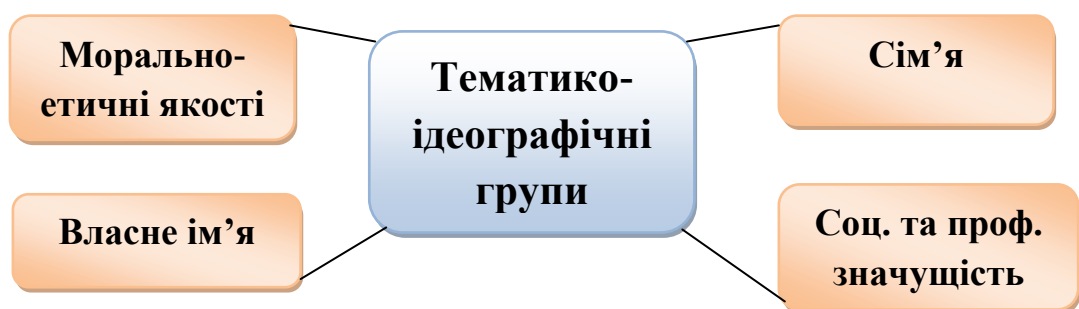

Рис. 2.4. Система гендерних стереотипів за ідеографічними групами

ТІГ паремій на позначення *морально-етичних якостей* чоловіка та жінки є найбільшою. Людина не може існувати поза соціумом. Як особистос-

ті люди розкриваються в суспільстві, взаємодіючи один з одним. Людина впливає на соціум, а соціум впливає на людину – цей процес завжди двосторонній. Саме тому морально-етичні якості відіграють дуже важливу роль. Якості людини описують її як особистість. Людина проявляє себе через вчинки, прийняті рішення та дії. Якості людини – це її візитна картка, за допомогою якої вона успішно взаємодіє не тільки із соціумом, а й з навколишнім світом. Особистість проявляє себе і своє внутрішнє «Я» через поведінку і манери – це і є моральні якості, що формуються через інтелект, емоції і волю. Саме за допомогою ПО, цих репрезентатив симбіозу культури та мови, свідомості та когнітивних зв'язків найточніше можна виявити певні характеристики чоловіка та жінки в англійській мові.

Звісно, в англійській лінгвокультурі зустрічаються ПО, що описують представниць жіночої статі з позитивного боку: *A woman's first advice is her best* 'перша порада жінки – найкраща порада'; *work as a bee* 'працювати як бджілка'; *old wives tale* 'правда, істина'; *a woman with a mission* 'жінка, яка рішуче налаштована робити або отримати те, що вона хоче'; *be twice the woman* 'бути набагато краще, сильніше, здоровіше і т. д., ніж хтось або раніше'; *woman-about-town* 'модниця'; *a woman for all seasons* 'успішна жінка'; *woman of the match* 'спортсменка, яка найкраще виступає в спортивному матчі, особливо гра з футболу, регбі чи крикету'.

Не можна обійти увагою тенденцію до певної негативації концепту WOMAN. Так, *Man, woman and devil are the three degrees of comparison* 'Чоловік, жінка і диявол є трьома ступенями порівняння' натякає про оцінну градацію «погано – гірше – найгірше», де жінки постають гіршими, ніж чоловіки'. Паремійні одиниці *Deeds are males, and words are females* 'Дії – то чоловіки, а слова – то жінки'; *a woman's tongue cracks bones* 'жіночий язик трощить кістки' містять натяк на надмірну жіночу балакучість і марно витрачений час. Це зайвий раз підкреслює й таке прислів'я, як *A sieve will hold water better than a woman's mouth a secret* 'Решето витримає воду краще, ніж рот жінки таємницю'.

Серед інших негативних якостей жінок пареміологічно фіксуються легковажність: *lady of easy virtue* 'легковажна жінка; *lady of Babylo* 'куртизанка'; *woman of ill repute* 'жінка легкої поведінки'; *fallen woman* 'жінка, яка втратила повагу через участь у дошлюбному сексі'; *Athanasian wench* 'знижуючий термін для непристойної жінки, яка легко має секс з будь-якою людиною, яка її просить' і надмірна емоційність *common scold* 'лайлива'; *hell has no fury like a woman scorned* 'немає нічого страшнішого за жіночий гнів'. Більше того, *business woman* означає: '1) бути діловою та успішною жінкою; 2) бути жінкою легкої поведінки'. На цій ПО бачимо наскільки жінку не сприймають як успішну особистість і вказують її справжній шлях до успіху. У варіанті *businessman* негативні значення відсутні.

На цьому тлі не можна не звернути увагу на те, що англійська паремійна (під)система пропонує набагато більше чоловічих позитивних якостей, ніж жіночих. Пор.: *old salt* 'досвідчений матрос'; *a man of courage* 'хоробрий'; *a man of business* 'ділова людина, бізнесмен'; *a man of action* 'енергійна людина'; *a made man* 'людина, яка сама досягла свого високого становища'; *father figure* 'впливовий чоловік'; *man of letters* 'експерт'; *Man's man* 'справжній чоловік', *right-hand man* 'перший або найнадійніший помічник'; *of other mens leather, men take large whangs* 'з інших чоловічих душ, чоловіки потребують більшого'; *in some mens aught mon the old horse die* 'у деяких чоловіках, як і раніше, помер старий кінь'.

Більш того, у пареміофонді англійської лінгвокультури чоловік нерідко ототожнюється з самою людиною! Слово *man* може вживатися не тільки у значенні «чоловік», а й у значенні «людина», при цьому слово *man* узгоджується з займенником *he*. У багатьох мовах Європи вони позначаються одним словом: *man* – в англійській, *homme* – у французькій, *Mann* – у німецькій. На нашу думку, ототожнення «*man*» з поняттям «*human*» пов'язано з тим, що людину створив Бог і він був чоловіком (*Man upstairs – Бог*).

Так чи інакше питання того, хто створив Всесвіт, буде залишатися актуальним ще довгий час. Ніхто не має точної інформації про те, ким була пе-

рша людина – жінкою чи чоловіком. В англійській лінгвокультурі залишився певний слід від загальної теорії створення Всесвіту. Пор.: *As a man sows, so let him reap* 'Як людина сіє, так нехай і пожинає'; *Men are blind in their own cause* 'Люди бувають сліпими у власних справах'; *Manners make the man* 'Манери – це людина'; *every man for himself* 'кожний сам за себе'; *every man has his price* 'кожна людина має свою ціну'; *man in the street* 'звичайна людина'; *man of parts* 'талановитий чоловік'; *man of straw* 'слабка людина'; *mne man's loss is another man's gain* 'одна людина втрачає, а інша знаходить'; *the man in the street* 'пересічна людина'.

На відміну від жінки, основними негативними рисами чоловіка пареміологія вважає непорядність (*knight of fortune* 'поганий авантюрист'; *knight of industry* 'шахрай'), ніжність, яка є жіночою позитивною прерогативою (*lizzie boy* 'ніжний чоловік'; *girl boy* 'ніжний чоловік'; *new man* 'це людина, яка вірить у повну рівність статей та рівноправно розподіляє домашню роботу'), старий любитель жінок (*sugar daddy* 'старий любитель'). Негативно оцінюється пареміологією та поведінка чоловіка, яка не вписується у національно-психологічний стереотип: *a rough customer* 'дуже грубий'; *fighting cock* 'сварливий'.

Серед гендерно маркованих паремійних одиниць доволі поширеною є ТІГ «*сім'я*». Навіть у дуже індивідуалізованому, високомобільному світі ХХІ ст. сім'я продовжує займати центральне місце в житті людини, оскільки й надалі залишається одним із найважливіших соціальних інститутів. Тож і в тій пареміології, що звернена, зокрема, до жінки, багато одиниць надають позитивну оцінку жінці-дружині, жінці-матері та жінці-хранительки домашнього вогнища. Яскравим прикладом цього є *The wife is the key of the house* 'дружина – ключ до будинку'. Важливу народну мудрість відбиває й ПО *Men make houses, women make homes* 'Чоловік будує дім, а жінка робить його рідним вогнищем'.

Необхідно зауважити, що СР-профіль «*жінка-мати*» присвячено дуже багато пареміологічних одиниць. Серед них майже більшість ПО мають по-

зитивний відтинок: *only a mother can understand the suffering of a son* 'тільки мати може зрозуміти страждання сина'; *only a mother would carry the child that bites* 'тільки мати буде піклуватися про дитину, яка кусається'; *a baby on its mother's back doesn't know the journey is long* 'дитина на спині матері не помічає, що подорож є довгою'. Серед англомовних ПО звертають на себе увагу ті, що валоризують жінок як подружжя: *one's better half* 'краща половина'; *one's old Dutch* 'чиясь дружина'. Поряд із цим існують ПО, які характеризують жінку негативно (*a tiger mother* 'дуже сувора мати'; *smoke, stench, and a troublesome wife are what drive men from home* 'дим, сморід і неприємна дружина – те, що відвертає чоловіка від дому'; *who has a bad wife, his hell begins on earth* 'хто має погану дружину, його пекло починається на землі'). Англомова культура фіксує й таке явище, як страждання чоловіка від злої дружини: *Three things kicked the man from his house, smoke, rain and dripping evil wife* 'Три речі виганяють чоловіка з його будинку: дим, капання дощу і зла дружина'.

У сім'ї становище чоловіків вище, а їх сімейне домінування закріплене й на рівні пареміології: *the king of the castle* 'король замку'; *the lord of the harvest* 'лорд врожаю, добувач'; *a good husband makes a good wife* 'у гарного чоловік і дружина розумниця'; *a new man* 'людина, яка допомагає дружині зробити домашні обов'язки і піклується про немовля'; *a good father is a source of inspiration and self-restraint* 'гарний батько є джерелом натхнення і самообмеження'; *one father is enough to govern one hundred sons, but not a hundred sons one father* 'одного батька достатньо, щоб управляти ста синами, але сотні синів не справляться з одним батьком'; *one father is more than a hundred schoolmasters* 'один батько краще ніж сотні наставників'.

Не менш актуальним для англійської лінгвокультури є й факт залежності чоловіка від жінки («негатив»): *A man without a woman is like a ship without a sail* 'Чоловік без жінки походить на судно без вітрила'; *better to live in a desert than with a quarrelsome and nagging wife* 'краще жити в пустелі, ніж зі сварливою та вразливою дружиною'; *men don't oppress women any more than*

women oppress men 'чоловіки не пригнічують жінок більше, ніж жінки чоловіків'; *strong women only marry weak men* 'сильні жінки одружуються лише на слабких чоловіках'.

Одним із помітних явищ англійської лінгвокультури є тематико-ідеографічна група ПО на позначення **соціальної та професійної значущості** чоловіків і жінок. Першим притаманна рішучість і серйозність у роботі, що не може не оцінюватися позитивно: *boys in the backroom* 'група чоловіків, що приймає рішення за лаштунками'; *company man* 'людина, яка завжди працює для компанії і підтримує її політику'; *militarist* 'воячина'; *the blue-eyed boy* 'чоловік, який не може погано виконувати роботу'; *lord* 'магнат в якійсь галузі промисловості або торгівлі'; *oilman* 'власник нафтової компанії'; *timberman* 'власник деревопереробної компанії'; *money-man* 'фінансист, банкір'; *master* 'робітник, який має власну справу'; *bung* 'володар шинку'; *good man* 'заможний чоловік'. Натомість соціальна та професійна значущість інших виявляється у фразеологічному фонді англійської лінгвокультури дещо по-іншому: *girl-servant* 'прислуга'; *gaiety girls* 'акторка'; *hello girl* 'телефонний оператор'; *the leading lady* 'провідна акторка'; *hostess* 'жінка, яка володіє розважальним закладом або готелем'; *mistress* 'жінка, що має глибокі знання в мистецтві, гуманітарних науках'; *seamstress* 'швачка'; *fishwife* 'жінка, що продає рибу та інші морепродукти'; *bar-girl* 'жінка, яку наймають для залучення клієнтів купувати напої в барі'.

Зустрічаються в англійських ПО негативні характеристики чоловіків та жінок, що руйнують загальну картину розвиненого соціуму. Наприклад: *saga boy* 'нероба, ледачий чоловік'; *party man* 'чоловік, який не працює і часто відвідує вечірки'; *gay dog* 'чоловік, що потурає своїм слабкостям'; *loon* 'бездіяльний чоловік, ледар'; *crawler* 'нероба'. Поряд із цим існують ПО, які характеризують жінку негативно: *daw* 'ледача жінка'; *halloakit* 'нікчема, ледача жінка'; *harpy* 'скупка, пожадлива жінка'; *bag-lady* 'бездомна жінка'; *bunter* 'жебрачка'.

**Кількісні характеристики ЛСГ валоративної репрезентації
концептів MAN і WOMAN у пареміях**

Назва ЛСГ	Назва осіб чоловічої статі		Назва осіб жіночої статі	
	позитив	пегатив	позитив	пегатив
Морально-етичні якості	25 (62%)	15 (38%)	11 (26%)	32 (74%)
Сім'я	7 (47%)	8 (53%)	10 (67%)	5 (33%)
Соц. та проф. значущість	12 (67%)	6 (33%)	7 (58%)	5 (41%)
Разом	44 (60%)	29 (40%)	28 (40%)	42 (60%)

Отже, мова володіє різними способами оцінки. Окрім лексичного рівня, оцінка також торкається проблеми мови та суспільства, функції мови, гендерної концептуалізації певної лінгвокультури. Оцінені значення можна розглядати як компонент всієї семантичної сфери мови, який має певну прагматичну спрямованість та есплікується у витлумаченні певної паремійної одиниці. Розмаїття оцінних значень уможливорює більш детальний аналіз ціннісного світосприйняття англійської лінгвокультури. Аналіз дібраного матеріалу показує, що в тематико-ідеографічних групах як морально-етичні якості, сім'я, соціальна та професійна значущість кількісно превалюють паремійні одиниці з чоловічим компонентом – 60% позитивної оцінки, та 40% з негативною. Паремійних одиниць з жіночим компонентом 40% позитивної оцінки, негативною – 60%.

2.3. Ономастична репрезентація концептів MAN і WOMAN у пареміях

2.3.1. Паремійні одиниці-оніми

Когнітивна лінгвістика напряду пов'язана з когнітивною ономастикою. Основа її проблематики – буття власних назв у ментальному лексиконі, у мові мозку. Оними проникають у ментальний лексикон щодня у великій кількості, але затримуються там тільки потрібні, суб'єктивно значущі. Більшість новопізнаних онімів одразу вилючається з ментального лексикону, а ті, що затримуються, зазнають трансформації, перекодовуються в концепти. У мові мозку оними, як і все інше, існують у вигляді концептів, які наявні тільки в ментальному лексиконі. При виході їх у мовлення вони зазнають переробки, звужуючи свій обсяг (вилучається індивідуальне і невербальне) й перекодовуючись у слова. При цьому оними не просто перебувають у ментальному лексиконі, а слугують його організаторами, координуючи ментальну картину світу й сприяючи виведенню інформаційного вмісту пам'яті в мовлення та мову [Карпенко 2006, с. 2].

О. С. Кубрякова зазначала, що «ономастика як сфера мови тісно пов'язана з соціальними явищами. Отже, ми завжди повинні брати до уваги взаємозв'язок між мовами, а не мовними чинниками, які визначають функціонування слова в реченні» [Кубрякова 1978, с. 58]. Історія показує, що більшість власних імен тісно пов'язана з християнською традицією та релігійними текстами. Їх коріння походять з грецької, латини та івриту. Англійські антропоніми мають велику історію, яка пов'язана з англійцями та процесом розвитку мови. Англосакси мали лише одне ім'я, яке було дуже простим за своєю структурою. Поступово назви стали більш складними, їх структура включала в себе кілька складників. Ці компоненти взяті з давньоанглійської мови. За своєю структурою давньоанглійські жіночі імена не відрізняються від чоловічих імен. Гендерним показником став другий компонент.

Доволі значну групу складають у нашому матеріалі паремії, базовим компонентом яких є *власне ім'я* (умовно їх можна назвати пареонімами або пареонімами). Ці ПО володіють багатим асоціативно-культурним тлом, під яким розуміється супутня інформація, яка не входить у безпосередній зміст слова. Специфіку функціонування оніма у складі ПО становить поєднання

ономастичної характеристики з характеристикою загального імені, оскільки, потрапляючи в стійкий оборот, ім'я піддається узагальненню. Внаслідок цього воно набуває якісно нових властивостей, додаткові відтінки смислу і стає певним утворенням. На основі взаємодії ПО з її ономастичним компонентом формується особлива одиниця – **пареонім** [Максимчук 2006, с. 86].

Опис асоціативно-культурного фону пареоніма дає уявлення про значущу частину історії та культури тієї чи іншої мовної спільноти, оскільки у пареміології залишили свій слід лише ті явища, події та особи, які представлялися важливими народу, були близькі йому. Таким чином, сукупність пареонімів формує фрагмент мовної картини світу – паремійну картину світу. Важливою її властивістю є вираз мовного і концептуального змісту в нерозривній єдності [Максимчук 2006, с. 86].

Чоловічі ПО позначають зазвичай фізичні характеристики, розумові здібності й особистісні властивості їх носіїв: *As loud as Tom of Lincoln* 'гучно-голосий, як Том Лінкольн'; *A Daniel come to judgement* 'мудра людина'; *Jack the Lad* 'певнений і не дуже серйозний юнак'; *Barkus is willing* 'чоловік бажає одружитися'; *as patient as Job* 'дуже терплячий'; *Jack of all trades* 'майстер на всі руки'; *Peeping Tom* 'дуже зацікавлений'; *Mr. Nice Guy* 'порядний чоловік'; *John Bull* 'типовий англієць'; *Joe Bloggs* 'типовий чоловік'; *the real McCoy* 'геніальна ідея'; *all work and no Play makes Jack a dull boy* 'багато роботи зробили з мавпи чоловіка'; *patient as Job* 'дуже терплячий'; *Before you could say Jack Robinson* 'дуже швидкий'.

«Чоловічі» ПО з негативним компонентом трапляються значно рідше. Як правило, вони відбивають ті негативні риси, що є постійними для чоловіка: *Do a Lord Lucan* 'втікати без попереджень'; *Jack among the maids* 'любитель жінок, бабій'; *Simple Simon* 'простак'; *let George do it* 'хай хтось інший це зробить (перекладання обов'язків)'; *To live the life of Riley* 'жити бездумно, бо ти багатий'.

Нижче наводимо лічилку, яка намагається дати характерну для більшої частини чоловіків рису – робити з мухи слона. Це означає, що людина сильно перебільшує реальність, тим самим потребує уваги, як маленька дитина:

*Doctor Foster went to Gloucester
In a shower of rain
He stepped in a puddle,
Right up to his middle,
And never went there again.*

*'Доктор Фостер отправился в Глостер.
Весь день его дождь поливал.
Свалился он в лужу,
Промок еще хуже,
И больше он там не бывал'*
Переклад: [Маршак 1968, с. 132]

Наступна ПО демонструє постійне невдоволення та ненаситність їжею:

*Robin the Bobbin
Robin the Bobbin, the big-bellied Ben,
He ate more meat than fourscore men
He ate a cow, he ate a calf,
He ate a butcher and a half,
He ate a church, he ate a steeple,
He ate a priest and all the people!
A cow and a calf,
An ox and a half,
A church and a steeple,
And all good people,
And yet he complained that
his stomach wasn't full*

*'Робин Бобин Барабек
Скушал сорок человек,
И корову, и быка,
И кривого мясника.
И телегу, и дугу,
И метлу, и кочергу.
Скушал церковь, скушал дом,
И кузницу с кузнецом,
А потом и говорит:
«У меня живот болит»'*
Переклад:
[Маршак 1968, с. 126].

Пареоніми з жіночим компонентом кількісно значно поступаються чоловічим, хоча й містять ті ж самі смислові акценти: розумові здібності, особистісні характеристики і морально-етичні якості. Пор.: *Cassandra warnings*

'жіноча мудрість'; *Sister Ann* 'вірна, віддана подруга'; *Positive Polly* 'оптимістична дівчина'; *Suzy homemaker* 'гарна господиня'.

Негативні пареоніми з жіночим компонентом натякають на певні характеристики, зафіксовані в скарбниці народної мудрості: *A painted Jezebel* 'химерна жінка'; *Pandora's box* 'неприємності, які ви не очікували'; *Barbie Doll* 'гарна, але глупа дівчина'; *May queen* 'дівчина, яку Першого травня коронують квітами і шанують як королеву'; *Big Bertha* 'сильна та повна жінка'; *Nervous Nellie* 'постійно нервуюча Неллі – рухаючийся стіл для бутербродів'. Найпоширенішими є випадки, які включають два компоненти характеристики жіночого роду – некрасива зовнішність і низький інтелектуальний рівень.

У наступному ПО бачимо, що окрім усіх перерахованих жіночих негативних якостей додається ще й вередливість:

Little Miss Tucket

Sits on a bucket

Eating her peaches and cream.

Then comes a grasshopper

And tries to stop her.

But she says, "Go away

or I'll scream!

'Маленька Міс Такет

Сидить на відрі

Їсть свої персики

і крем на дворі.

Тоді з'являється коник

намагається зупинити її.

Але вона каже: «Біжи, бо

кричатиму вслід тобі!»!

У прикладах нижче підкреслюється жіноча легковажність та неухважність:

Gilly Silly Jarter,

She lost her garter,

In a shower of rain.

The miller found it

The miller ground it,

And the miller gave it to Silly again.

'Дженни туфлю потеряла,

Долго плакала, искала.

Мельник туфельку нашел

И на мельнице смолот'.

Переклад: [Чуковский 1999,

с. 154].

Отже, процес міжкультурного спілкування, під яким розуміється комунікативна взаємодія цілих народів і одиничних представників цих народів, що належать до різних культур, неможливий без звернення людей один до одного, без залучення особливих одиниць мови – пареонімів. Власне ім'я – це більше, ніж просто назва або слово. Власне ім'я – це перший опис, який світ отримує про людину. Пареонім є універсальним лексичним компонентом мови, особливості змістовної сторони і функціонування якого відображають специфіку певного етносу. Він є цінним джерелом при вивченні мови і соціокультурного життя народу як у минулому, так і на сучасному етапі його розвитку.

2.3.2. Паремійні одиниці з історико-релігійним підґрунтям

Релігії багато в чому визначають культуру країни. Вони розповідають історію свого минулого та дають певну інформацію про її теперішнє суспільство. У світі існує багато речей, які людина не може пояснити. В такі хвилини часто звертаються до релігії, оскільки вона є постулатом життя, розвитку та чистоти.

Переважна більшість із семи мільярдів людей у світі сповідує якусь релігію, починаючи від масових всесвітніх церков. Ніхто не знає, скільки релігій існує на планеті, але незалежно від їх числа, є багато теорій про те, звідки і навіщо у нас є релігія взагалі.

Релігія наповнює наше серце, душі та розум реальністю містичного. Це дозволяє нам бачити за межами природи і суто фізичного світу цілком інше царство, яке доповнює життя більш високим сенсом. Це говорить про те, що, незважаючи на наші індивідуальні та людські розбіжності, ми по суті є однією людською расою.

Як фундаментальні сфери культурної різниці мова та релігії мають багато спільного. Обидві є ідентифікаторами себе та інших, з головним завданням тлумачити однаковість і різницю. В англійській лінгвокультурі обидва є основними принципами бачення та поділу соціального світу.

Раніше мова релігії використовувалась для того, щоб показати та розбудити Бога в людині, її соціокультурному полі. На сьогоднішній день ПО цієї семантичної групи використовується для того, щоб визначити пріоритетність концептів «MAN» та «WOMAN» у високомобільному світі, де правила диктуються таким чином, якої ти є гендерної приналежності.

ПО з історико-релігійним підґрунтям є компонентом системи лексико-семантичного рівня мови і частиною взаємодії з номінативною лексичною одиницею, часто зберігаючи в своїй структурі основи вже втраченого апелювання (імені). Як і будь-який інший мовний знак, ім'я історико-релігійного походження взагалі не є просто значущим елементом; водночас воно є концептуальним рефлексом денотата.

Паремійні одониці з історико-релігійним підґрунтям дещо відрізняються від раніше згадуваних ідеографічних груп. Ця група є невеликою, але її значимість не втрачає своєї актуальності й до сьогоднішніх днів. Ця група більше апелює до чоловічого начала. Пор.: *doubting Thomas* 'людина, яка намагає на доказах, перш ніж вона буде у щось вірити'; *Judgement of Solomon / Solomon's choice* 'посилання на мудрого суддю та його стратегії'; *not know (someone) from Adam* 'не знати людину взагалі'; *rob Peter to pay Paul* 'людина, що бере щось від когось чи від чогось, щоб дати комусь або чомусь щось, чим можна заплатити борг'; *a Daniel come to judgement* 'мудра людина'; *bold as Beauchamp* 'відважний, сміливий, хоробрий як Б'ю Чамп'; *as proud as Lucifer* 'дуже гордий'. Значно рідше зустрічаються приклади з негативною конотацією чоловіків: *doubting Thomas* 'невіруюча людина'; *(as) drunk as Davids sow* 'дуже п'яний'; *Old as Adam* 'старий як світ, прадавній'; *Bacchus has drowned more men than Neptune* 'пияцтво загубило більше чоловіків, ніж Нептун'.

Найцікавішим в цій системі є той факт, що нами не було знайдено жодних ПО історико-релігійного підґрунтя з жіночим компонентом. Оскільки релігія апелює до чоловіка як творця людства, то вже тут бачимо перші прояви недооцінювання значимості жінки.

Існує значна кількість паремійних одиниць з компонентом Lord (або God). Звісно, ця лексична одиниця має у своїй основі й чоловіка, але не просто чоловіка-людину, а чоловіка-творця. Наприклад: *the Lord of creation* 'Творець всього існуючого'; *the Lord helps those who help themselves* 'Господь допомагає тому, хто допомагає собі сам'; *Lord High Everything Else* 'людина, яка виконує багато завдань'; *Lord's Supper* 'інший термін для Таємної Вечері, останній прийом їжі, який Ісус поділив з Його учнями перед Його розп'яттям, що, на думку християн, встановив причастя Євхаристії'; *Lord it over* 'виступати як начальник і майстер когось, бути господарем над кимось'; *Lord willing and the creek don't rise* 'людина, що здатна виконувати завдання або виконувати зобов'язання, не допускаючи непередбачених ускладнень'; *man plans and God laughs* 'фраза, яка критикує тенденцію людей планувати, оскільки немає гарантії, що плани будуть розроблені'.

Таблиця 2.6.

**Кількісні характеристики ЛСГ концептів MAN і WOMAN
у пареміях, репрезентованих онімами**

Назва ЛСГ	Назва осіб чоловічої статі		Назва осіб жіночої статі	
	позитив	негатив	позитив	негатив
Фізичні, розумові та особистісні властивості носіїв	17 (59%)	12 (41%)	11 (52%)	10 (48%)
ПО з історико-релігійною основою	9 (69%)	4 (31%)	-	-
Разом	28 (64%)	16 (36%)	11 (52%)	10 (48%)

Отже, релігія є системою мислення, почуттів та дії, яку поділяє певна соціогрупа, і що дає членам групи об'єкт пізнання, так званий кодекс поведінки, за допомогою якого особи можуть судити про інші особистості та соці-

альні наслідки своїх дій. Як правило, релігія дозволяє вирішувати незрозумілі чи непередбачувані елементи людського досвіду у світі або за його межами. В ідеографічно-семантичній групі власних імен та імен з історико-релігійним підґрунтям усього на позначення чоловічої статі було виявлено 64% позитивних, та 36% негативних паремійних одиниць. В той час, як спостерігаємо меншу кількість паремійних одиниць на позначення жіночої статі, а саме 52% позитивної оцінки та 48% негативної оцінки.

РОЗДІЛ 3

ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

Темою дипломної роботи є паремійна об'єктивація концептів MAN і WOMAN в англійській лінгвокультурі, а саме, етноспецифічні особливості та соцьорольова профілізація. Написання цієї теми передбачає наявність робочого місця в офісному приміщенні за робочим столом. Робоче місце обладнане зручними меблями, що значно впливають на робочий процес, такими як: офісний стіл, стілець, шафа, освітлювальні прилади (настільна лампа та люстра), кондиціонер. Також, робоче місце має комп'ютерне (комп'ютер з гарним і надійним ПЗ, з додатковими комплектуючими до нього: монітором, клавіатурою, мишкою) і периферійне обладнання (принтер, сканер, провідний телефон). Наявність вищеперерахованого обладнання забезпечує чітке виконання трудових обов'язків.

3.1. Аналіз потенційних небезпек

Сучасний офісний перекладач виконує в основному письмові переклади ділової переписки та документації в офісі на відведеному йому для цього робочому місці, а також за розпорядженням начальства і в рамках своїх службових обов'язків забезпечує потреби компанії в усних перекладах – як в офісі, так і за його межами. Тепер їх можна зустріти не тільки і не стільки на держпідприємствах, скільки на підприємствах приватного бізнесу, в тому числі в середніх і великих перекладацьких компаніях. Поширеним явищем став позаштатний перекладач або фрілансер, який використовує під час роботи теж обладнання.

Оскільки діяльність працівників економіко-гуманітарної сфери пов'язана з роботою в офісному приміщенні, спочатку необхідно проаналізувати потенційні небезпеки. Окрім загального середовища, необхідно оцінити усі види небезпек та шляхи їх уникнення (за необхідністю, ліквідування, згі-

дно з правил безпеки перебування та поводження працівника в офісному приміщенні), наприклад: механічні, нервово-психічні, хімічні та інші.

До потенційних небезпек на робочому місті офісного типу відносять такі:

- 1) ураження електричним струмом, унаслідок несправності електрообладнання, яке використовується під час виконання трудових обов'язків, невиконання правил техніки безпеки при користуванні електричним обладнанням, що може призвести до електротравм різного ступеню або навіть до летального наслідку;
- 2) механічне травмування в наслідок не раціонального розташування робочих місць;
- 3) нервово-психічні навантаження, через специфічність роботи працівників економіко-гуманітарної сфери, яка передбачає постійний контакт з клієнтами, колегами по роботі, керівництвом, контрагентами при вирішенні робочих питань (деякі з них можуть бути конфліктними, суперечливими). Подібний характер роботи може викликати емоційний дискомфорт, внутрішнє роздратування та емоційну нестабільність під час певних короткотривалих негативних ситуацій, що може призвести до захворювань нервової системи, зниження насаги на працю та стресових станів;
- 4) кістково-м'язові порушення, у зв'язку з тривалим статичним напруженням м'язів спини, шиї, рук і ніг, що призводить до ушкодження опорно-рухового апарату;
- 5) негативний вплив електромагнітних, в тому числі і рентгенівських випромінювань при використанні моніторів персональних комп'ютерів (далі ПК) з електронно-променевою трубкою, що призводить до погіршень зору, зниження імунітету;
- 6) недостатнє або надмірне освітлення робочих місць, в зв'язку з несправністю, або хибним вибором освітлювальних приладів, в зв'язку з неправильним розташуванням робочих місць по відношенню до джерел приро-

дного та штучного освітлення, що призводить до погіршення зору або ефекту засліплення;

7) підвищений рівень шуму, який створюється перетворювачем напруги електронно-обчислювальної машини (далі ЕОМ), її технічною периферією, а також людьми, що працюють у приміщенні, і який призводить до погіршення слуху;

8) незадовільні параметри мікроклімату робочого місця, у зв'язку з відсутністю приладів, що забезпечують необхідний повітряобмін, та опалювальної системи, які можуть викликати загальні захворювання;

9) вірогідність загоряння, в зв'язку з використанням несправного електрообладнання, обігрівачів з відкритим теном, недотриманням, або порушенням правил протипожежної безпеки, відсутністю систем пожежної сигналізації і пожежогасіння, що призводить до пожежі;

10) ймовірність обвалу офісу в зв'язку з неправильним проектуванням будівлі або невчасно проведених ремонтних робіт, економія на будматеріалах, надмірне перевантаження прощі офісу не за призначенням;

11) ненормовані робочі години, можуть привести до зносу організму. Перевтома виникає в результаті надмірних регулярних навантажень, цей стан можна назвати «трудовий невроз». Знижується працездатність, спостерігається значне погіршення емоційного і психічного стану перекладача;

12) неправильні дії персоналу в умовах надзвичайних ситуацій, які призводять до паніки та загибелі людей.

3.2. Заходи по забезпеченню безпеки

У приміщенні офісу застосовується широке різноманіття електроприладів: персональні комп'ютери, принтери, ксерокси, факси, освітлювальні прилади, кондиціонери, побутові електроприлади тощо. Небезпека ураження електричним струмом при використанні цих приладів з'являється при недо-

триманні заходів обережності, а також при відмові або несправності цього обладнання. Наслідки ураження електричним струмом залежать від багатьох факторів: опору організму, величини, тривалості дії, роду і частоти струму, шляхів його проходження через життєво важливі органи, умов зовнішнього середовища.

Для запобігання ураження електричним струмом встановлено електроустаткування, яке відповідає вимогам: ПУЕ («Правила устрою электроустановок») і ГОСТ 12.1.030-81 (2001) «ССБТ. Электробезопасность. Защитное заземление, зануление», величина опору захисного заземлення електрообладнання приміщення – 4 Ом; НПАОП 40.1-1.32-01 «Правила устройства электроустановок. Электрооборудование специальных установок», приміщення, в якому розташовуються ЕОМ, різноманітне устаткування, відноситься до класу пожежебезпечної зони П-Па, тому передбачений мінімальний ступінь захисту ізоляції обладнання IP44; ГОСТ 12.1.009-76 (1999) «ССБТ. Электробезопасность. Термины и определения» обладнання офісу має подвійну ізоляцію, яка складається з робочої та додаткової ізоляції; ГОСТ 12.2.007.0-75* (2001) «ССБТ. Изделия электротехнические. Общие требования безопасности» ЕОМ, периферійні пристрої ЕОМ та устаткування для обслуговування, ремонту та налагодження ЕОМ по способу захисту людини від ураження електричним струмом, належать до I класу, оскільки мають подвійну ізоляцію, елемент для заземлення та провід для приєднання до джерела живлення, що має заземлюючу жилу і вилку з заземлюючим контактом. Експлуатація електроустановок і електроустаткування проводиться відповідно до НПАОП 40.1-1.01-97 «Правила безпечної експлуатації електроустановок» та НПАОП 40.1-1.21-98 «Правила безпечної експлуатації електроустановок споживачів».

Ймовірність механічного травмування може виникнути внаслідок не раціонального розташування робочих місць, захаращення робочих місць або у зв'язку з недбалістю та неуважністю обслуговуючого персоналу. Для виключення травматизму згідно ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-

обчислювальних машин» зроблено більш зручне та раціональне розташування робочих місць, таким чином збільшена відстань між ними, яка відповідає нормованому значенню (площа на одне робоче місце має становити не менше ніж $6,0 \text{ м}^2$, а об'єм не менше ніж $20,0 \text{ м}^3$).

У зв'язку із стресовими ситуаціями та нервово-емоційними навантаженнями у працівників може виникнути ймовірність захворювань загально-невротичного характеру.

З метою зниження нервово-емоційного напруження, стомлення зорового аналізатора, поліпшення мозкового кровообігу, подолання несприятливих наслідків гіподинамії, запобігання втоми, згідно ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» для робітників із застосування ЕОМ, передбачені регламентовані перерви для відпочинку тривалістю 15 хвилин через кожні дві години, а також обладнані побутові приміщення для відпочинку під час роботи, кімната психологічного розвантаження. В кімнаті психологічного розвантаження передбачені пристрої для приготування й роздачі тонізуючих напоїв, а також місця для занять фізичною культурою.

Цілковите або часткове обвалення будівлі – це надзвичайна ситуація, яка виникає через помилки в проектуванні, через відступи від проекту при веденні будівельних робіт, порушень правил монтажу, при введенні в експлуатацію будівлі або окремих його частин з великими недоробками, при порушенні правил експлуатації будівлі, також внаслідок природного або техногенного НС. При огляді будівлі під офіс в першу чергу визначають стан зовнішніх стін, стелі, балок. Огляд внутрішніх конструкцій проводиться в залежності від стану будівлі (придатності до експлуатації). При виникненні тріщин, просадок та інших видів деформацій сильно навантажених елементів (балки, колони, плити та ін.) керівник повинен негайно припинити роботу в офісах будівлі і вивести особовий склад з небезпечної зони. Далі почати ремонтні роботи.

Ненормовані робочі години можуть згубно позначатися на психічному здоров'ї. Постійний негатив і стомленість під час виконання обов'язків, негативні думки про роботу за її межами, важке пробудження, роздратованість – можуть свідчити про наявність трудового неврозу. Так, ст. 50 КЗпП України визначає нормальну тривалість робочого тижня, яка не може перевищувати 40 годин на календарний тиждень. Це означає, що із загального тижневого балансу часу (168 годин) лише 40 годин піддаються певній правовій регламентації і є робочими. Кількість робочих годин письмового і усного перекладів може відрізнятися, але необхідно дотримуватись чітких правил, щоб запобігти трудовому неврозу. Письмовий перекладач повинен перекладати 6-7 умовно-стандартних сторінок в день, приймаючи за сторінку 1800 знаків з пробілами або 1600 без пробілів. Існує загальноприйнятий стандарт, який полягає в тому, що якщо майбутня робота з синхронного (усного) перекладу планується тривалістю більше 2-х годин поспіль, перекладачів має бути двоє. Це пов'язано з тим, що перекладач кожні 2 години повинен робити перерву на відпочинок, а інший перекладач в цей час має підмінити попереднього, щоб захід тривав без перерв.

3.3. Заходи по забезпеченню виробничої санітарії та гігієни праці

Внаслідок роботи за ПК, на фізіологію людини негативно впливають електромагнітні випромінювання. Щоб зменшити наслідки впливу на людину та знизити негативні показники у робочій зоні до допустимих значень, згідно з ГОСТ 12.2.007.0-75 «Изделия электротехнические. Общие требования безопасности», вироби, які створюють електромагнітні поля, повинні мати захисні елементи (екрани, поглиначі і т. д.). Вимоги до захисних елементів повинні бути вказані в стандартах та технічних умовах на конкретні види виробів. Згідно з НПАОП 0.00-1.28-10 «Правила охорони праці під час експлуатації електронно-обчислювальних машин» та ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні

санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин», на робочих місцях обладнаних ПК встановлені рідкокристалічні монітори, які не є джерелами рентгенівського та електромагнітного випромінювань.

Основними причинами недостатньої або надмірної освітленості робочих місць є несправність або хибний вибір освітлювальних приладів, неправильне розташування робочих місць по відношенню до джерел освітлення.

Незадовільна освітленість на робочому місці або на робочій зоні може бути причиною зниження продуктивності та якості праці, отримання травм. Недостатнє або надмірне освітлення викликає зоровий дискомфорт, що виражається у відчутті незручності або напруженості. Тривале перебування в умовах зорового дискомфорту призводить до розсіювання уваги, зменшення зосередженості, зоровій і загальній втомі.

У офісному приміщенні, згідно ДБН В.2.5-28-2006 «Інженерне обладнання будинків і споруд. Природне і штучне освітлення» передбачене природне та штучне освітлення. Природне освітлення здійснено через світлові прорізи, які забезпечують коефіцієнт природної освітленості (КПО) не нижче 1,5%. Для захисту від прямих сонячних променів, які створюють прямі та відбиті відблиски на поверхні екранів і клавіатури, передбачено сонцезахисні пристрої, на вікнах встановлені жалюзі або штори.

Для того, щоб визначити необхідний світловий потік у приміщенні довжиною $A = 13,5$ м, шириною $B = 5$ м, висотою $H = 2,7$ м, співвідношенням кольору стелі, стін, підлоги $\rho_{ст} = 70\%$, $\rho_c = 50\%$, $\rho_n = 30\%$, висотою робочої поверхні $h_p = 0,8$ м., з освітленням $E_n = 300$ лк при загальному освітленні, висотою звисання растрового ЛПО світильника від стелі $L/h = 1,4$ м, виконуємо такі розрахунки:

1. Кількість рядів світильників у приміщенні N_p :

$$N_p = \frac{B}{(H - h_p) \cdot [L / h]}, \text{шт};$$

де: B – ширина приміщення, м;

H – висота приміщення, м;

h_p – висота робочої поверхні, м;

$[L/h]$ – числове значення коефіцієнта світильника.

$$N_p = \frac{5}{(2,7 - 0,8) \cdot [1,4]} \approx 1,9 = 2, \text{ шт}$$

2. Максимально припустима відстань між рядами світильників $L_{\max}$:

$$L_{\max} = \frac{B}{N_p}, \text{ м};$$

де: B – ширина приміщення, м;

N_p – кількість рядів світильників у приміщенні, шт.

$$L_{\max} = \frac{5}{2} = 2,5, \text{ м}$$

3. Значення індексу приміщення i , що характеризує співвідношення розмірів освітлювального приміщення і висоти розміщення світильників:

$$i = \frac{A \cdot B}{(H - h_p) \cdot (A + B)};$$

де: A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

H – висота приміщення, м;

h_p – висота робочої поверхні, м.

$$i = \frac{13,5 \cdot 5}{(2,7 - 0,8) \cdot (13,5 + 5)} = 2.$$

4. Значення коефіцієнта використання світлового потоку η , створюваного світильниками вибраного типу.

Вибирається в залежності від виду джерела світла, типу обраного світильника, коефіцієнтів відбиття поверхонь приміщення та індексу приміщення. Для нашого типу приміщення коефіцієнт η становить 54% – 0,54.

5. Сумарний світловий потік освітлювальної установки у даному приміщенні Φ_{Σ} :

$$\Phi_{\Sigma} = \frac{E_H \cdot A \cdot B \cdot k_3 \cdot z}{\eta}, \text{ лм};$$

де: E_H – рівень нормованого загального освітлення, лк;

A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

k_3 – коефіцієнт запасу – 1,4;

z – коефіцієнт нерівномірності (мінімальної) освітленості (відношення середньої освітленості до мінімальної освітленості), як правило дорівнює (для люмінесцентних ламп $z=1,1$);

η – коефіцієнт використання світлового потоку.

$$\Phi_{\Sigma} = \frac{300 \cdot 13,5 \cdot 5 \cdot 1,4 \cdot 1,1}{0,54} = 57750, \text{ лм}$$

6. Умовна загальна кількість світильників у приміщенні N_{ce}^* :

$$N_{ce}^* = \frac{A \cdot B}{L_{\max}^2}, \text{ шт};$$

де: A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

$L_{\max}$ – макс. припустима відстань між рядами світильників, м.

$$N_{ce}^* = \frac{13,5 \cdot 5}{2,5^2} = 11, \text{ шт.}$$

7. Світловий потік умовного джерела світла Φ_l^* :

$$\Phi_l^* = \frac{\Phi_{\Sigma}}{N_l^*}, \text{ лм};$$

де: Φ_{Σ} – сумарний світловий потік освітлювальної установки, лм;

N_l^* – загальна кількість ламп у світильнику, яка розраховується за формулою:

$$N_l^* = N_{ce}^* \cdot n, \text{ шт};$$

де: n – кількість ламп у світильнику, шт. Кількість ламп у світильнику для нашого приміщення становить 4.

$$N_{\text{л}}^* = 11 \cdot 4 = 44, \text{ шт тоді}$$

$$\Phi_{\text{л}}^* = \frac{57750}{44} = 1312,5, \text{ лм}$$

8. Вибрати тип стандартної лампи з найближчим значенням фактичного світлового потоку лампи $\Phi_{\text{л}}$, і знайти коефіцієнт m (співвідношення між розрахунковим світловим потоком лампи $\Phi_{\text{л}}^*$ та фактичним світловим потоком вибраної стандартної лампи $\Phi_{\text{л}}$). Для розрахунків ми обрали лампу виробництва компанії Osram типу BASIC T8 зі світловим потоком 1200 лм та потужністю 18 Вт:

$$m = \frac{\Phi_{\text{л}}^*}{\Phi_{\text{л}}}, \text{ тоді}$$

$$m = \frac{1312,5}{1200} = 1,09.$$

9. Оптимальна (фактична) кількість світильників у приміщенні $N_{\text{св}}$:

$$N_{\text{св}} = N_{\text{св}}^* \cdot m, \text{ шт};$$

де: $N_{\text{св}}^*$ – умовна загальна кількість світильників у приміщенні, шт.

m – співвідношення між розрахунковим світловим потоком лампи та фактичним світловим потоком вибраної стандартної лампи.

$$N_{\text{св}} = 11 \cdot 1,09 \approx 11,99 = 12, \text{ ШТ}$$

10. Фактична кількість ламп у приміщенні $N_{\text{л}}$:

$$N_{\text{л}} = N_{\text{св}} \cdot n, \text{ шт};$$

де: $N_{\text{св}}$ – оптимальна (фактична) кількість світильників у приміщенні, шт;

n – кількість ламп у світильнику, шт.

$$N_{\text{л}} = 12 \cdot 4 = 48, \text{ ШТ}$$

11. Загальна розрахункова освітленість E_p у приміщенні, що створюється при застосуванні стандартних ламп:

$$E_p = \frac{\Phi_l \cdot N_l \cdot \eta}{A \cdot B \cdot k_z \cdot z}, \text{ лк};$$

де: Φ_l – фактичний світловий потік вибраної стандартної лампи, лм;

N_l – фактична кількість ламп у приміщенні, шт;

η – коефіцієнт використання світлового потоку;

A – довжина приміщення, м;

B – ширина приміщення, м;

k_z – коефіцієнт запасу;

z – коефіцієнт нерівномірності (мінімальної) освітленості.

$$E_p = \frac{1200 \cdot 48 \cdot 0,54}{13,5 \cdot 5 \cdot 1,4 \cdot 1,1} = 299, \text{ лк}$$

Виходячи з проведених нами розрахунків загальна розрахункова освітленість для нашого приміщення $E_p = 299$ лк.

Рівні звукового тиску в октавних смугах частот, рівні звуку та еквівалентні рівні звуку на робочих місцях приміщення відповідають вимогам ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин» та ДСН 3.3.6.037-99 «Санітарні норми виробничого шуму, ультразвуку та інфразвуку». Зниження рівня шуму в приміщенні здійснено за допомогою:

- використання більш сучасного обладнання;
- розташування принтерів та різноманітного устаткування колективного користування на значній відстані від більшості робочих місць працівників;
- переведення жорсткого диска в режим сну (Standby), якщо комп'ютер не працює протягом визначеного часу;
- використання блоків живлення ПК з вентиляторами на гумових підвісках;

Неправильне проектування або несправність систем опалення та вентиляції в приміщенні офісу може призвести до негативних впливів на здоров'я

працівників у вигляді простудних захворювань, перегрівань, проблем із дихальними шляхами тощо.

Метеорологічні умови в приміщенні офісу – температура повітря, відносна вологість повітря й швидкість його переміщення відповідають встановленим санітарно-гігієнічним вимогам ДСН 3.3.6.042-99 «Державні санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень» і ГОСТ 12.1.005-88 (1991) «ССБТ. Общие санитарно-гигиенические требования к воздуху рабочей зоны». Роботи в офісному приміщенні, належать до категорії Іб - легка робота, тому передбачені такі оптимальні значення параметрів мікроклімату: а) у холодний період року: температура 21-23°C; відносна вологість: 40-60%; швидкість переміщення повітря: 0,1 м/с; б) у теплий період року: температура 22-24°C; відносна вологість: 40-60%; швидкість переміщення повітря: 0,2 м/с.

Забезпечення таких параметрів мікроклімату досягається оснащенням приміщень пристроями кондиціонування, вентиляції та дезодорації повітря, системами опалювання.

Оптимальні рівні позитивних (п+) і негативних (п-) іонів у повітрі приміщення з ВДТ відповідають вимогам ГН 2152-80 «Санітарно-гігієнічні норми допустимих рівнів іонізації повітря виробничих та громадських приміщень» і становить: $p+ = 1500-30000$ (шт. на 1см^3); $p- = 3000-5000$ (шт. на 1см^3). Підтримку оптимального рівня легких позитивних і негативних аероіонів у повітрі на робочих місцях забезпечуються за допомогою біполярних коронних аероіонізаторів.

3.4. Засоби пожежної безпеки

У Кодексі цивільного захисту України надається таке визначення пожежі: «Пожежа – це неконтрольований процес знищування або пошкодження вогнем майна, під час якого виникають чинники, небезпечні для живих істот і навколишнього природного середовища».

ДСТУ EN 2:2014 у повній відповідності до європейського першоджерела (EN 2:1992; EN 2:1992/A1:2004) встановлює класи пожеж залежно від матеріалу, тому пожежі, які можуть виникнути у офісних приміщеннях, позначається класом А – пожежа, що супроводжуються горінням твердих матеріалів, зазвичай органічного походження, під час горіння яких, як правило, утворюються тліючі вуглини.

Окрім цього, згідно з «Правилами експлуатації та типових норм належності вогнегасників», затверджених наказом МВСУ 15.01.2018 № 25 та зареєстрованих в МЮУ 23.02.2018 р. за № 225/31677, визначені пожежі класу Е – горіння електроустановок, що перебувають під напругою до 1000 В.

Згідно зі стандартом ДСТУ Б В.1.1-36:2016 «Визначення категорії приміщень, будинків та зовнішніх установок за вибухопожежною та пожежною безпекою», приміщення та будинки характеризують за категоріями А, Б, В, Г та Д. Офісні приміщення відносять до категорії Д – «знижено пожежонебезпечні», оскільки мова йде про наявність негорючих речовин і/або матеріалів у холодному стані (за температури навколишнього середовища), тобто комп'ютерів та периферійної техніки, освітлювального обладнання та кліматизаторів.

Також, відповідно до «Правил експлуатації та типовим нормам належності вогнегасників» затверджених наказом МВСУ 15.01.2018 № 25 та зареєстрованих в МЮУ 23.02.2018 р. за № 225/31677 на офісне приміщення, площа якого становить 67,5 м², слід передбачати 4 вогнегасники з величиною заряду вогнегасної речовини 3 кг.

3.5. Заходи по забезпеченню безпеки у надзвичайних ситуаціях

В сучасному суспільстві зниження рівня ризику небезпек для людини є не теоремою, а аксіомою и пошук алгоритму рішення цієї задачі відноситься до найбільш актуальних проблем збереження життя та здоров'я людей в умовах виникнення надзвичайних ситуацій в мирний час. Прогрес людства неможливий без нових технологій. З розвитком технічного прогресу та появою сучасних технологій і матеріалів особливу небезпеку в теперішній час складають техногенні аварії, зокрема аварії на хімічно небезпечних об'єктах (ХНО). При аварії відбувається викид або вилив сильнодіючої отруйної речовини (СДОР) в навколишнє середовище – це хімічні сполуки, які застосовуються в народному господарстві але при аварії і потраплянні їх в атмосферу у великих концентраціях можуть призводити до зараження повітря і стати причиною ураження людей, с/г тварин та рослин.

Факторами ураження при аваріях на хімічно небезпечних об'єктах є хімічне ураження людей, сільськогосподарських тварин, зараження місцевості, ґрунту, води, урожаю, продуктів харчування, кормів і повітря.

При оцінці хімічної обстановки використовують наступні основні поняття:

Зона зараження СДОР – це територія, на якій концентрація СДОР досягає величин, які небезпечні для здоров'я і життя людей.

Глибина зараження – максимальна протяжність відповідної площі зараження за межами місця аварії.

Глибина розповсюдження – максимальна протяжність зони розповсюдження первинної або вторинної хмари СДОР.

Зона розповсюдження – площа хімічного зараження повітря за межами району аварії, що створюється внаслідок розповсюдження хмари СДОР за напрямком вітру.

Тривалість хімічного зараження – це час випаровування СДОР, протягом якого існує небезпека ураження людей.

Первинна хмара СДОР – це пароподібна частина СДОР, яка виникає внаслідок миттєвого переходу (1-2 хв.) в атмосферу частини СДОР з ємності при її руйнуванні.

Вторинна хмара СДОР – це хмара, що виникає внаслідок випаровування речовини з підстильної поверхні.

Еквівалентна кількість СДОР – така кількість хлору, масштаби зараження якою (при інверсії) еквівалентні масштабам зараження кількістю СДОР, що перейшло в первинну (вторинну) хмару.

Під хімічною обстановкою при аваріях на хімічно небезпечних об'єктах (ХНО) розуміють ступінь хімічного забруднення атмосфери і місцевості, що впливають на життєдіяльність населення і проведення аварійно-рятувальних та відновлювальних робіт.

Прогнозування і оцінка хімічної обстановки включає вирішення таких завдань:

- визначення напрямку осі сліду хмари викиду хімічних речовин, внаслідок аварії або руйнування технологічного обладнання чи ємностей для зберігання СДОР, за метеоданими;
- визначення розмірів зон забруднення, місцевості за очікуваними значеннями доз ураження;
- визначення прогнозування глибини зони ураження СДОР;
- визначення площі ураження СДОР;
- визначення часу підходу зараженого повітря до об'єкта і тривалості дії ураження СДОР;
- визначення можливих уражень людей, що знаходяться в осередку зараження;
- порядок нанесення зон ураження на карти і схеми.

Прогнозування розподіляється на довгострокове і оперативне. Довгострокове прогнозування здійснюється заздалегідь для визначення можливих масштабів зараження, сил і засобів, які залучатимуться для ліквідації наслідків аварії, складання планів запобігання аваріям.

Вихідні дані:

- вид СДОР і його загальна кількість;
- кількість СДОР у кожній місткості;
- середня щільність населення для даної місцевості;
- метеорологічні дані;
- ступінь заповнення ємностей.

При виникненні вогнища хімічного ураження негайно оповіщаються сигналом «Хімічна тривога» робітники, службовці і населення, що знаходяться в зоні зараження й у районах, яким загрожує небезпека зараження. Висилається радіаційна і хімічна, а також медична розвідка для уточнення місця, часу, способу і типу застосованих супротивником отруйних речовин, визначення границь вогнища ураження і напрямки поширення зараженого повітря. Підготовляються формування для проведення рятувальних робіт. На підставі даних, отриманих від розвідки й інших джерел, начальник цивільної оборони об'єкта приймає рішення, особисто організує проведення рятувальних робіт і заходів щодо ліквідації хімічного зараження.

Для проведення рятувальних робіт у першу чергу залучаються: санітарні дружини, зведені загони (команди, групи), команди (групи) знезаражування, формування механізації. При постановці задач указуються:

- санітарним дружинам і рятувальним формуванням – ділянки і місця робіт; виділюваний транспорт; порядок надання першої медичної допомоги, виносу і навантаження уражених на транспорт, евакуації їх з вогнища хімічного ураження;
- зведеним загонам (командам) і формуванням ПР і ПХЗ – засобу посилення, ділянки рятувальних робіт і місця усунення аварій на комунікаціях зі СДЯВ, дегазації місцевості і споруджень;
- командам (групам) знезаражування-засобу посилення, ділянки місцевості й об'єкти, що підлягають дегазації; порядок і способи дегазації; пункти

готування розчинів, що дегазують, і зарядки машин; час початку і закінчення робіт;

- формуванням механізації – ділянки (місця) пристрою загороджувальних валів, каналів, що обмежують розтікання СДЯВ, час початку і кінця робіт.

Крім цього, усім формуванням указуються: місця забору води для санітарно-технічних нестатків, пункти спеціальної обробки; пункт збору і порядок дій після виконання задачі.

Командири формувань після одержання задачі на проведення рятувальних робіт у вогнищі хімічного ураження ставлять задачі командирам підрозділів і вводять з урахуванням обстановки формування у вогнище ураження.

Слідом за розвідкою вводяться санітарні дружини, формування ПР і ПХЗ, охорони суспільного порядку й ін. Особовий склад формування забезпечується засобами індивідуального захисту, антидотами, індивідуальними протихімічними пакетами, він повинний бути добре навчений для дій у вогнищах ураження.

У вогнищі хімічного ураження насамперед виявляється допомога ураженим, проводиться їхнє сортування й організується евакуація в медичні установи. Вогнище ураження зціплюється – проводиться знезаражування місцевості, транспорту, споруджень, а також санітарна обробка. У першу чергу вдягаються протигази на уражених, їм виявляється перша медична допомога, вводяться антидоти.

Формування знезаражування дегазують проїзди і проходи, територію, спорудження, техніку і цим забезпечують дії інших формувань, а також висновки населення з вогнища хімічного ураження.

Варто завжди враховувати, що при проведенні рятувальних робіт у вогнищі хімічного ураження можливий застій зараженого повітря в підземних спорудженнях, приміщеннях, замкнутих кварталах, парках, скверах, а також поширення його по трубопроводах і тунелях. Тому після завершення рятувальних чи робіт зміни формування направляються на пункти

спеціальної обробки. Ці пункти звичайно розгортаються на незараженій місцевості і поблизу маршрутів виходу формувань і населення.

Отже, ми проаналізували потенційні небезпеки на робочому місці фахівця економіко-гуманітарної профілізації. Охорона праці, це не просто система збереження життя і здоров'я працівників в процесі трудової діяльності, що включає в себе правові, соціально-економічні, організаційно-технічні, санітарно-гігієнічні, лікувально-профілактичні, реабілітаційні та інші заходи. Охорона праці – це система, що намагається звести до мінімуму ймовірність ураження або захворювання працюючого з одночасним забезпеченням комфорту при максимальній продуктивності праці. Нами були проаналізовані засоби захисту при виникненні надзвичайних ситуацій, а також виявлено ступень вибуховості, пожежної небезпеки та вогнестійкості офісних приміщень.

ВИСНОВКИ

Місце паремій у системі англійських мовних одиниць є напрочуд важливим. Вони є глибинним й історичним джерелом, в якому існує тісний перетин мови й культури в часовому континуумі. Вивчення цих етнокультурних осередків демонструє зв'язок з лінгвістичною семантикою, когнітивною лінгвістикою, етнолінгвістикою та лінгвокультурологією.

Паремійні одиниці впродовж багатьох років беруть участь у формуванні мовної картини світу. Серед них чільне місце посідають і гендерно марковані концепти MAN I WOMAN, смислова структура яких проявляється одночасно в логічній, інтуїтивній, індивідуальній, соціальній, свідомій і несвідомій сферах. У концептах MAN I WOMAN представлено взаємодію етнічного, історичного, психологічного, мовного та інших антропологічних чинників культури, тому кожний науковий напрям формує власний погляд на паремію та місце і роль в ній концептів.

Як важлива одиниця лінгвокультурології концепти MAN і WOMAN втілюють у собі її міждисциплінарний характер, при цьому сама культура постає як система цих концептів, констант і модель їх породження і зміни, що передаються з покоління в покоління. Однією з цих констант є система об'єктивних значень і стереотипів, яка закладена в основу сприйняття мовної індивідуальності, а також гендерної мовної індивідуальності в англійській лінгвокультурі.

Гендерні концепти MAN I WOMAN англійської лінгвокультури дали змогу розкрити особливості національного світосприйняття. Англійці ззовні є достатньо стриманими, інтелігентними людьми, які поважають традиції, люблять національні ігри і цінують інститут сім'ї. Параметричними властивостями концепту MAN є людина чоловічої статі, яка володіє такими якісними характеристиками, як мужність, раціональність і розум. Внутрішня система цінностей паремій уособлює чоловіка головою сім'ї та годувальником. Концепт WOMAN у понятійному субстраті – людина жіночої статі. Її перцептивно-

образний адстрат сформований природою, пристойністю, соціальною роллю та ніжністю. Внутрішня система цінностей уособлює жінку в паремії як матір, дружину, хранительку домашнього вогнища.

Гендер являє собою соціальну статтю, що поєднує культурне й біологічне в людині. Гендерні стереотипи, які розглянуто у тексті праці, постають як зашифровані образи, представлені в рамках моделей поведінки і реалізуються в мові гендерної особистості. Категоризація світу загалом визначається процесом оцінювання. Як лінгвістична категорія оцінка зазвичай визначається переважно як наявність позитивного / негативного ставлення людини до навколишнього середовища (у т.ч. й до інших людей, подій, предметів).

Серед гендерно маркованих паремій ціннісно релевантними є такі групи, як сім'я, морально-етичні якості, соціальна та професійна значущість, усередині яких використовуються паремійні одиниці з «чоловічим» компонентом значення 51% і з «жіночим» 49%. Більше того, серед перших перевага віддається пареміям з позитивними конотаціями – 60%, у той час як з негативними складають лише 40%. Натомість негативне позиціонування жінок в англійській лінгво- і соціокультурні відбивають 60% гендерно маркованих паремійних одиниць, а позитивне лише 40%. Концепт «жінка-матір» майже на 87% складається з позитивної оцінки, у той час як уособлення поняття «man» like «human» та велика кількість паремій з цим компонентом закріплює домінуючий статус чоловіка в суспільстві.

Однією з ціннісно релевантних тематико-ідеографічних груп є власні імена. На їх прикладі можна спостерігати не тільки мовну, але й соціальну трансформацію культури. Аналіз дібраного матеріалу показує, що в англійській мові більша частина ПО з гендерним компонентом ідеографічно-семантичної групи власних імен та імен з історико-релігійним підґрунтям описують світ чоловіків. Не дивлячись на те, що процентне співвідношення вказує на незначну негативну оцінку чоловіків порівняно з жінками, у групах власних імен спостерігається підвищення негативації чоловіка – 38%. Жінки мають 48% негативної оцінки, а подекуди й взагалі не зустрічається жіночий

компонент. Проте спостерігаємо велику кількість паремій з позитивним оцінюванням серед чоловіків – 64%, в той час, як у жінок лише 52%. Англійська лінгвокультура, применшуючи роль і місце жінки у соціумі, схильна підносити в ньому чоловіка майже до рівня ідеалу, а подекуди й виставляти його як «стовп» буття. Протилежним є ставлення до жінки, що демонструє постійне акцентування уваги на її негативних характеристиках.

Наявність тих чи інших перерахованих характеристик, що є більш властивими для осіб чоловічої / жіночої статі в англійській паремії зумовлюється специфічними історичними і культурними чинниками, під впливом яких формувалось уявлення про чоловічу та жіночу статі. З'ясовані особливості семантико-ідеографічної репрезентації гендерно маркованої лексики та виявлені кількісні й якісні характеристики концептів MAN і WOMAN дали змогу виділити спільне та відмінне у семантичній структурі цих концептів.

Пропонований погляд на когнітивний потенціал і паремійну реалізацію гендерно маркованих концептів англійської лінгвокультури MAN і WOMAN визначає деякі перспективні напрями подальших досліджень. Зокрема, вивчення гендерно маркованих паремій є доцільним у межах генрології та лінгвокультурології. Особливий вузол проблематики складають контрастивні дослідницькі рефлексії, які уможливлюють зіставний аналіз цих одиниць в англійській мові з аналогічними одиницями в інших природних мовах.

SUMMARY

Presently, one of the most popular areas of linguistic research is gender studies. Gender-marked vocabulary is a unique component of linguistic world-image in terms of semantic content and cultural significance. Among other things, linguists are widening their views into gender-marked units. This is due to the fact that all spheres of human life are divided into two spheres – female and male. This dichotomy can be found at all levels of the linguistic system, including lexico-semantic, one of whose representatives is paremiology.

Paroemias play an important role in the system of English linguistic units. They are a deep and historical source with the entwinement of language and culture in the temporal continuum. The study of these ethnocultural centers demonstrates the connection with linguistic semantics, cognitive linguistics, ethnolinguistics, and cultural linguistics.

The semantic structure of the gender-marked concepts of MAN and WOMAN in paremiological units appear simultaneously in the logical, intuitive, individual, social, conscious and unconscious spheres. Concepts of MAN and WOMAN present the interaction of ethnic, historical, psychological, linguistic and other anthropological factors of culture. Therefore, each research area forms its own view on paroemia and the place and role of concepts in it. MAN and WOMAN concepts embody a system of objective meanings and stereotypes which is put on the basis of the perception of language identity in English linguoculture of language and also gender language identity.

The MAN and WOMAN concepts of English linguoculture represent the English as restrained, intelligent people, who respect traditions, love national games, people who appreciate the institution of the family. The conceptual substrate of the concept MAN reflects a denotative correlation with a male who has qualitative characteristics such as courage, rationality, and intelligence. Valuable epistrate represents man as a husband, breadwinner, and head of the family. The concept WOMAN in the conceptual substrate is a feminine person. Her perceptual-

shaped adstrat is formed by nature, decency, social role and tenderness. The internal system of values personifies a woman in paroemia as a mother, wife, and guardian of the fire.

Gender is a social sex that combines cultural and biological components in humans. Gender stereotypes, presented in the text of diploma work, appear as encrypted images, represented within the framework of behavior patterns and implemented in the language of a gender identity. The Global categorization is generally determined by the evaluation process. The evaluation can be considered as a component of the entire semantic sphere of the language, which has a certain pragmatic orientation and is explained in the interpretation of a certain paremiological unit. As a linguistic category, evaluation is usually determined predominantly as the presence of a positive/negative attitude of the person towards the environment, other people, events, and subjects.

Among gender-marked paroemias, are valued such groups as the family, moral and ethical qualities, social and occupational significance, with the use of paroemia units with the «male» component of the meaning 51% and with the «female» 49%. Among men, preference 60% is given to paroemias with positive connotations, while negative ones make up 40%. Whereas women reflect 60% of negative evaluation in English linguo and social culture, and positive – only 40%. The concept of «woman-mother» almost 87% consists of a positive evaluation, while the concept of «man» like «human» and a large number of paroemias with this component consolidates the dominant status of a man in society.

One of the most valuable thematic and ideographic groups is proper names. In the ideographic-semantic group of proper names and names with a historical-religious basis, mostly describes the world of men. The percentage shows a slight negative evaluation of men compared to women 38%. Women have 48% of negative evaluation 48%. Paroemias with positive evaluation among men make up 64%, while women only 52%. English linguistic culture, diminishing the role and place of a woman in society, it tends to bring man almost to the ideal level, and

sometimes place it as a «pillar» of being. The opposite is a constant emphasis on women negative characteristics.

Paremiological units most accurately represent the idea of gender because they reflect the direct connection of human, culture, and language. Comparison of paroemias in terms of the presence of a gender component provides an opportunity to understand the gender stereotype of this language, the socio profiling of men and women, depicting their thinking, and understanding of the world. Finding common and distinctive components in the MAN and WOMAN concepts, as well as figuring out male and female personal characteristics gives us an opportunity to comprehend the English linguoculture more fully.

The proposed perspective of cognitive potential and paroemias implementation of the gender-marked concepts MAN and WOMAN of English linguoculture defines some directions for further research. In particular, the study of gender-marked paroemia is appropriate within the gender studies and linguocultural studies. The proposed approaches contribute to the increasing of knowledge and ideas about the theory of nomination and gender specificity, which appears itself through the paremiological fund. The study of ethnospecific and linguocultural features of English paroemia, the study of evaluation of MAN and WOMAN concepts can be useful in the study of similar or related phenomena in other natural languages.

GENDER, LINGUOCULTURE, ETHNOCULTURE, PAROEMIA, EVALUATION, STEREOTYPES, CONCEPT, LINGUISTICS

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алімпієва О. І. Етноспецифічні та лінгвокультурні виміри англо-мовної паремії // Тиждень науки. Тези доповідей науково-практичної конференції. Запоріжжя, 2018. С. 1580-1582. URL : http://www.zntu.edu.ua/uploads/dept_s&r/2018/conf/1/TN2018.pdf (дата звернення 11.10.2018).
2. Алімпієва О. І., Приходько А. М. Гендерно марковані фразеологізми англійської лінгвокультури // Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Запоріжжя, 2018. Вип. 33. Т. 2. С. 4-5
3. Алімпієва О. І. Характерні риси англійської паремії // Соціально-економічні, освітні та фахові проблеми молоді в умовах євроінтеграційних процесів : матеріали Всеукраїнської інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (м. Запоріжжя, 27 квітня 2018 р.). Запоріжжя, 2018. С. 363-365
4. Аникин В. П. Русские народные пословицы, поговорки, загадки и детский фольклор. М. : Высшая школа, 1957. 295 с.
5. Антрушина Г. Б. Лексикология английского языка : учеб. пособие для студентов. М. : Дрофа, 1999. 288 с.
6. Антрушина Г. Б. Лексикология английского языка : учеб. пособие для студентов. М. : Дрофа, 1999. С. 245-247.
7. Апресян Ю. Д. Образ человека по данным языка. М. : Наука, 1995. С. 37-68 .
8. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка. М. : Высш. Шк., 1986. 295 с.
9. Бабкин А. М. Лексикографическая разработка русской фразеологии. Л. : Наука, 1964. 76 с.
10. Бакирова М. Р. Оценочность в пословицах с зоометафорами // III Международные Бодуэновские чтения: И. А. Бодуэн де Куртенэ и современные проблемы теоретического и прикладного языкознания : труды и мате-

риалы научной конференции (г. Казань, 18–21 окт. 2017 г.). Казань, 2006. Т.

2. С. 87-89.

11. Баранцев К. Т. Англійські прислів'я та приказки. К. : Радянська школа, 1973. 176 с.

12. Бережан С. Г. К вопросу о диапазоне варьирования фразеологизмов: исследования по семантике; семантика языковых единиц разных уровней. М. : Наука, 1988. 148 с.

13. Берсенёва Е. Г. Русские пословицы и поговорки. М. : ЗАО Издательство Центрполиграф, 2010. 322 с.

14. Бессонова О. Л. Оцінний тезаурус англійської мови: когнітивно-гендерні аспекти : дис. ... д-ра філол. наук : [спец.] 10.02.04 «Германські мови» / КНУ ім. Тараса Шевченка, Інститут філології. К., 2002. 463 с.

15. Бондаренко О. С. Концепти «чоловік» і «жінка» в українській та англійській мовних картинах світу: автореф. дис. ... канд. філол. наук : [спец.] 10.02.17 «Порівняльно-історичне та типологічне мовознавство» / Донец. нац. ун-т. Донецьк, 2005. 23 с.

16. Виноградов В. В. Об основных типах фразеологических единиц в русском языке. М. : Наука, 1986. 161 с.

17. Волков А. Р. Лексикон загального та порівняльного літературознавства. Чернівці : Золоті литаври, 2001. 636 с.

18. Волошкина И. А. Портрет человека в паремиологии // Единство системного и функционального анализа языковых единиц / під ред. О. Н. Прохорова, С. А. Моисеева. Белгород : Издательский дом «Белгород», 2006. С. 25-29.

19. Вольф Е. М. Функциональная семантика оценки. М. : Наука, 1985. 229 с.

20. Воркачев С. Г. Вариативные и ассоциативные свойства теленомных лингво-концептов. Волгоград : Парадигма, 2005. 214 с.

21. Воробйова О. П. Поетика хвиль в контексті емоційного резонансу // Мова, культура й освіта в сучасному світі : зб. наук. праці до 90-річчя проф.

Романовського О. К. / під. ред. О. А. Стишов. К. : Новая книга, 2008. С. 126-135

22. Гачев Г. Д. Национальные образы мира. Космо-Психо-Логос. М. : Изд. группа «Прогресс», 1995. 480 с.

23. Герд А. С. Язык науки и техники как объект лингвистического изучения. М. : Международные отношения, 1986. 56 с.

24. Глущенко Ж. Є. Про англійські прислів'я та приказки // Англійська мова в початковій школі : наук.-метод. журнал. Харків : Вид. група «Основа», 2012. № 5. С 43-44.

25. Даль В. И. Пословицы русского народа. М. : Дрофа, 1994. 715 с.

26. Дешериев Ю. Д. Влияние социальных факторов на функционирование языка / [за ред. Дешериева Ю. Д.]. М. : Наука, 1988. 198 с.

27. Дмитриева О. А. Культурные ценности в пословицах и афоризмах. Пятигорск : Твоя книга, 1996. 189 с.

28. Дуденко О. В. Номінативна та комунікативна природа українських паремій. Умань : Уманський держ. педагогічний ун-т ім. Павла Тичини, 2002. 218 с.

29. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика: деякі аспекти досліджень // Мовознавство : наук.-теор. журнал / гол. ред. В. Г. Складенко. К. : Ін-т. мовозн. ім. О. О. Потебні, 2001. № 5. С. 48-63.

30. Жайворонок В. В. Етнолінгвістика в колі суміжних наук // Мовознавство : наук.-теор. журнал / гол. ред. В. Г. Складенко. К. : Ін-т. мовозн. ім. О. О. Потебні, 2004. № 5-6. С. 23-35.

31. Жуков В. П. Семантика фразеологічних зворотів / В. П. Жуков. М. : Просвещение, 1978. 160 с.

32. Иванова Е. В. Мир в английских и русских пословицах : уч. пособие. СПб. : Филологический факультет СПбГУ, 2006. 280 с.

33. Карасик В. И. Этноспецифические концепты // Введение в когнитивную лингвистику / под ред. М. В. Пименова. Кемерово : Кузбассвуиздат, 2005. С. 61-105.

34. Карпенко О. Ю. Проблематика когнітивної ономастики : монографія. Одеса: Астропринт, 2006. 377 с.
35. Кирилина А. В. Гендерные аспекты языка и коммуникации : дис...д-ра филол. наук: [спец.] 10.02.19 «Общее языкознание, социолингвистика, психолингвистика» / МГЛУ, Институт лингвистики. М., 2000. 369 с.
36. Красавский Н. А. Эмоциональные концепты в немецкой и русской лингво-культурах. Волгоград: Перемена, 2001. 495 с.
37. Краснобаєва-Чорна, Ж. В. Фраземна аксіологія: категоризація і рівнева структурованість [Текст] : автореф... д-ра філол. наук : [спец.] 10.02.01 «Українська мова»; 10.02.15 «Загальне мовознавство» / Одеський нац. ун-т ім. І.І. Мечникова. Одеса, 2017. 37 с.
38. Красных В. В. Этнопсихолингвистика и лингвокультуралогия. М. : Гнозис, 2002. 375 с.
39. Кубрякова Е. С. Части речи в ономаσιологическом освещении. М. : Наука, 1978. 115 с.
40. Кубрякова Е. С. Части речи с когнитивной точки зрения. М. : Изд-во Ин-та языкознания, 1997. 324 с.
41. Кунин А. В. Курс фразеологии современного английского языка. М. : Высшая школа, 1996. 381 с.
42. Лихачев Д. С. Концептосфера русского языка // Очерки по философии художественного творчества. СПб. : Блиц, 1999. С.147-165
43. Максимчук Н. А. Фразеонимы в системе ономастических единиц // Русский язык в современном обществе : проблемы преподавания : сборник научных статей по материалам докладов и сообщений конференции. Смоленск : Издательство ВПВО ВС РФ, 2006. С. 81-87.
44. Мальцева О. В. Концепты и контрасты. Одесса : Гельветика, 2017. 632 с.
45. Марчишина А. А. Концепты и контрасты. Одесса : Гельветика, 2017. 632 с.

46. Маршак С. Я. Собрание сочинений. М. : Художественная литература, 1968. Т. 2. 544 с.
47. Маслова В. А. Лингвокультурология : учеб. пособ. М. : Академия, 2001. 208 с.
48. Мізін К. І. Людина в дзеркалі компаративної фразеології. Кременчук : Щербатих О. В., 2011. 448 с.
49. Мокієнко В. М. У глибині приказки. К. : Рад. школа., 1989. 220 с.
50. Неретина С. С. Тропы и концепты. М. : Изд-во Российской Академии наук, ин-та философии, 1999. 278 с.
51. Неретина С. С. Верующий разум. К истории средневековой философии. Архангельск: Изд-во Поморского Педагогического университета, 1995. 320 с.
52. Никифорова Ю. Н. К вопросу о разграничении пословиц, поговорок, лозунгов, афоризмов и синтенций. Башкортостан: Вестник Башкирского университета, 2006. 108 с.
53. Пазяк М. М. Українські прислів'я та приказки: Проблеми пареміології та пареміографії. К. : Наук. думка, 1984. 203 с.
54. Попова З. Д., Стернин И. А. Язык и национальная картина мира. Воронеж: ИСТОКИ, 2002. 151 с.
55. Постовалова В. И. Лингвокультурология в свете антропологической парадигмы (к проблеме оснований и границ современной фразеологии) // Фразеология в контексте культуры. М. : Язык русской культуры, 1999. С. 25-33.
56. Приходько А. Н. Концепты и концептосистемы. Днепропетровск: Белая Е. А., 2013. 307 с.
57. Приходько Г. І. Когнітивно-прагматичний потенціал оцінки в мові // Актуальні проблеми металінгвістики : зб. статей за матеріалами III Міжнар. наук. конф. (м. Черкаси, 27-29 жовт. 2003 р.). Черкаси : Брама, 2003. Ч. 1. С. 201-207.

58. Селіванова Е. О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля. 2006. 712 с.
59. Сепир Э. Избранные труды по языкознанию и культурологии / [пер. с англ. Перцова Е. Н.; общ ред. Е. А. Кубрик]. М. : Прогресс, 1993. 656 с.
60. Снегирев И. М. Русские народные половицы и притчи. М. : Институт русской цивилизации, 2014. 528 с.
61. Стернин И. А. Типы значений и концепт // Концептуальное пространство языка : сб. науч. тр. / под ред. проф. Е. С. Кубряковой. Тамбов : Изд-во ТГУ им. Г.Р. Державина, 2005. С. 257-260.
62. Телия В. М. Что такое фразеология. М. : Наука, 1972. 565 с.
63. Телия В. Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. М. : Школа «Языки русской культуры», 1996. 288 с.
64. Телия В. Н. Русская фразеология. М. : Школа «Языки русской культуры», 1996. 288 с.
65. Фелицына В. П. Русские пословицы, поговорки и крылатые выражения. М. : Наука, 1988. 323 с.
66. Цивьян Т. В. Модель мира и её лингвистические основы. М. : УРСС, 2005. 280 с.
67. Чернышова И. И. Фразеология современного немецкого языка. М. : Высшая школа, 1970. 200 с.
68. Чуковский К. И. Всемирная детская библиотека. М. : Планета детства, 1999. 704 с.
69. Шанский Н. М. Фразеология современного русского языка. М. : Высшая школа, 1985. 160 с.
70. Шейгал Е. И., Буряковская В. А. Лингвокультурология. Языковая репрезентация этноса : учебн.-метод. пос. Волгоград : Перемена, 2002. 177 с.
71. Широков О. С. Жизнь пословицы. М. : Наука, 1931. 43 с.

72. Шкворченко Н. М. Ділова жінка VS діловий чоловік: боротьба двох концептів. Одеса : Гельветика, 2017. 632 с.
73. Южченко В. Д. Народження і життя фразеологізму. К. : Рад. школа, 1998. 144 с.
74. American Bible Society // Kinds of Proverbs : електрон. версія уч. посіб. Philadelphia, PA., 2018. URL : <http://bibleresources.americanbible.org/resource/kinds-of-proverbs> (дата звернення: 13.04.2017).
75. Benor S. Under Construction: Gendered Practices in Language. Stanford : CSLI Publications, 2002. 194 p.
76. Cameron D. Feminism and Linguistic Theory. London : Macmillan Press Ltd., 1992. 247 p.
77. Christie C. Gender and Language: Towards a Feminist Pragmatics. Edinburgh : Edinburgh University Press, 2000. 386 p.
78. Dinh Te H. Vietnamese cultural patterns and values as expressed in proverbs. NY. : Columbia University, 1962. 508 p.
79. Gibian G. How Russian Proverbs Present the Russian National Character. Michigan : Ardis Publishers, 1990. 236 p.
80. Halberstam J. Oh Bondage Up Yours! Female Masculinity and the Tomboy / ed. by Steven Bruhm, Natasha Hurley. Minneapolis : University of Minnesota Press, 2004. P. 191-214.
81. Hunston S. Evaluation: An Introduction // Evaluation in Text. Authorial Stance and the Construction of Discourse / ed. by Susan Hunston, Geoffrey Thompson. Oxford : University Press, 2000. 238 p.
82. Karagiorgos P. Greek and English Proverbs Collected and Translated by Panos Karagiorgos. Newcastle : Cambridge Scholar Publishing, 1999. 215 p.
83. Kuusi M. Fatalistic Traits in Finnish Proverbs // The Wisdom of Many. Essays on the Proverb / ed. by Wolfgang Mieder, Alan Dundes. Madison, Wisconsin : University of Wisconsin Press, 1994. P. 275-283.

84. Mieder W. Not by bread alone: Proverbs of the Bible. Shelburne, Vt. : New England Press, 1990. 79 p.
85. Mieder W. Proverbs are never out of season: Popular Wisdom in the Modern Age. NY. : Oxford University Press, 1993. 284 p.
86. Mifsud-Chircop G. Proverbiality and Worldview in Maltese and Arabic Proverbs. Vermont: University of Vermont, 2001. 234 p.
87. Prahlad A. African-American Proverbs in Context. Jackson : University Press of Mississippi, 1996. 292 p.
88. Tavernier-Almada L. Prejudice, Power, and Poverty in Haiti: A Study of a Nation's Culture As Seen Through its Proverbs. Vermont : University of Vermont, 1999. 350 p.
89. Taylor A. The Proverb. Cambridge, MA : Harvard University Press, 1931. 233 p.
90. The New Encyclopedia Britannica / ed. by Robert Gwinn. Chicago : Encyclopedia Britannica, 1991. Vol. 9. 1046 p.
91. Wanjohi G. The Wisdom and Philosophy of the Gikuyu Proverbs: The Kihooto Worldview. Nairobi : Paulines, 1997. 302 p.
92. Zolfaghari H. Persian Proverbs: Definitions and Characteristics. Jackson : Journal of Islamic and Human Advanced Research, 2012. 292 p.

СПИСОК

ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

93. Византийский словарь / сост. общ. ред. К. А. Филатова. М. : Издательство Олега Абышко «Амфора», 2011. Т. 2. 591 с.
94. Краткий словарь когнитивных терминов / Е. С. Кубрякова, В. З. Демьянков, Ю. Г. Панкрац, Л. Г. Лузина; под общ. ред. Е. С. Кубрякова. М. : Издательство Московского государственного университета Москва, 1996. 245 с.

95. Философский энциклопедический словарь / гл. ред. Ильичев Л. Ф., Федосеев П. Н., Ковалев С. М., Панов В. Г. М. : Советская энциклопедия, 1983. 836 с.
96. Фразеологический словарь: Культурно-познавательное пространство русской идиоматики / авт. уклад. Алефиренко Н. Ф., Золотых Л. Г. М. : ООО ЛПИС, 2008. 472 с.
97. Энциклопедический словарь : справочник лингвистических терминов и понятий / сост. А. Н. Тихонов, Р. И. Хашимов, Г. С. Журавлева [и др.]. М. : Фдинта, 2014. 840 с.
98. Cambridge English Pronouncing Dictionary / D. Jones, P. Roach, J. Setter. Cambridge : Cambridge University Press, 2006. 599 p.
99. The Oxford Dictionary / ed. by T. F. Hoad. Oxford : Oxford University Press, 1996. 617 p.
100. The Penguin Dictionary of English Synonyms and Antonyms / ed. by Rosalind Fergusson. London : Penguin Books, 1992. 442 p.

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

101. Байков В. Д. Англо-русский и русско-английский словарь. М. : Эксмо, 2013. 624 с.
102. Винарева Л. А. Английские идиомы : учеб. пособ. К. : ООО «ИП ЛОГОС», 2005. 384 с.
103. Кунин А. В. Англо-русский фразеологический словарь. 4-е изд., стереотип. М. : Русский язык, 2002. 512 с.
104. Кунин А. В. Англо-русский фразеологический словарь. М. : Русский язык, 1984. 944 с.
105. Райдаут Р. Толковый словарь английских пословиц / пер. с англ. А. П. Нехая. Санкт-Петербург : Лань, 1997, 256 с.
106. Словарь английских пословиц и фразеологических выражений / авт.-сост. А. А. Хазан. Смоленск : Русич, 2001. 560 с.

107. Allen's Dictionary of English Phrases / ed. by Robert Allen. London : Penguin Books, 2006. 805 p.
108. Dictionary of Proverbs and Their Origins / ed. by L. Flavell. London: Kyle Cathie, 2004. 216 p.
109. Favorite English proverbs and sayings = Улюблені англійські прислів'я і приказки / Б. М. Ажнюк. К. : Криниця, 2001. 80 с.
110. Martin H. The facts on file dictionary of Proverbs. NY : An imprint of Infobase Publishing, 2002. Vol. 2. 499 p.
111. Noah Webster Merriam-Webster : ref. books, online dic. / ed. by G. Merriam, C. Merriam. Springfield, Massachusetts. 2018. URL : <https://www.merriam-webster.com> (дата звернення: 18.07.2018).
112. Oxford Dictionary of English Idioms / ed. by A. P. Cowie, R. Mackin, I. R. McCaig. USA : Oxford University Press, 2000. Vol. 2. 698 p.
113. Proverbs: Wisdom That Works / ed. by R. Kent Hughes. Illinois : Crossway, 2012. 224 p.
114. Salinger J. The Catcher in the Rye. N.Y. : Little, Brown and Company, 1991. 224 p.
115. Stanford Encyclopedia of Philosophy / ed. by E. N. Zalta. Stanford : Stanford University Library of Congress Catalog, 2016. URL : <https://plato.stanford.edu/entries/concepts/> (дата звернення: 15.04.2018).
116. The Oxford Dictionary of Idioms / ed. by J. Siefring. USA : Oxford University Press, 2005. 340 p.

ДОДАТКИ
Додаток А
Стаття у фаховому виданні

МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАУКОВИЙ ВІСНИК
МІЖНАРОДНОГО
ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Серія:
ФІЛОЛОГІЯ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Випуск 33 том 1

Одеса
2018

Збірник включено до Переліку наукових фахових видань України відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України № 455 від 15.04.2014 р.

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази
Index Copernicus International (Республіка Польща)

Серію засновано у 2010 р.

Засновник – Міжнародний гуманітарний університет

Друкується за рішенням Вченої ради Міжнародного гуманітарного університету
протокол 6 від 05.07.2018 р.

Видавнича рада:

С.В. Ківалов, акад. АПН і НАПрН України, д-р юрид. наук, проф. – голова ради; **А.Ф. Крижановський**, член-кореспондент НАПрН України, д-р юрид. наук, проф. – заступник голови ради; **М.П. Коваленко**, д-р фіз.-мат. наук, проф.; **С.А. Андронаті**, акад. НАН України; **О.М. Головченко**, д-р екон. наук, проф.; **Д.А. Зайцев**, д-р техн. наук, проф.; **В.М. Запорожан**, д-р мед. наук, проф., акад. АМН України; **М.З. Згуровський**, акад. НАН України, д-р техн. наук, проф.; **В.А. Кухаренко**, д-р філол. наук, проф.; **Г.П. Пекліна**, канд. мед. наук, проф.; **О.В. Токарев**, Засл. діяч мистецтв України.

Головний редактор серії – доктор філологічних наук, професор **М.І. Зубов**

Відповідальний секретар – кандидат філологічних наук, доцент **Л.І. Морощану (Дем'янова)**

Редакційна колегія серії «Філологія»:

Н.В. Бардіна, доктор філологічних наук, професор; **О.А. Жаборюк**, доктор філологічних наук, професор; **К.Б. Зайцева**, кандидат філологічних наук, доцент; **Е. Пирву**, кандидат філологічних наук, професор; **Т.М. Корольова**, доктор філологічних наук, професор; **В.А. Кухаренко**, доктор філологічних наук, професор; **В.Я. Мізенька**, доктор філологічних наук, професор; **І.Б. Морозова**, доктор філологічних наук, професор; **Н.В. Петлюченко**, доктор філологічних наук, професор; **В.Г. Таранець**, доктор філологічних наук, професор; **Т.С. Шевчук**, доктор філологічних наук, професор.

Повне або часткове передрукування матеріалів, виданих у збірнику
«Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету»,
допускається лише з письмового дозволу редакції.

При передрукуванні матеріалів посилання на
«Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету» обов'язкове.

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 16819-5491Р від 10.06.2010

Адреса редакції:

Міжнародний гуманітарний університет, офіс 502,
вул. Фонтанська дорога, 33, м. Одеса, 65009, Україна,
тел. (+38) 099-547-85-90, www.vestnik-philology.mgu.od.ua

© Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.

Серія: «Філологія», 2018

© Міжнародний гуманітарний університет, 2018

Алімпієва О. І.,
студентка 5 курсу гуманітарного факультету
Запорізького національного технічного університету
Приходько А. М.,
доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії та практики перекладу
Запорізького національного технічного університету

ГЕНДЕРНО МАРКОВАНІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ АНГЛІЙСЬКОЇ ЛІНГВОКУЛЬТУРИ

Анотація. Статтю присвячено вивченню когнітивно-семантичних особливостей фразеологічних одиниць із гендерним компонентом у сучасній англійській мові. Запропоновано поділ гендерно маркованих фразеологічних одиниць на декілька груп – сімейно, соціально, професійно зумовлені, а також ті, що мають у своєму складі власне ім'я та морально-етичні якості. Всі вони конституюються на основі опозицій «чоловічість vs жіночість» і «позитивність vs негативність».

Ключові слова: фразеологія, гендер, суспільство, лінгвокультура, стереотип.

Постановка проблеми. Останнє десятиліття характеризується стрімким розвитком лінгвістичної гендерології. Це зумовлено усвідомленням того факту, що усі сфери людського буття мають два профілі – жіночий і чоловічий. Ця гендерна дихотомія проявляється на всіх рівнях мовної системи, у т. ч. на лексико-семантичному, одним із важливих представників якого є фразеологія. Фразеологічні одиниці (далі – ФО) найбільш концентровано відтворюють ідею гендеру, мабуть, тому, що відбивають безпосередній зв'язок людини, культури та мови. Тож зіставлення двох гендерних одиниць уможливує з'ясування спільного та відмінного у когнітивно-семантичній структурі концептів «чоловік» і «жінка», а також встановлення найбільш суттєвих фразеосемантичних характеристик осіб чоловічої та жіночої статі в англійській лінгвокультурі.

Об'єктом пропонованої розвідки є гендерно маркований сегмент фразеологічної підсистеми сучасної англійської мови, а предметом – структурно-семантичні особливості таких ФО, що й зумовлює основну мету дослідження – з'ясування шляхів і способів продукування та використання ФО з гендерним компонентом значення в англійській лінгвокультурі. Те, що різні мови відображають певні культурні відмінності й по-різному вербалізують одні й ті ж концепти, особливо чітко проявляється в рамках вивчення їхнього фразеологічного складу. Використання гендерного знання та його культурного складника дозволяє максимально повно розкрити культурну специфіку гендерних стереотипів і асиметрій, наявних у певному лінгвосоціумі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Становлення та інтенсивний розвиток гендерних досліджень у лінгвістиці припадає на кінець ХХ ст. Відмова від визнання об'єктивної істини, інтерес до людини, розвиток нових теорій особистості призвели до перегляду принципів і підходів до вивчення категорій етнічності, віку і статі, які раніше інтерпретувалися як біологічно детерміновані [11, с. 278]. За останні роки значно виріс інтерес до фразеологізмів, у яких акцентується увага на гендерному компоненті. У вивченні цього питання доклали зусиль такі дослідники, як Д. Батлер, О. Бессонова, Е. Горюшко,

И. Зикова, А. Кириллина, К. Мізія, В. Широких.

Саме за допомогою концептуального формування оцінювальних значень можна визначити поняттєві групи ФО з гендерним компонентом. Незважаючи на те, що лише частина концептуальної інформації виражена мовними засобами, а інша частина репрезентована у психічній образній схемі та іншими типами ментальних репрезентацій, найважливіші концепти закорінені в мові. Оцінні концепти є важливим фрагментом мовної картини світу [2, с. 52]. Так, навіть у першому наближенні до матеріалу можна помітити, що майже всі фразеологізми поділяються на ті, що містять «жіночий» компонент (*Mary Ann* – проста дівчина) і ті, що містять «чоловічий» (*hold-up man* – бандит, *zoo-daddy* – недільний тато, *jobs for the boys* – тепленьке місце, *doubting Thomas* – Хома невірний). Не дуриться англійська лінгвокультура й ФО без чіткого гендерного забарвлення (*a dead head* – зануда, *blue-collar worker* – людина робітничої професії), тобто тих, що є гендерно індиферентними.

Виклад основного матеріалу. Лінгвістична гендерологія співвідносить мову з особистістю за ознакою «біологічна стать». Гендерні ознаки мовної картини світу – це сутнісні прохви пізнання світу крізь призму його чоловічого і жіночого бачення, що інтегрують універсальні та національно специфічні ознаки, відбивають специфічні особливості когнітивної та комунікативної діяльності чоловіків і жінок, а також вплив статі на мовну поведінку її носія [1, с. 246].

Гендерний стереотип жінки сформовано в англійській лінгвокультурі поняттям «жінка», і всі його варіанти характеризували жінку за віком, родинним станом, сімейними стосунками, соціальною роллю (*aunt* – тітка, *daughter* – донька, *girl* – дівчина, *grandmother* – бабуся, *mother* – мати, *mother-in-law* – мати-закон, *wife* – дружина тощо). Конотативне значення цієї ЛСГ, відбите в англійській мові, є таким: *ніктується про свою зовнішність, байдужа, не ходить на спорт, емоційна, вірна своїй сім'ї, незрівнянна, з гарною інтуїцією, боїться старості, добра, послужлива, сорам'язлива, ніжна, слабка* [8, с. 329].

Гендерний стереотип чоловіка сформований такими поняттями, як *boy* – хлопчик, *brother* – брат, *father* – батько, *father-in-law* – світак, *grandfather* – дідусь, *husband* – чоловік, *uncle* – дядько та ін. Гендерний стереотип чоловіків в англійській мові: *не ніктується про свою зовнішність, непохитний, вільний, незалежний, із високим інтелектом, не боїться старості, головний, логічний, об'єктивний, могутній, спортивний, успішний* [8, с. 329].

Так чи інакше, гендерно марковані ФО англійської лінгвокультури конституюються на основі валоризації свого гендер-

ного компонента, через що описують гендерні стереотипи на підставі їх позитивної чи негативної оцінки. Найбільш підходять стереотипи, що проявляються в таких ідеографічно-тематичних групах, як сім'я, морально-етичні якості, соціальна та професійна значущість, власне ім'я.

Серед гендерно маркованих ФО доволі поширеною є ідеографічно-семантична група «сім'я». Навіть у дуже індивідуалізованому, високо мобільному та «гомо-гетеро-толерантному» світі ХХІ ст. сім'я продовжує займати центральне місце в житті людини, оскільки й надалі залишається одним із найважливіших соціальних інститутів [4, с. 115]. Тож і у фразеології, зокрема, до жінки, багато ФО надають позитивну оцінку жінці-дружині, жінці-матері та жінці-домогосподарці. Яскравим прикладом цього є ФО *The wife is the key of the house* – дружина – ключ до будинку. Важливу народну мудрість відбиває й ФО *Men make houses, women make homes* – Чоловік будує дім, а жінка робить його рідним вогнищем. Серед англомовних ФО звертають на себе увагу ті, що валоризують жінок як подружжя: *one's better half* – краща половина, *one's old Dutch* – чиясь дружина. Поряд із цим існують і ФО, які характеризують жінок негативно (*a tiger mother* – дуже сувора мати). Англомовна культура фіксує й таке явище, як страждання чоловіка від злої дружини: *Three things kicked the man from his house, smoke, rain and dripping evil wife* – Три речі виганяють чоловіка з його будинку: дим, дощ і злий чоловік.

У сім'ї становить чоловіків вище, а їх сімейне домінування закріплено і на рівні фразеології: *the king of the castle* – король замку, *the lord of the harvest* – лорд врожаю, добувач, *a good husband makes a good wife* – у гарного чоловіка і дружина розумна, *a new man* – чоловік, який допомагає дружині зробити домашні обов'язки і піклується про немовля. Проте актуальним для англійської лінгвокультури є й факт залежності чоловіка від жінки («негатив»): *A man without a woman is like a ship without a sail* – Чоловік без жінки схожий на судно без вітрила.

Найбільшочою є група ФО на позначення морально-етичних якостей чоловіка та жінки. Незважаючи на те, що представники жіночої статі описуються у фразеології з позитивного боку (*A woman's first advice is her best* – перша порада жінки, найкраща порада; *work as a bee* – працювати, як бджілка), не можна обійти увагою тенденцію до певної негативізації концепту «жінка». Так ФО *Man, woman and devil are the three degrees of comparison* – Чоловік, жінка і диявол є трьома ступенями порівняння натякає про оцінку градацію «погано – гірше – найгірше», де жінки постають гіршими, ніж чоловіки. ФО *Deeds are males, and words are female* – Діла – то чоловіки, а слова – то жінки містять натяк на надмірну жіночу балакучість і марно витрачений час. Це зайвий раз підкреслює й таке прислів'я, як *A sieve will hold water better than a woman's mouth a secret* – Решето витримає воду краще, ніж рот жінки – таємницю. Серед інших негативних якостей жінок фразеологічно фіксуються легковажність (*lady of easy virtue* – легковажна жінка; *lady of Babylon* – куртизанка) і надмірна емоційність (*common cold* – лайливість).

На цьому тлі не можна не звернути увагу на те, що англійська фразеологічна (під)система пропонує набагато більше чоловічих позитивних якостей, ніж жіночих. Пор.: *old stager* – досвідчена людина; *old salt* – досвідчений матрос; *a man of courage* – хоробрий; *a man of business* – ділова людина, бізнесмен; *a man of action* – енергійна людина; *a made man* – людин

на, яка досягла високого становища сама. Більш того, чоловік у таких ФО ототожнюється з самою людиною! Пор. далі: *As a man sows, so let him reap* – Як людина сіє, так нехай і пожинає; *Men are blind in their own cause* – Люди бувають сліпими у власних справах; *Manners make the man* – Манери – це людина. Основними негативними рисами чоловіка фразеологія вважає непорядність (*knight of fortune* – позаний авантюрист; *knight of industry* – шахрай), ніжність, яка є жіночою позитивною прерогативою (*fizzie boy* – ніжний чоловік; *girl boy* – ніжний чоловік), сластолюбство (*sugar daddy* – старий любитель). Негативно оцінюється фразеологією та поведінка чоловіка, яка не вписується у національно-психологічний стереотип: *a rough customer* – дуже грубо; *fighting cock* – сварливий.

Одним із помітних явищ англійської лінгвокультури є тематико-ідеографічна група ФО на позначення соціальної та професійної значущості чоловіків і жінок. Першим притаманним рисом є серйозність у роботі, що не може не оцінюватися позитивно: *boys in the backroom* – група чоловіків, що приймає рішення за лампунками; *company man* – людина, яка завжди працює для компанії і підтримує її політику; *cock of the walk* – важлива персона; *bread winner* – годувальник; *the blue-eyed boy* – чоловік, який не може погано виконувати роботу. Натомість соціальна та професійна значущість дружок виявляється у фразеологічному фонді англійської лінгвокультури дещо применшеною: *girl-servant* – прислуга; *gaiety girls* – акторки; *hello girl* – телефонний оператор; *the leading lady* – провідна акторка.

Доволі значну групу складають у нашому матеріалі й ФО, базовим компонентом яких є власне ім'я (умовно їх можна назвати фразеонімами). Чоловічі фразеоніми позначають зазвичай фізичні характеристики, розумові здібності й особистісні властивості їх носіїв: *As loud as Tom of Lincoln* – гучногolosий, як Том Лінкольн; *A Daniel come to judgement* – мудра людина; *Jack the Lad* – впевнений і не дуже серйозний юнак; *Barkus is willing* – чоловік бажає одружитися; *as patient as Job* – дуже терпеливий. «Чоловічі» ФО з негативним компонентом трапляються значно рідше. Зазвичай вони відбивають ті негативні риси, що є постійними характеристиками чоловіка: *Do a Lord Lucan* – втікати без попереджень; *Jack among the maids* – любитель жінок, бабій.

Фразеоніми з жіночим компонентом кількісно значно поступаються чоловічим, хоча й містять ті самі смислові акценти: розумові здібності, особистісні характеристики і морально-етичні якості. Пор.: *Cassandra warnings* – жіноча мудрість; *Sister Ann* – вірна, віддана подруга. Негативні фразеоніми з жіночим компонентом натякають на певні характеристики людини, зафіксовані в скриванні народної мудрості: *A painted Jezebel* – химерна жінка, *Pandora's box* – якщо ви відкриваєте Пандору, то це викликає всілякі неприємності.

ХХІ ст. знавло про себе тим, що жінки взяли за відстоювання своїх прав і навіть за їх диктування. На цьому ґрунті утворилося багато гендерно значимих ФО, які мають негативний відтінок: *wear the breeches* – жінка, яка утримує свого чоловіка; *the gray mare* – жінка, яка має владу над своїм чоловіком; *John Thompson's man* – людина під контролем дружини; *Mr. Right* – чоловік, який виконує всі прихили дружини; *stupid girl* – хитра дівчина. Ролі чоловіка та жінки відозначилися, суспільство давно визнало необхідність рівноправності. Прогресивно налаштованих і вільно мислячих чоловіків це не лякає, а страх більш слабких чоловіків перед сильною жінкою

надзвичайно великий. З цієї причини виникли нові параметри фразеологічної характеристики чоловіків із негативним компонентом: *(as) gentle as a lamb* – дуже сором'язливий; *matthia's darling* – дорослий чоловік, який перебуває під опікою своєї матері; *girl boy* – чоловік, який поводить себе, як жінка.

Висновки. Гендерно маркований фразеологічний корпус англійської лінгвокультури утворюється ідеографічно-семантичними групами, які існують на рівні знатності об'єкта для суб'єкта. Зокрема, серед гендерно маркованих ФО цілісно релевантними є такі групи, як сім'я, морально-етичні якості, соціальна та професійна знатність, власне ім'я, усереднені яких використовуються ФО з «чоловічим» компонентом значення (70%) і лише 30% – із «жіночим». Більш того, серед перших абсолютна перевага (85%) віддається ФО з позитивними конотаціями, тоді як ФО з негативними складають лише 15%. Натомість негативне позиціонування в англійській лінгво- і соціокультурній жінки подано 65% гендерно маркованих ФО, а позитивне – лише 35%.

Англійська фразеологічна картина світу є певною мірою маскулінною, що проявляється як кількісно, так і якісно. Додатково про це свідчить і той факт, що ФО, які використовуються для номінації людини, часто містять у своєму складі «чоловічий» компонент «шап». Англійська лінгвокультура, применшуючи роль і місце жінки в соціумі, схильна підносити в ньому чоловіка майже до рівня ідеалу, а подекуди й виставляти його як «стовп» буття. Виведене нею правило чоловічого позитиву не обходиться без винятків, які пристосовуються до окремих представників «сильної» половини людства: інваріант завжди зі знаком «плюс», а варіант може траплятися і зі знаком «мінус».

Перспектива подальшого студіювання заявленої проблеми полягає в можливості її вивчення зокрема у двох напрямках: по-перше, для з'ясування шляхів і способів дискурсивної реалізації гендерних ФО в англосаксонському комунікативному континуумі, а по-друге, в екстраполяції пропонованих принципів і підходів на інші природні мови задля наднаціонального й етноспецифічного їх осмислення.

Література:

1. Антрупина Г.Б. Лексикология английского языка: учеб. пособие. М.: Дрофа, 1999. С. 245–247.
2. Бессонова О.Л. Оцінний тезаурус англійської мови: когнітивно-гендерні аспекти: дисертація. Донецьк: ДонДУ, 2002. 463 с.
3. Горюхо Е.Н. Языковое сознание: гендерная парадигма: монография. М.: Харьков: ИД ИНЖЭК, 2003. 437 с.
4. Дружинин В.Н. Психология семьи. Екатеринбург: Деловая Книга, 2000. 208 с.
5. Зыкова И.В. Способы конструирования гендера в английской фразеологии. М.: Едиториал УРСС, 2003. 232 с.
6. Батлер Д. Гендерное беспокойство. Антология гендерной теории. Минск: Прогресс, 2000. С. 297–346.
7. Кирилина А.В. Гендерные аспекты языка и коммуникации. ... док. филол. наук. М.: МГЛУ, 2000. 369 с.
8. Сметтер Н. Социология / пер. с англ. М.: Феникс, 1994. 688 с.
9. Мішин К.І. Людина в дзеркалі компаративної фразеології. Кременчук: ПП Щербатих О.В. 2011. 448 с.
10. Уиксон Э. Современный англо-русский словарь. М.: ООО Изд-во АСТ, 2003. 864 с.
11. Широких В.М., Кудрявцев Л.П. Теоретические материалы по лексикологии современного английского языка. М.: Высшая школа, 2004. 316 с.
12. Harley H. English words: A Linguistic Introduction. Oxford: Blackwell Publishing, 2006. 290 p.
13. Kunin A.V. English-Russian dictionary of idioms. M.: Russkiy Yazyk, 2005. 503 с.
14. Spiers R.A. American Idioms Dictionary. Lincolnwood, Illinois, USA: National Textbook Company, 1987. 464 с.

Алимпиева А. Н., Приходько А. Н. Гендерно маркованные фразеологизмы в английской лингвокультуре

Анотація. Стаття присвячена вивченню когнітивно-семантичних особливостей фразеологічних одиниць з гендерним компонентом сучасного англійського мови. Предложено розділення гендерно маркованих фразеологічних одиниць на декілька груп – сімейно, соціально, професійно обумовлені, а також існуючі в своєму складі імена власні та морально-етичні якості. Всі вони конституюються на основі двох опозицій: «чоловічина vs жінощина» і «позитив vs негатив».

Ключевые слова: фразеология, гендер, общество, лингвокультура, стереотип.

Alimpieva A., Prykhodko A. Gender-marked phraseological units in the English linguoculture

Summary. The article is devoted to the study of cognitive-semantic features of phraseological units with a gender component in modern English. Gender-marked phraseological units are divided into several groups, which are family-driven, socially constructed, and professionally-related as well as those having their own names, moral and ethical characteristics. All of them are constituted on the basis of two oppositions, namely, "masculinity vs femininity" and "positivity vs negativity".

Key words: phraseology, gender, society, linguoculture, stereotype.

Додаток Б
Тези доповіді № 1

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ТИЖДЕНЬ НАУКИ

Збірник тез доповідей щорічної
науково-практичної конференції серед студентів,
викладачів, науковців, молодих учених і аспірантів

16–20 квітня 2018 року

Електронне видання комбінованого
використовування на DVD-ROM

м. Запоріжжя

УДК 001
Т39

*Рекомендовано до видання Вченою радою
Запорізького національного технічного університету
(Протокол №10 від 29.05.2018 р.)*

Упорядник Висоцька Н. І.

Редакційна колегія:

Наумик В. В., д-р техн. наук, професор (відпов. ред.)

Зайцева В. М., канд. пед. наук, професор

Івченко Л. Й., д-р техн. наук, професор

Луньов В. В., д-р техн. наук, професор

Піза Д. М., д-р техн. наук, професор

Прушківський В. Г., д-р екон. наук, професор

Сажнев В. М., канд. техн. наук, доцент

Висоцька Н. І., начальник патентно-інформаційного відділу

Тези доповідей друкуються методом прямого відтворення тексту, представленого авторами, які несуть відповідальність за його форму і зміст.

Т39 Тиждень науки. Тези доповідей науково-практичної конференції, Запоріжжя, 16–20 квітня 2018 р. [Електронний ресурс] / Редкол. : В. В. Наумик (відпов. ред.) Електрон. дані. – Запоріжжя : ЗНТУ, 2018. – 1 електрон. опт. диск (DVD-ROM); 12 см. – Назва з тит. екрана.

ISBN 978-617-529-196-2.

Зібрані тези доповідей, заслуханих на щорічній науково-практичній конференції серед студентів, викладачів, науковців, молодих учених і аспірантів. Збірка відображає широкий спектр тематики наукових досліджень, які проводяться у Запорізькому національному технічному університеті. Збірка розрахована на широкий загал дослідників та науковців.

ISBN 978-617-529-196-2.

© Запорізький національний
технічний університет (ЗНТУ), 2018

УДК 811.111'25'42

Приходько А. М.¹, Алімпієва О. І.²¹ д-р філол. наук, проф. ЗНТУ² студ. гр. ГФ-313м ЗНТУ

ЕТНОСПЕЦИФІЧНІ ТА ЛІНГВОКУЛЬТУРНІ ВИМІРИ АНГЛОМОВНОЇ ПАРЕМІЇ

У процесі свого розвитку і становлення мова накопичує достатньо ресурсів, які доповнюють і збагачують її семантико-семіотичні ресурси. До них належать не в останню чергу й паремії – стійкі фразеологічні одиниці з дидактичним підґрунтям (прислів'я, приказки, загадки, лічилки, притчі), що використовуються у вигляді певного цільнооформленого речення. Вони орієнтують дослідників на

1580

розгляд зв'язків і кореляції мови й духовної культури. Актуальним є прагнення до глибокого вивчення соціальної ролі паремій у житті суспільства, до питань формування національного і культурного образу.

Англійська мова є однією з найпоширеніших мов у світі, особливо як мова міжнародного спілкування. Саме тому особливості англійських паремій є одним із вельми привабливих об'єктів наукових розвідок. Оскільки паремія є формою духовної культури етносу, безпосередньо виражає його ментальність, вона стає предметом етнолінгвістичного та лінгвокультурного інтересу науковців (В. В. Жайворонок, В. В. Красних, В. А. Маслова, К. І. Мізін). У зв'язку із посиленням інтересом до культурного фонду мови сформувався лінгвокультурологічний підхід до вивчення паремійних одиниць як втілення народної культурфілософії. У межах цього підходу паремії активно використовують як матеріал для вивчення концептів, стереотипів, архетипів, етнокультури, ментефактів культури тощо.

У широкому колі досліджень сучасної етнолінгвістичної науки перебуває насамперед проблема співвідношення мови і культури загалом, та англійської зокрема [2, с. 95]. Проведення етнолінгвістичних розвідок передбачає дослідження результатів впливу, здійснюваного на англійську лінгво- і етнокультуру з боку звичаїв (*a rolling stone gathers no moth, a bad sheerer never had a good sickle*), національного характеру (*all is not gold that glitters, the king's picture*), вірувань (*Our inner thoughts are a lamp from the LORD!*), етнічного менталітету (*Just as iron sharpens iron, friends sharpen the minds of each other*) тощо. Семантичні особливості англійських паремій варіюються від протилежних значень до подібних, єдиних, описових або стверджувальних.

Етнолінгвістика є міждисциплінарною наукою, що вивчає мову як креативно-інтелектуальний продукт її носія, тобто етносу, який породив мовний феномен – ключовий елемент і водночас рушій національної культури [1, с. 23]. Вивчення паремії як етнокультурного елементу є дуже важливим етапом у науці. Вона поєднує в собі знання про соціокультурну антропологію та етнолінгвістику. Паремія – це насамперед середовище етнокультурних процесів, форма способу життя і культури всередині етносу, тісний перетин мови й культури в історичному континуумі.

Оскільки у формуванні картини світу беруть участь всі сторони людської діяльності, пареміологічні одиниці можна вважати глибинним, історичним джерелом не тільки мовної картини світу, а й лінгвокультурології та етнолінгвістики. Поняття «лінгвокультурологія» позначає особливу предметну галузь науки про культуру народу в тісному зв'язку з його мовою. Воно передбачає, що спільне володіння однією й тією ж мовою та лінгвосоціалізація в межах однієї лінгвокультурної спільноти є запорукою кооперативних відношень між людьми.

Займаючи провідне місце серед національно-специфічних компонентів англійської етнокультури, мова виступає одним із найвиразніших засобів

1581

репрезентації національної самобутності. У такий спосіб стає очевидним необхідність поглибленого вивчення усіх аспектів і прихованих меседжів такого мовного явища, як паремія. Паремія є тим історико-культурним джерелом, вивчаючи який можна спостерігати усі історичні етапи та зв'язки, мовні явища та особливості, симбіоз мови та культури. Зрештою вона дає уявлення про норми взаємодії та співіснування людей у контексті певних національних цінностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Жайворонок В. В. Етнолінгвістика в колі суміжних наук / В. В. Жайворонок // Мовознавство. – 2004. – № 5–6. – С. 23–35.
2. Мізін К. І. Людина в дзеркалі компаративної фразеології / К. І. Мізін. – Кременчук: ПП Щербатих О. В., 2011. – 448 с.

Додаток В
Тези доповіді № 2

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІКО-ГУМАНІТАРНИЙ ІНСТИТУТ
НТУ «ДНІПРОВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

ВСЕУКРАЇНСЬКА ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ І МОЛОДИХ УЧЕНИХ

**«СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ, ОСВІТНІ ТА ФАХОВІ ПРОБЛЕМИ
МОЛОДІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ»**

27 квітня 2018 року

м. Запоріжжя
ФОРМ Мокшанов В.В.
2018 р.

УДК 082.330.11

ББК 92.65.9

С69

Рецензенти:

Каленюк Ірина Сергіївна, доктор економічних наук, професор, директор Науково-дослідного інституту економічного розвитку ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»;

Якубовський Сергій Олексійович, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри «Світове господарство і міжнародні економічні відносини» Одеського національного університету ім. І. І. Мечнікова.

- С69 «Соціально-економічні, освітні та фахові проблеми молоді в умовах євроінтеграційних процесів»** : матеріали Всеукраїнської інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (27 квітня 2018 року, м. Запоріжжя. – Запоріжжя : Мокшанов В. В., 2017. – 448 с.
ISBN 978-617-7520-36-7

У збірці представлено матеріали учасників Всеукраїнської Інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Соціально-економічні, освітні та фахові проблеми молоді в умовах євроінтеграційних процесів». Розглянуто проблеми розвитку освітніх і фахових компетентностей молоді в умовах адаптації до європейського простору; визначено сучасні проблеми і тенденції розвитку бізнесу, фінансів, обліку та аудиту в контексті динамічних євроінтеграційних процесів; актуальні питання розвитку теорії та практики публічного управління та менеджменту; теоретико-прикладні проблеми маркетингу і логістики на регіональному та міжнародному рівнях, а також проблемні аспекти і перспективи розвитку гуманітарних наук в умовах європейської інтеграції. Запропоновано шляхи розв'язання соціально-економічних, освітніх і фахових проблем молоді в умовах євроінтеграційних процесів, включаючи забезпечення процесу реформування системи якості освіти та її прикладного спрямовування, регулювання зайнятості молоді та створення нових робочих місць, підвищення ролі культури і освіти молоді в процесі формування громадянських компетентностей.

Для наукових співробітників, фахівців органів державного управління та місцевого самоврядування, керівників підприємств різних форм власності, науково-педагогічних працівників і здобувачів вищої освіти.

УДК 082.330.11

ББК 92.65.9

© Автори статей, 2018

© Запорізький національний технічний університет, 2018

© Видавець Мокшанов В.В., оформлення, 2018

ISBN 978-617-7520-36-7

СЕКЦІЯ 6

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГУМАНІТАРНИХ НАУК В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Алімпієва О. І., магістрант
Запорізький національний технічний університет, м. Запоріжжя
Науковий керівник – д.філол.н., проф. Приходько А. М.

ХАРАКТЕРНІ РИСИ АНГЛІЙСЬКОЇ ПАРЕМІЇ

Чинники розвитку суспільства впливають безпосередньо як на саму людину, так і на мову, розвиток якої найповніше відображено у її лексичному та термінологічному складі. Прислів'я завжди виступали одним із способів вираження думки. Свій початок прислів'я беруть із давніх часів, але упродовж віків семантика їх змінювалась.

Особливості англійських паремій є одним із основних аспектів досліджень у царині пареміології. На відміну від інших фольклорних жанрів, які виникали у певний історичний період, досягали вершини свого розвитку і за деякий час занепадали, втрачаючи своє первісне значення, *паремія*, з'явилась на основі елементів інших жанрів і виокремилась у самостійний жанр. Вона постійно розвивається, поповнюючись новими формами, текстами. З'являються нові варіанти уже відомих паремій, розгалужуються понятійні гнізда, старі формулювання змінюються новими, набувають різні відтінки значення, постійно шліфуються, доповнюються. Актуальним є прагнення до глибокого вивчення англійської паремії, до питань формування національного і культурного образу.

Для того, щоб детально усвідомити й зрозуміти паремії, їх структуру, способи творення, звертаємо увагу на національний характер англійської мови. Він був описаний різними способами, але більшість коментаторів погоджуються з однією якістю, яку вони характеризують як відсуття переваги або «ізолювану гордість» (*mutual admiration society – суспільство взаємної хвали*). Наприклад, англієць демонструє дивовижну єдність у кризі (*company is distress makes sorrowless – у гурті й горе минає*). Крім того, типовою особливістю англієців є їх любов до ігор (*level playing field – ситуація, яка є збалансованою та чесною*), до прикладу, вони надають перевагу таким іграм, як футбол і крикет. Вони мають стримане та серйозне відношення до бізнесу (*be the business – бути висококваліфікованим*). Англієць також добре відомий як нація любителів тварин, саме тому спостерігаємо велику кількість прислів'їв з тваринами (*when the cat is away, the mice will play – без kota миши роздолля*). Однак, все це не означає, що англійська мова відрізняється від інших мов, адже англієць безперечно відчуває ті ж самі емоції: ревності, заздрість, радість і щастя, як інші – лише їх зовнішні реакції різні.

Емоції, мовні та культурні особливості, поведінкові характеристики, які притаманні англієцям, найкраще підкреслюють прислів'я та приказки, які детермінуємо як короткі твердження мудрості або поради, що передаються з покоління в покоління і стають загальнонародним надбанням. В кожній культурі є колекція мудрих висловлювань, які пропонують поради про те, як прожити життя. Приказки вважались квітами популярної дотепності та скарбами популярної мудрості. Прислів'я – це просте і коротке висловлювання, широко відоме, часто метафоричне, яке виражає основну істину чи практичну настанову, засновану на практичному досвіді людства та особливості народу та їх культури в часі та історії. Відмінним способом

покращити розуміння англійської культури, людей та історії є вивчення англійських прислів'їв та висловлювань [2, с. 78]

Паремії різних культур мають багато спільного, але крім того є певні особливості, які відбивають оригінальну національну культуру, її багатовікову історію. Прислів'я та приказки містять глибокий зміст і національну мудрість, які мають коріння в історичному минулому. Вони відображають людський спосіб мислення та сприйняття світу. Вони вважаються «кодами» культури, її специфічною лапідарністю та дотепною мовою. У поєднанні з іншими джерелами паремія може вказати на невідомі сторони «історії», яким чином різні аспекти життя були і зараз відображаються в розумінні людей, що вважається важливим у сприйнятті культурою свого мікросвіту. Прислів'я містять спостереження повсякденного життя, складають популярну філософію життя і дають уявлення про поведінку та характер людини. Вони викили завдяки своїй стислості, римі та ритму, котрий захоплював слух і допомагав пам'яті [4, с. 81]. Англійські прислів'я характеризують певні риси Англії – такі, як: самоконтроль (*when angry, count a hundred – коли розсердишся, рахуй до ста*), толерантність (*give and take – компроміс*), консервативність (*behind the times – традиційний, старомодний*), важку роботу (*by doing no hing we learn to do ill – нічого не роблячи, ми вчимося поганим справам*), любов до свого будинку (*there is no place like home – нема кращого місця на планеті, ніж дім*) та здоров'я (*good health is above wealth*). Приказки є яскравим проявом національного мистецтва та важливою частиною мови. У прислів'ях люди поділяли свої уявлення про істину, любов і дружбу, справедливість, людину та її стосунки з оточуючими, життя та смерть, багатство та бідність, в минулому та теперішньому, в різних аспектах реальності.

Значна кількість англійських приказок і прислів'їв узятя саме з Священного Писання (*The Root of the Matter – корень причини*). Мілер дійшов висновку, що культури, які ставляться до Біблії як до «великої духовної книги, що містить у собі п'ятсот приказок, походять від Біблії» [5, с. 12]. Оскільки Біблія перекладена з арамейської мови, то її мудрі думки відображають свідомість старовіврейського суспільства. «Книгу книг» читали ще у старі часи, тому багато висловлювань з неї стали частиною свідомості людства [3, с. 62].

Вивчення приказок і прислів'їв досягло розквіту за часів Шекспіра, і більш ніж ймовірно, що багато з них, приписувані саме Великому Барду, проте існували в усній традиції і раніше. Їх називають «шекспіризмами» (*brevity is the soul of wit – стислість – душа дотепності*). Більшість з них трапляється в текстах лише один раз, і тому їх форма є фіксованою. Окрім того, Шекспір не лише популяризував прислів'я та приказки, але й був творцем влучних висловів. Цитати Шекспіра стали і залишаються надзвичайно чисельними – вони зробили значний внесок у лексичний склад англійської мови [1, с. 180]. Вартий уваги той факт, що висловлювання з літературних творів час від часу використовуються як прислів'я, але так і не стають ними, будучи не то цитатою, не то прислів'ям.

Інше важливе джерело англійських прислів'їв – це прислів'я та приказки, запозичені з інших мов. Прислів'я, перш ніж стати англійським, існувало у латинській, французькій чи, скажімо, у якійсь іншій мові. Цікавим є припущення, що вислів із самого початку його використання міг належати до англійської мови, але, шоправда, не будучи записаним, утвердився вже в іншій. Отже, власне англійські прислів'я та приказки відображають загальну культуру й досвід англійців, вони є національним кодексом життя, мають різні джерела походження (зокрема, з Біблії) та запозичені з інших мов.

Прислів'я і приказки Шекспіра, які характеризували у епоху, зараз використовуються для зміцнення висловлювань інтелігентних людей. Процес утворення прислів'їв є тривалим та не має певних часових континуумів їх зародження. Проте ми можемо охарактеризувати з впевненістю шляхи їх утворення. З часом прислів'я чи приказка стає частиною суспільної свідомості. Паремії займають провідне місце у мові тому, що виступають одним із найвиразніших засобів репрезентації національної самобутності. У такий спосіб стає очевидним необхідність поглибленого вивчення усіх аспектів і прихованих значень такого мовного явища, як паремія.

Література

1. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка / И. В. Арнольд. – М. : Высш. Шк., 1986. – 295 с.
2. Дешериев Ю. Д. Влияние социальных факторов на функционирование языка [за ред. Дешериева Ю. Д.]. – М. : Наука, 1988. – 198 с.
3. Южченко В. Д. Народження і життя фразеологізму / В. Д. Южченко. – К. : Рад. школа, 1998. – 144 с.
4. Karagiorgos P. Greek and English proverbs collected and Translated by Panos Karagiorgos / P. Karagiorgos. – Corfu, 1999. – 235 p.
5. Mieder W. Not by bread alone: Proverbs of the Bible / Wolfgang Mieder. – New England Press, 1990. – 79 p.

Додаток Г

Зразки емпіричного матеріалу, цитованого в тексті роботи

Пареміологічна стереотипізація ЧОЛОВІКА в англійській лінгвокультурі

Гендерний стереотип чоловіка:

- boys will be boys – хлопці завжди залишаються хлопцями
- busiest men find the most time – у занятого чоловіка час завжди знайдеться
- deeds, not words – чоловік діла, а не слова
- experience is the father of wisdom – досвід – батько розуму
- faint heart never won fair lady – з боязким серцем красуню не підкориш
- first thrive and then wive – спочатку наживи, а потім одружуйся
- a friend in need is a friend indeed – друг пізнається у горі
- a good husband makes a good wife – гарний чоловік, тож і дружина гарна
- handsome is as handsome does – гарний той, хто гарно себе веде
- he is rich that has few wants – багатий той, в кого мало бажань
- a Cattle baron – впливова людина
- a captain of industry – видатний лідер промислової або комерційної фірми
- the child is the father of the man – впливи та переживання дитинства визначають свого персонажа як дорослого
- a lever dick – хтось розумний поверховим чином або є занадто зухвалим

Мужність:

- fortune favours the brave – фортуні сприяє сміливість
- as firm as a rock – стабільний, непохитний
- as safe as houses – дуже надійний
- as safe as the Bank of England – можна пожитися як на кам'яну стіну
- as tough as nails – вольовий, незламний
- man are not to be measured in inches – чоловіків визначають не в дюймах
- be worth ones salt – бути гідною людиною
- Father figure – людина з повагою, надійна людина
- Prince charming – ідеальний чоловік
- be a man enough – бути справжнім чоловіком на всі 100 %
- a good man is hard to find – справжнього чоловіка важко знайти
- Hector Protector was dressed all in green
Hector Protector was sent to the Queen.
The Queen did not like him,

Nor more did the King
So Hector Protector was sent back again

Розумовий потенціал:

- brain – розумник
- old salt – досвідчений матрос
- to be a brainiac – бути дуже розумним і блискучим чоловіком, бути генієм
- a word is enough to the wise – розумному чоловіку й слова достатньо,
- fools build houses, but wise men buy them – дурні будують будинки, але мудрі купують їх
- a man's brain has a more difficult time shifting from thinking to feeling than a woman's brain does – чоловічий мозок має важче час перейти від мислення до почуття, ніж це робить жіночий мозок
- a wise man will use his mind and knowledge wisely – розумний чоловік використовує свій розумовий потенціал з користю
- boy wonder – надзвичайно обдарований чоловік або юнак
- wit – дотепник

Годувальник сім'ї

- without rice, even the cleverest housewife cannot cook – без рису навіть найрозумніша домогосподарка не може готувати
- the blue-eyed boy – чоловік, який не може погано виконувати роботу
- breadwinner – годувальник
- Englishman's home is his castle – будинок англійця – його фортеця,
- with money one may command devils; without it, one cannot even summon a man – з грошами можна командувати демонам, без них не можна навіть викликати людину
- a man without money is like a ship without sails – людина без грошей – це як корабель без вітрил
- he who trusts in his riches will fall, but the righteous will flourish like the green leaf – той, хто вірує в своє багатстві, провалюється, але праведники будуть процвітати, як зелений лист

Голова сім'ї

- don't give your son's wife fall-harvest eggplant to eat – не давай сину своїй дружини з'їсти осінній урожай баклажанів
- teach your son in the front garden and your wife on the pillow – вчіть свого сина у полісаді і свою дружину на подушці
- cock of the walk – важлива персона
- fortune does not change men, it unmasks them – фортуна не змінює чоловіків, вона знімає з них маски

- a miserly father makes a prodigal son – жахливий батько ростить погано-го сина
- man is the head of the family, woman the neck that turns the head – чоловік – голова сім'ї, жінка – шия, яка повертає голову
- family man – сімейний чоловік

СР-профіль «Концепт-чоловік»:

- man and wife are one flesh – чоловік та жінка є однією плоттю
- if you curse your wife in the evening, you will sleep alone at night. A crisis is an opportunity riding the dangerous wind – Якщо ти проклинаєш свою дружину увечері, ти будеш спати один уночі. Криза – це момент попастися на небезпечний вітер
- a good dog does not bite a chicken and a good man does not hit his wife – хороша собака не кусає курку і хороша людина не вдарить його дружину;
- when the husband earns well, the wife spends well – коли чоловік добре заробляє, дружина добре витрачає
- in a good family the husband is deaf and the wife blind – у добрій сім'ї чоловік глухий, а дружина сліпий
- the wife carries the husband on her face; the husband carries the wife on his clothes – дружина відзеркалює чоловіка на обличчі; чоловік відзеркалює дружину на одязі
- each husband gets the infidelity he deserves – кожен чоловік отримує ту невірність, яку він заслуговує

Управління жінкою:

- Old Mother Goose
When she wanted to wander,
Would ride through the air
On a very fine gander.
- Thompson`s man – людина під контролем дружини;
- Mr. Right – чоловік, який виконує всі примхи дружини;

Батько:

- twinkle in (one's) father's eye – час перед народженням когось,
- the child is father of the man – син свого батька,
- father something on someone – вважати когось автором, творцем чогось

Оцінна номінація чоловіка (позитив):

- old salt – досвідчений матрос;
- a man of courage – хоробрий;
- a man of business – ділова людина, бізнесмен;
- a man of action – енергійна людина;
- a made man – людина, яка досягла його високого становища сам,

- father figure – впливовий чоловік
- man of letters – експерт
- man's man – справжній чоловік
- right-hand man – перший або найнадійніший помічник
- of other mens leather, men take large whangs – з інших чоловічих душ, чоловіки потребують більшого
- in some mens aught mon the old horse die – у деяких чоловіках, як і раніше, помер старий кінь
- everything comes to him who knows how to wait – все приходить до того, хто вміє чекати
- handsome is a handsome does – гарний той, хто гарно чинить
- like carpenter, like chips – майстра пізнати по його роботі
- the answer to a maiden`s prayer – справжній красень, завидний наречений
- brave as a lion – без страху, сміливий
- hard as flint – бос
- hungry as hunter – голодний як мисливець
- keen as mustard – дуже активний
- broth of a boy – хороший, добрий чоловік
- bully – близький друг (звичайно при схваленні, похвалі)
- smoothie – приємний, хоч і неглибокий, невдумливий чоловік,
- sapient – розумний чоловік
- Sea dog – старий досвідчений моряк
- don – досвідчений чоловік

Номінації чоловіка з суфіксоїдом Man (= людина):

- as a man sows, so let him reap – Як людина сіє, так нехай і пожинає;
- men are blind in their own cause – Люди бувають сліпими у власних справах
- manners make the man – Манери – це людина
- every man for himself – кожний сам за себе
- every man has his price – кожна людина має свою ціну
- man in the street – звичайна людина
- man of parts – талановитий чоловік
- man of straw – слабка людина
- man's loss is another man's gain – одна людина втрачає, а інша знаходить
- renaissance man – це талановита людина в різних областях, особливо коли їх таланти включають як науку, так і мистецтво
- the man in the street – пересічна людина
- a man may lead a horse to the water, but he cannot make him drink – не всього можна домогтися примусом
- among the blind the one-eyed man is King – Серед незрячих одноока людина – король

- Man does not live by bread alone – не лише хлібом живе людина (не тільки матеріальним благом)

- No Man is a Hero to his valet – жодна людина не буває героєм в очах свого слуги

- Man poses, God disposes – людина має намір, Бог розпоряджається

- Man can die but once – людина може померти лише один раз

- Don't strike a man when he is down – не бийте людину, коли вона лежить

- One man's meat is another man's poison – то, що для однієї людини їжа, для іншої – отрута

- Give a man enough rope and he will hang – дай дурню мотузку, він й повіситься

- The drowning man will catch a straw – потоплюючий хапається за соломинку, якою би незначною вона не була

- Every man to his taste – кожній людині – свій смак

- A bad workman quarrels with its tools – поганий майстер не ладнає зі своїми інструментами

- All men are created equal – усі люди рівні у правах

- A bogey man – хтось, через його явно таємничі чи невідомі здібності, здатний вразити страхом іншого

- What does man love more than life

Fear more than death or mortal strife

What the poor have, the rich require,

and what contented men desire,

What the miser spends and the spendthrift saves

And all men carry to their graves?

{Nothing}

Оцінна номінація чоловіка (негатив)

- knight of fortune – поганий авантюрист;

- knight of industry – шахрай

- kunk – неприємна людина, негідник

- villain – шахрай

- sugar daddy – старий любитель

- a rough customer – дуже грубий

- fighting cock – сварливий

- no fool like an old fool – немає такого дурня, як старий дурень

- fools rush in where angels fear to tread – дурні кидаються туди, куди куди ангел боїться ступити

- Give him an inch and he'll take an Ell – Дай йому дюйм, він і весь лікоть відхопить

- Calamity is a man's true touchstone – нещастя – справжній пробний камінь для людини

- silly as a goose – дурний як півень

- drunk as a lord – дуже п'яний

- a cog in a machine – малий чи незначний член великої організації чи системи
- nitwit – роззява

У сім'ї становище чоловіків вище:

- the king of the castle – король замку
- the lord of the harvest – лорд врожаю, добувач
- a good husband makes a good wife – у гарного чоловік і дружина розумниця
- a new man – людина, хто допомагає його дружині зробити домашні обов'язки і піклується про немовля
- a good father is a source of inspiration and self-restraint – гарний батько є джерелом натхнення і самообмеження
- one father is enough to govern one hundred sons, but not a hundred sons one father – одного батька достатньо, щоб управляти ста синами, але сотні синів одним батьком
- one father is more than a hundred schoolmasters – один батько краще ніж сотні наставників
- The most important thing a father can do for his children is to love their mother – найважливіше, що батько може зробити для своїх дітей, – любити свою матір
- it is a wise father that knows his own child – це мудрий батько, що знає свою дитину

Залежність чоловіка від жінки («негатив»):

- A man without a woman is like a ship without a sail – Чоловік без жінки походить на судно без вітрила
- better to live in a desert than with a quarrelsome and nagging wife – краще жити в пустелі, ніж з сварливою та вразливою дружиною
- men don't oppress women any more than women oppress men – чоловіки не пригнічують жінок більше, ніж жінки, що пригнічують чоловіків
- strong women only marry weak men – сильні жінки одружуються лише на слабких чоловіках
- humble as a lamb – дуже сором'язливий
- smooth as velvet – дуже чутливий
- lizzie boy – ніжний чоловік
- girl boy – ніжний чоловік

Соціорольова та професійна значущість. (Чоловіки – позитив):

- boys in the backroom – група чоловіків, що приймає рішення за лаштунками
- company man – людина, яка завжди працює для компанії і підтримує її політику
- militarist – воячина
- hard as flint – бос

- the blue-eyed boy – чоловік, який не може погано виконувати роботу
- lord – магнат в якійсь галузі промисловості або торгівлі
- oilman – власник нафтової компанії
- timberman – власник деревопереробної компанії
- money-man – фінансист, банкір
- master – робітник, який має власну справу
- bung – володар шинку
- good man – заможний чоловік
- Farmer, farmer, driving cattle,
Listen to his money rattle!
One-a, two-a, three-a dollah,
Out goes he, now hear him hollah!

Соціорольові та професійні позначення чоловіка (негатив):

- saga boy – нероба, ледачий чоловік
- party man – чоловік, який не працює і часто відвідує вечірки
- gay dog – чоловік, що потурає своїм слабкостям
- loon – бездіяльний чоловік, ледар
- crawler – нероба

Чоловічі пароніми (позитив):

- As loud as Tom of Lincoln – гучноголосий, як Том Лінкольн
- A Daniel come to judgement – мудра людина
- Jack the Lad – певнений і не дуже серйозний юнак
- Barkus is willing – чоловік бажає одружитися
- as patient as Job – дуже терплячий
- Jack of all trades – майстер на всі руки
- Peeping Tom – дуже зацікавлений
- Mr. Nice Guy – порядний чоловік
- John Bull – типовий англієць
- Joe Bloggs – типовий чоловік
- the real McCoy – геніальна ідея,
- all work and no Play makes Jack a dull boy – багато роботи зробили з ма-

впи чоловіка

- patient as Job – дуже терплячий
- Before you could say Jack Robinson – дуже швидкий
- An Aladdin's cave – ресурс багатства та добробуту
- Clonel Blimp – помпезний, реакційний тип людини
- Johnny Head-in the Air – мрійливий чоловік

Чоловічі пареоніми (негатив):

- Do a Lord Lucan – втікати без попереджень
- Jack among the maids – любитель жінок, бабій
- Simple Simon – простак
- let George do it – хай хтось інший це зробить (перекладання обов'язків)

- an angry young man – молода людина, особливо інтелектуал, яка заперечує моральні, соціальні, політичні погляди свого часу і намагається змінити їх засобами протесту
- all the Kings horses and all the Kings men can't do sth – ніхто впливовий, розумний
- To live the life of Riley – ніхто, жодна людина, хоча розумна, потужна, впливова, здатна щось зробити
- Little Tommy Tinker
Sat on a clinker
And he began to cry,
«Oh Ma!
Oh Ma!»
Poor little innocent guy!
- Doctor Foster went to Gloucester
In a shower of rain
He stepped in a puddle,
Right up to his middle,
And never went there again
- Robin the Bobbin
Robin the Bobbin, the big-bellied Ben,
He ate more meat than fourscore men;
He ate a cow, he ate a calf,
He ate a butcher and a half,
He ate a church, he ate a steeple,
He ate a priest and all the people!
A cow and a calf,
An ox and a half,
A church and a steeple,
And all good people,
And yet he complained that his stomach wasn't full
- Bobby Bippy bought a bat.
Bobby Bippy bought a ball.
With his bat Bob banged the ball
Banged it bump against the wall
But so boldly Bobby banged it
That he burst his rubber ball
«Boo!» cried Bobby
Bad luck ball
Bad luck Bobby, bad luck ball
Now to drown his many troubles
Bobby Bippy's blowing bubbles.
- The bottle of perfume that Willy sent
was highly displeasing to Millicent.
Her thanks were so cold
that they quarreled, I'm told

o'er that silly scent Willy sent Millicent

- doubting Thomas – невіруюча людина,
- (as) drunk as Davids sow – дуже п'яний,
- Old as Adam – старий як світ, прадавній
- Bacchus has drowned more men than Neptune – пияцтво загубило більше чоловіків, ніж Нептун
- Murphy's law – прогнозоване невезіння

Пареоніми з історично-релігійним підґрунтям:

- doubting Thomas – людина, яка наполягає на доказах, перш ніж вона буде щось вірити
- Judgement of Solomon / Solomon's choice – (посилання на мудрого суддю та його стратегії)
- not know (someone) from Adam – не знати людину взагалі
- rob Peter to pay Paul – людина, що бере щось від когось чи від чогось, щоб дати комусь або чомусь щось, чим можна заплатити борг
- Homer sometimes nods – і найвидатніші вчені іноді помиляються
- a Daniel come to judgement – мудра людина
- bold as Beauchamp – відважний, сміливий, хоробрий як Б'ю Чамп
- proud as Lucifer – дуже гордий
- Rich as Croesus – дуже заможний

Паремійні одиниці з компонентом Lord (or God):

- the Lord of creation – Творець всього існуючого
- the Lord helps those who help themselves – Господь допомагає тому, хто допомагає собі сам
- Lord High Everything Else – людина, яка виконує багато завдань
- Lord's Supper – інший термін для Тайної Вечері, останній прийом їжі, який Ісус поділив з Його учнями перед Його розп'яттям, що, на думку християн, встановив причастя Євхаристії
- Lord it over – виступати як начальник і майстер когось, бути господарем над кимось
- Lord willing and the creek don't rise – людина, що здатна виконувати завдання або виконувати зобов'язання, не допускаючи непередбачених ускладнень
- what hath God wrought – дивуватися всесиллю Божому
- by the grace of God – з Божою допомогою
- God's honest truth – справжня правда
- If God did not exist, it would be necessary to invent Him – якщо Бога не існує, буде необхідним його творити (людям потрібна божество для поклоніння)
- man plans and God laughs – фраза, яка критикує тенденцію людей планувати, оскільки немає гарантії, що плани будуть розроблені.

Пареміологічна стереотипізація ЖІНКИ в англійській лінгвокультурі

Гендерний стереотип жінки:

- a thing of beauty is a joy for ever – сенс краси – бути радістю завжди
- there is no rose without a thorn – нема рози без шипов
- a rose by any other name would smell as sweet – як розу не називай, аромат її усе ж солодок
- the early bird catches the worm – яка пташка раніше прокинулася, та швидше і корму знайшла
- a woman's place is in the home – місце жінки – у домі
- a gracious woman keeps honor, and strong men retain riches – гарна жінка береже честь, а сильні чоловіки опікуються багатством

Природна характеристика – вік:

- mutton dressed as lamb – жінка похилого віку, що намагається виглядати молодшою
- women and music should never be dated – жінки та музика ніколи не повинні мати вік
- there is no such thing as good small beck, good brown bread, or a good old woman – немає нічого кращого за маленький гарний бек, смачний сірий хліб або гарну жінку у віці
- quoth the old woman – покликати стару
- when she stepped into the milk bowl – коли вона ступила у молодильну чашу
- she has eaten a snake – молода тому, що випила яду
- she's in her early twenties – означає, що їй лише 20
- she's wise beyond her years – мудра не по рокам

Природна характеристика – краса:

- beauty queen – королева краси, виглядає так, наче перемогла конкурс краси
- dressed to kill – може вбити наповал своєю красою
- get your beauty sleep – заспокоїти свою красуню
- not a hair out of place – має ідеальну зовнішність
- A poor beauty finds more lovers than husbands – дічина обділена красою знаходить більше коханців, ніж чоловіків
- the most beautiful roses grow on graves – найкрасивіші троянди ростуть на могилах
- a beautiful bird is the only kind we cage – чудова пташка – єдина, кого ми можемо саджати у клітку
- beautiful girls are seldom happy, intelligent boys are seldom beautiful – красиві дівчата рідко бувають щасливі, розумні хлопчики рідко красиві

- eighteen daughters beautiful as goddesses are not as good as one crippled son – вісімнадцять дочок прекрасні наче богині не такі хороші, як один покалічений син

- as fair as a lily-beautiful as a flower lily – настільки ж чарівна, як лілія, красива, як квітка лілія

- as graceful as a swan – витончена як лебідь

- pretty as a picture – гарна як картинка

- Beauty in a woman without good judgment is like a gold ring in a pig's snout – Краса у жінки без доброї критики – це як золоте кільце у свинячій морді

- A woman and a glass are always in danger – Жінка як скло завжди під загрозою

- rosebud – гарна молода жінка

- chit – молода, худорлява жінка

СР-профіль «жінка-дружина»:

- weeping bride-laughing wife, laughing bride-weeping wife – плачуча наречена- дружина, що сміється, наречена, що міється-плачуча дружина

- a bad wife is one hundred years of bad harvest – погана дружина, то 100 років поганого врожаю

- a faithful wife does not marry again – вірна дружина не одружується знову

- a man with a skinny wife is a deceitful man – чоловік з худю дружиною – обманливий чоловік

- beauty becomes a concubine – чеснота стає дружиною, краса стає наложницею

- one God, one wife, but many friends – один Бог, одна дружина, але багато друзів

- a man without a wife is but half a man – чоловік без дружини – це лише половина чоловіка

- two things prolong your life: A quiet heart and a loving wife – дві речі продовжують життя: спокійне серце і любляча дружина

- He who finds a wife finds what is good and receives favor from the LORD – Той, хто знаходить дружину, знаходить те, що добре, і отримує благодать від Господа

- Houses and wealth are inherited from parents, but a prudent wife is from the LORD – Будинки та багатство успадковуються від батьків, але розумна дружина від Господа

СР-профіль «хранительница домашнего очага»:

- the fingers of the housewife do more than a yoke of oxen – пальці домогосподарки роблять більше, ніж траверса волів

- a woman's work is never done – багато домашньої роботи

- every bird likes its own nest – кожна птиця любить своє гніздо

- the wise woman builds her house, but with her own hands the foolish one tears hers down – гарна дружина будинок збереже, а погана – рукавом рознесе

СР-профіль «жінка-мати»:

- don't trust your wife until she has born you ten sons – не довіряй своїй дружині, поки вона не породить тебе десятиох синів
- a mother understands what a child does not say – мати розуміє дитину, навіть без слів
- a child may have too much of his mother's blessing – дитина може мати занадто багато благословення матері
- a mother never thinks her baby is ugly – для матері не буває не гарних дітей
- mothercraft – навички, пов'язані з турботою про дітей
- mum's the word – нікому нічого не говорити
- earth mother – чуттєва жінка, або жінка з яскраво вираженим материнським почуттям

Морально-етичні якості жінки з позитивної точки зору

- A woman's first advice is her best – перша порада жінки, найкраща порада; work as a bee – працювати як бджілка
- old wives tale – правда, істина
- a woman with a mission – жінка, яка рішуче налаштована робити або отримати те, що вони хочуть
- be twice the woman – бути набагато краще, сильніше, здоровіше і т. д., ніж хтось або раніше
- woman-about-town – модниця
- a woman for all seasons – успішна жінка
- woman of the match – спортсменка, яка найкраще виступає в спортивному матчі, особливо гра з футболу, регбі чи крикету
- pigsney – люба, дорога для когось дівчина або жінка
- bonnibel – чесна, порядна дівчина (при хваленні), damsel – молода не-одружена дівчина
- chit – молода, худорлява жінка
- strong woman – жінка, що публічно виявляє героїзм

Негативації концепту жінка:

- Man, woman and devil are the three degrees of comparison – Чоловік, жінка і диявол є трьома ступенями порівняння
- Deeds are males, and words are female – Дії – то чоловіки, а слова – то жінки
- a woman's tongue cracks bones – жіночий язик тріщить кістки
- A sieve will hold water better than a woman's mouth a secret – Решето витримає воду краще, ніж рот жінки таємницю
- lady of easy virtue – легковажна жінка
- lady of Babylo – куртизанка
- woman of ill repute – жінка легкої поведінки

- fallen woman – жінка, яка втратила повагу через участь у дошлюбному сексі
- Athanasian wench – знижуючий термін для непристойної жінки, яка легко має секс з будь-якою людиною, яка її просить
- common scold – лайлива
- hell has no fury like a woman scorned – немає нічого страшнішого за жіночий гнів
- business woman означає – 1) бути діловою та успішною жінкою; 2) бути жінкою легкої поведінки
- there is no rose without a thorn – немає троянди без шипів
- Geese with geese, and women with women – знайся кінь з конем, а віл з волом
- For a harlot is a deep ditch, and a wanton woman is a narrow pit – Бо блудниця – глибокий рів, а розпусниця – вузька яма
- A woman has the form of an angel, the heart of a serpent, and the mind of an ass – Жінка має форму ангела, серце змії, і розум осла
- April weather, woman's love, rose-leaves, dice, and card-luck, change every moment – Квітнева погода, жіноче кохання, листя троянди, кістки і карта удачі, змінюються кожен момент
- hempy – негідниця, яку варто покарати
- mermaid – жінка, яка часто бовтається вдома у воді
- mare – кобила
- tannie – манірна, немолода жінка
- cat – жорстока, лиха жінка
- beldam – мегера
- jade – відьма
- floozy – жінка легкої поведінки
- damned wretch – негідниця, паскуда
- when an ass climbs a ladder, we may find wisdom in a woman – швидше віслик зможе лазити по драбині, ніж у жінці знайдеться крапля розуму
- tawpie – дурнувата
- woman's mind is the infantile mind – розум жінки – як у дитини
- Long of hair and short of brain – коса довга, а розуму – і пальця не обернеш
- A woman's advice is best at a dead lift – слухай жінку лише на останок
- So she bought
a bit of butter,
better than
her bitter butter

Ідеографічно-семантична група «сім'я» з позитивної точки зору:

- The wife is the key of the house – дружина – ключ до будинку
- make houses, women make homes – Чоловік будує дім, а жінка робить його рідним вогнищем

- only a mother can understand the suffering of a son – тільки мати може зрозуміти страждання сина
- only a mother would carry the child that bites – тільки мати буде піклуватися про дитину, яка кусається
- a baby on its mother's back doesn't know the journey is long – дитина на спині матері не помічає, що подорож є довгою
- one's better half – краща половина
- one's old Dutch – чиясь дружина
- A woman's vengeance knows no bounds – жіноча помста не має меж
- Man without woman, is head without body; woman without man, is body without head – Чоловік без жінки – голова без тіла; жінка без чоловіка, це тіло без голови
- Little Arabella Miller
Had a fuzzy caterpillar
First it crawled up on her mother
Then upon her baby brother
They said, «Arabella Miller!
Put away your caterpillar!»
Little Arabella Miller
Had a fuzzy caterpillar
First it crawled upon her brother
Then upon her dear grandmother
Gran said, «Arabella Miller,
How I love your caterpillar».

Жінка з негативної точки зору в сім'ї :

- a tiger mother – дуже сувора мати
- smoke, stench, and a troublesome wife are what drive men from home – дим, сморід і неприємна дружина – те, що відвертає чоловіка від дому
- who has a bad wife, his hell begins on earth – хто має погану дружину, його пекло починається на землі
- Three things kicked the man from his house, smoke, rain and dripping evil wife – Три речі виганяють чоловіка з його будинку: дим, капання дощу і зла дружина
- A never-ending dripping on a very rainy day and a contentious woman are alike – Безкінечне капання в дуже дощовий день, і суперечлива жінка є однаковими речами

Соц. і проф. значущість жінки з позитивної точки зору

- gaiety girls – акторка
- girl-servant – прислуга
- hello girl – телефонний оператор
- the leading lady – провідна акторка
- hostess – жінка, яка володіє розважальним закладом або готелем

- mistress – жінка, що має глибокі знання в мистецтві, гуманітарних науках, seamstress – швачка
- fishwife – жінка, що продає рибу та інші морепродукти
- bar-girl – жінка, яку наймають для залучення клієнтів купувати напої в барі

Соц. і проф. знач негатив

- daw – ледача жінка
- hallockit – нікчема, ледача жінка
- harpy – скупа, пожадлива жінка
- bag-lady – бездомна жінка
- bunter – жебрачка

Пареонім із жіночим компонентом:

- Cassandra warnings – жіноча мудрість
 - Sister Ann – вірна, віддана подруга
 - Positive Polly – оптимістична дівчина
 - Suzy homemaker – гарна господиня
 - Caesars wife is above suspicion – «Дружина Цезаря», людина, що стоїть поза підозрою
 - Martha – жінка, що активно займається домашніми справами
- Miss Polly had a dolly
Who was sick, sick, sick,
So she called for the doctor
To be quick, quick, quick;
The doctor came
With his bag and his hat,
And he knocked at the door
With a rat-a-tat-tat.
He looked at the dolly
And he shook his head,
And he said «Miss Polly,
Put her straight to bed.»
He wrote out a paper
For a pill, pill, pill,
«That'll make her better,
Yes it will, will, will!»
- Mary Mac's mother's making Mary Mac marry me.
My mother's making me marry Mary Mac.
Will I always be so Merry when Mary's taking care of me?
Will I always be so merry when I marry Mary Mac?
 - LITTLE Nancy Etticoat,
In a white petticoat,
And a red nose ;
The longer she stands,

- The shorter she grows.
 { A candle }
- Mrs. Twitchett with one eye,
 A wondrous length of train lets fly;
 As she glides through every gap,
 She leaves a bit of her tail in the trap
 { A needle and thread }
 - Little Miss Eiticote
 In her white petticoat
 And her red nose
 The longer she stands
 The shorter she grows
 { A candle }

Негативні пареоніми:

- A painted Jezebel – химерна жінка
- Pandora's box – якщо ви відкриваєте Пандору, то, що ви робите, викликає всілякі неприємності, які ви не очікували
- Barbie Doll – гарна, але глупа дівчина
- May queen – дівчина, яку Першого травня коронують квітами і шанують як королеву
- Big Bertha – сильна та повна жінка
- Nervous Nellie – постійно нервуюча Неллі – рухаючийся стіл для бутербродів
- An Aunt Sally – жінка, що виділяється як мішень для знущань
- Gilly Silly Jarter,
 She lost her garter,
 In a shower of rain.
 The miller found it,
 The miller ground it,
 And the miller gave it to Silly again.
- Sister Molly
 Pushed a trolley.
 One, two, three, four,
 All the sweets are on the floor.
- Little Miss Tucket
 Sits on a bucket
 Eating her peaches and cream.
 Then comes a grasshopper
 And tries to stop her.
 But she says, "Go away
 or I'll scream!"